

© T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

Eser Adı: Sohbetü'l-Ebkâr
Müellifi: Nev'î-zâde Atâyî
Hazırlayan: Muhammet Yelten
Yayın Yılı: 2017
ISBN: 978-975-17-3357-3
Ana Yayın Numarası: 3135
Kültür Eserleri Dizisi-418

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi,
No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA
Telefon: 00 90 312 3099001
Faks: 00 90 312 3098998
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>

SOHBETÜ'L-EBKÂR

Hazırlayan

Dr. Muhammet Yelten

**Ankara
2017**

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız
c.	: cilt
İA	: İslam Ansiklopedisi
Ktp.	: Kütüphane
nr.	: numara
ö.	: ölümü
s.	: sayfa
str.	: satır
sy.	: sayı
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TM	: Türkiyat Mecmuası
TY	: Türkçe Yazmalar
yk.	: yaprak

NEV'İZÂDE ATÂYÎ HAYATI VE ESERLERİ

I. HAYATI

XVII. asır mesnevi edebiyatının en mühim ve tanınmış simalarından olan Nev'îzâde Atâyî 991/1583 yılında İstanbul'da doğdu.¹ XVI. asır divan şiirinin önde gelen temsilcilerinden şair Nev'î'nin oğludur. Sonradan Nev'îzâde Atâyî olarak şöhret kazanan şairin asıl adı Atâullah'tır.

Atâyî ilk tahsiline babasının yanında başlar. Babası oğlu ile yakından ilgilendiği için küçük Atâyî onun yanında ilim, şiir ve tasavvuf meclislerine girip çıkar, bu meclislerle alâkalı pek çok şey dinler ve öğrenir. Atâyî babasının kendisi üzerindeki tesirlerini ve bir hoca, bir baba olarak önemini şu beyitlerle ifade eder.

Anın feyzidir dilde olan Güher
Hem üstâddır bana ol hem peder

N'ola pîşvâ bilsem ol ârifi
Ol Câmî-i asr idi ben Hâtîfi²

Ne yazık ki Atâyî, daha yetişme çağında (on beş yaşında) iken, kendisine hem baba hem de hocalığı çok iyi yaptığı anlaşılan şair Nev'î'yi 1007/1598 yılında kaybeder. Şüphesiz babasının ölümü, Atâyî hayatında en çok sarsan hadiselerdendir.

Babasının ölümünden sonra onu seven ve takdir eden âlimler tarafından, artık ciddi meselelerle meşgul olabilecek bir yaşa gelen Atâyî'nin himaye edildiğini, tahsiline ve terbiyesine ihtimam olunduğunu görüyoruz.

Evvela Kafzâde Efendi'nin (ö.1611) zamanın medrese ilimlerini öğrenmeye başlar. Yine bu sıralarda Arap dilini gayet iyi bilen Karaca Ahmed Efendi'den (1615) ders okur³ Tahsilini Ahîzâde Abdülhalim Efendi (ö.1604) nezdinde ikmal eden Atâyî'nin resmi hizmete başlaması 1010/1601 yılındadır.⁴

1014/1605 senesinde İstanbul'daki Canbaziye Medresesi müderrisliğini arzu eden Atâyî, zamanının İstanbul kadısı olan Zekeriyâzâde Yahyâ Efendi'ye tayini için rica mahiyetinde bir kıta yazıp gönderir. Bu rica cevapsız kalmaz, kırk akçe ile müderris olarak tayin olunur.

Atâyî, 1017/1608 senesinde de kadılık mesleğine intisap edip Lofça kadısı olur. 1019/1610'da Babaeski kadılığına tayin edilir. Memuriyeti Rumeli vilayetlerinde geçen Atâyî sırasıyla, Varna, Rusçuk, Silistre, Tekfurdağı, Hezargrad, Tırnova, Tırhala, Manastır, Üsküp kadılıklarında bulunur.⁵

1044/1635 yılı başlarında Üsküp kadılığından azledilince İstanbul'a döner. Kısa bir müddet sonra İstanbul'da ölen Atâyî babasının Şeyh Vefa Türbesi haziresindeki mezarının yanına gömülür. Atâyî'nin ölüm tarihi kaynaklarda farklı olarak kaydedilmiştir.⁶

¹ Şeyhî. *Vakâyi'ü'l-fuzalâ*. İst. Üniv. Ktp. TY. nr. 1. 2; Hacı Tevfik Efendi. *Mecmû'atü't-terâcim*. İst. Üniv. Ktp. TY. nr. 192. yk. 37b'de ise doğum tarihi 990 olarak kaydedilmiştir.

² Nev'îzâde Atâyî. *Sâkinâme*. Süleymaniye Ktp. Esat Efendi. nr. 2872. yk. 26. str. 14-15.

³ Nev'îzâde Atâyî. *Şakâyık Zeyli*. İst. 1246. 539.

⁴ Nev'îzâde Atâyî. *Şakâyık Zeyli*. İst. 1268. 496.

⁵ Abdülkadir Karahan (1964). "Nev'îzâde Atâyî". *İslam Ansiklopedisi*. C. IX. 226.

⁶ Kâtip Çelebi (1971). *Keşfü'z-zünun*. İstanbul. 724; Hacı Tevfik Efendi. *Mecmû'atü't-terâcim*. İst. Üniv. Ktp. TY. nr. 192. yk. 37b (1044/1634); Şeyhî. *Vakâyi'ü'l-fuzalâ*. İst. Üniv. Ktp. TY. nr. 81. 4; Muhammedü'l-Muhibbî. *Hulâsatü'l-eser*. Süleymaniye Ktp. Bağdatlı Vehbî. nr. 1159 (1045/1635); Rıza (1316). *Tezkiretü's-şuarâ*. İstanbul. yk. 70-71(1046/1630) olarak kaydedilmiştir.

II. ESERLERİ

Nev'îzâde Atâyî'nin eserlerini manzum ve mensur olmak üzere iki bölüme ayırabiliriz.

A) Manzum eserleri

1. Divan: Türkiye kütüphanelerinde oldukça fazla nüshası bulunan mürettep bir eserdir. Divanda 1 mensur dîbâçe, 1 mi'râciye, 31 kaside, 1 muaşşer, 3 tahmis, 3 müseddes, 2 mi'râciye ve 299 gazel mevcuttur. Divan içinde bulundurduğu kaside ve gazeller bakımından farklı önem taşır.⁷

2. Hamse: Atâyî'nin Hamsesini meydana getiren mesneviler aşağıda gösterilmiştir:

a) Sâkînâme (Âlemnümâ): 1026/1617 yılında Silistre'de yazılmış olan mesnevi, klasik mesnevilerde görülen bölümlerin dışında Hisarlar hakkında geniş bilgiye sahiptir. İddialı bir düşünce ile yazılan *Sâkînâme*, konusu itibariyle İran şairlerinin mesnevilerinin dışına çıkar. Meyden, şarap meclislerinden, hoş ve güzel şeylerden söz etmek gayesini takip eden Atâyî bu eserinde daha çok mahallî unsurlara ve hususiyetlere yer vermeyi tercih etmiştir. Sâkînâmesi'nde ayrıca İran mesneviciliği ile boy ölçüşmek gerektiğini bilinçli bir şekilde ortaya atar. Eser, Feûlün / Feûlün / Feûlün / Feûl vezni ile kaleme alınmıştır.

b) Nefhatü'l-ehzâr: 1034/1625'te Tırnova'da yazılmıştır. Dinî ve ahlâkî mahiyet taşıyan mesnevîde Atâyî, padişahların kendi mevki ve ihtirasları uğruna memleketi felâkete sürüklemelerini ayıplar. Padişaha yaranmak için dalkavukluk yapan vezir ve mevki düşkününü insanlara, şairlerin methiyeler yazdıklarını, bu şekilde değerlerini düşürdüklerini anlatır. Halbuki asıl dile getirilecek konu şarap ve mahubun methidir, şair bunu yapmalıdır, der. Müfteilün / Müfteilün / Fâilün vezninde yazılmış olan mesnevi, 20 nefha ve 20 dâstândan meydana gelmiştir.

c) Sohbetü'l-ebkâr: Atâyî'nin mesnevileri içerisinde en hacimli olanıdır. Eser Feilâtün / Feilâtün / Feilün vezni ile yazılmıştır.

d) Heft Hân: 1036/1626 yılında yazılmıştır. Hamse'nin dördüncü mesnevisidir. Atâyî Nizâmî'nin Heft Peyker'i tarzındaki bir eserin mükemmel sayılabilmesi için en gibi özellikler taşıması gerektiğini göstermek gayesiyle kaleme aldığını, mesnevisinin "sebeb-i te'lif" kısmında anlatır. Şair konu, mekân ve şahıs tipleri ile bunlar arasındaki uyumsuzluğu belirten düşüncelerini geniş şekilde dile getirir. Bu tenkitçi fikirlerinin ışığı altında eserini kaleme alır. Mesnevi Fâilâtün / Mefâilün / Fâilün vezni ile yazılmıştır.

e) Hilyetü'l-efkâr: Hamse'nin beşinci mesnevisini oluşturması gereken Hilyetü'l-efkâr'ın tam metni mevcut değildir. Hilyetü'l-efkâr'ın hem Atâyî'nin eseri olduğunu hem de beşinci mevneviyi teşkil ettiğini, eldeki, eldeki bilgileri ve malzemeyi sistemli bir şekilde değerlendirerek ispat eden Agâh Sırrı Levend olmuştur.

Agâh Sırrı Levend, Tahir Ongun Bey'in yardımıyla bulduğu 110 beyitlik Hilyetü'l-efkâr parçasını Latin harfleriyle neşretmiş ve zaman içinde eserin mutlaka bulunacağı inancını belirtmiştir.⁸

Aradan uzun süre geçmesine rağmen, bugün de eser hakkında fazla bilgiye sahip değiliz.

B) Mensur Eserleri

1. Hadâ'ikü'l-hakâ'ik fi tekmlletü's-şakâ'ik

⁷ Nev'îzâde Atâyî. *Divan*. Millet Ktp. Ali Emîrî Manzum Eserler. nr. 302.

⁸ Agâh Sırrı Levend (1948). *Atâyî'nin Hilyetü'l-efkârı*. Ankara.

Nev'îzâde Atâyî'nin mensur eserleri arasında en ehemmiyetli ve faydalı olanıdır. Taşkoprüzâde'nin Şakâ'ikü'n-nü'mâniyye fî Ulemâü'd-devletü'l-Osmâniyye adlı, başlangıçtan itibaren Osmanlı İmparatorluğunda yaşamış ulemâ ve şeyhlerin hal tercümelerini anlatan Arapça kitabının, Edirneli Mecdi tarafından yapılmaya başlanan Türkçeye tercümesini, bıraktığı yerden zamanına kadar getirdiği kıymetli bir eserdir. Esere kısaca *Şakâyık Zeyli* de denilmektedir. Atâyî'nin Üsküp kadılığı sırasında 1044/1636 yılında tamamladığı *Şakâyık Zeyli*, İstanbul'da basılmıştır.⁹

2. *el-Kavli'l-hasen fî cevâbi'l- kavli limen*

Fıkıha sahasında Arapça olarak yazılan ve Atâyî'nin ilmi kudretinin bir delili kabul edilen eserdir. Eserin bir nüshası İstanbul Râgıp Paşa Kütüphanesi'nde (nr. 576) mevcuttur.

3. *Münşeât*: Sekiz mektuptan ibaret olan eser, üslûp ve muhteva bakımından fazla önem taşımaz.¹⁰

4. *Zeyl-i Siyer-i Veysî*

Atâyî'nin yarım kalmış bir eseridir. Veysî'nin tamamlayamadığı bu eseri Atâyî de tamamlayamadan ölmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

SOHBETÜ'L-EBKÂR

a) Hamse yazmaya kararlı olan Atâyî, Sohbetü'l-ebkârı Hamsesi'nin üçüncü mesnevisi olarak kaleme alır.

Şair, bir bahar mevsiminde birkaç arkadaşı ile kırlara gezmeye çıkar. Çimende oturlarken arkadaşlarından biri cebinden Câmî'nin Sübhatü'l-ebrâr'ını çıkarır. İçerisinden birkaç parça okurlar ve beğenirler. Fakat Fârisi bilmeyen bazı arkadaşları bu kitabın Türkçeye tercüme edilesini isterler. Atâyî itiraz eder. Tercümenin iyi bir şey olmadığını, şairlerin buna tenezzül edemeyeceğini söyler. Arkadaşlarından biri: O halde sen de Sübha-i Câmî gibi eser meydana getir, mademki Mahzenü'l-esrâr'a karşı bir eser yazdın bari eserlerinin sayısını beşe tamamlama teklifinde bulunur. Şair tevazu gösterir, itiraz eder. Fakat arkadaşları ısrar edince kabul eder.

Atâyî mesnevisinin "sebeb-i te'lif" bölümünde eserini niçin yazdığını kendi ifadesiyle şöyle dile getirir:

Bir zaman kim hat-ı nakkâş-ı bahâr
İtdi mecmû'a-i verdi hal-kâr

Şa'sa'a hâme-y-idi kudretten
Sebze bir kıt'a idi cennetden

Cemreler düşdi çemen tâze vü ter
Lâle pîrâhenine saldı şerer

⁹ Nev'îzâde Atâyî (1268). *Şakâyık Zeyli*. İstanbul.

¹⁰ *Münşeât*. İstanbul Üniv. *Mecmua*. nr. TY. 4097.

Biz dahı evden olup âvâre
Düşdük ezhâr gibi gül-zâre

Bir iki yâr-ı sühan-perver ile
Nükte-perdâz ü gazel-güster ile

Eyledik sahn-ı çemende meclis
Gussa bîgâne vü şâdî munîs

Çıkarıp cöngini bir ehl-i sühan
Şâh-ı gül gibi hemân koynından

Didi kim Sübha-i Câmî'dir bu
Reşk-i âsâr-ı Nizâmî'dir bu

Fâl idip açdı o dürc-i hüneri
Saçdı bir 'ıkd-ile bezme güheri

Lîk bir iki zarîf-i Rûmî
Mes'ele olmayıcak ma'lûmı

Didiler söylemiyor bize kitâb
Tercemân olsa bize virse cevâb

Ben didim terceme olmaz makbûl
Tercemân olmağı kim ide kabûl

Ehl-i dil tercemeden 'âr eyler
Âriyet sâhibini hâr eyler

Vakf-ı ma'nâ kişiye mülk olmaz
Sübhâ'ya öyle güzel silk olmaz

Olıcak bezme güher-rîzbeyân
Sözümü cümle begendi yârân

'Âkıbet döndi biri didi bana
Bilmezin anı bunu ben ammâ

Sen de nazm eyle getir meydâna
Sübha-vârî güher-i şehdâne

Mahzen'i çünki tetebbu' kıldın
Tarhda nice tasannu' kıldın

Vasf-ı sâkîde olan câm-ı Sühan
Saf âyine-i İskender'den

Bunu da başkaca bir genc eyle
Bârî gencînelerin penc eyle

Didim ey yâr-ı ma'ârif-güster
Sözlerin nazma degil câna deger

Tutalım nazm olına penc kitâb
Hazret-i şeyhe güç olmaz mı cevâb

Açdı efsûn-ı niyâz-ile deri
Aldı getirdigi denli güheri

Oldı Câmîye dahı fethü'l-bâb
Buldı vâfir güher-i 'âlem-tâb

Kimisin subha idip Ebrâr'a
Tuhfe itdi kimisin Ahrâr'a

Oldı ol gence Nevâyî de revân
Eyleyip peyrevî-i üstâdân

İtdi manzûme-i pâkin tahmis
Dizdi hakka ki 'aceb 'ıkd-i nefis¹¹

b)Yazıldığı Tarih ve Yeri

Atâyî eserini ne zaman yazdığını mesnevisinin sonunda manzum tarih düşürerek belirtmiştir. Aşağıdaki beyitlerde yazılış tarihi ve yeri açık şekilde görülür.

Kalması hasılı ikbâl-i amel
Sohbetin ahiridir geldi kesel

Şehr-i Tırhala'da bu nazm-ı benâm
Bin otuz beş senesi oldı tamâm

Ya'ni nüzhet-geh-i ejderhâda
Oldı bu genç-i hüner âmâde¹²

Ayrıca bu Sohbetü'l-ebkâr'ın bitirilişi dolayısıyla eserin sonunda bir de tarih düşürülmüştür:

Sübha-sıfat Sohbetü'l-ebkâr'da
Oldı ma'âni güher-i tâb-nâk

Didi uran ukde-i hatmin anın
Nazmına tarih "zihî nazm-ı pâk"¹³

c) Eserin Bölümleri

Mesnevi, bismelenin yazı olarak tasvir, manevî bakımından tesirinin anlatıldığı bölüm ile başlar ve

¹¹ *Sohbetü'l-ebkâr*. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi. nr. 3615. yk. 155b-157a.

¹² *Sohbetü'l-ebkâr*. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi. nr. 3615. yk. 233b.

¹³ *Sohbetü'l-ebkâr*. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi. nr. 3615. yk. 233b.

aşağıda gösterilen bölümlerle devam eder.

Tahmid, münâcât, na't, mi'râc, IV. Murad'ın methi, Şeyhülislâm Yahyâ'nın methi. Bu bölümlerden sonra 40 sohbet ve her biri bir sohbeti takip eden 40 dâstân yer alır. Her dâstân, sohbetteki konularla ilgili bir hikâyeyi içinde bulundurur.

1. Sohbet: Aşkın maddî ve manevî önemi.

Dâstân: Behram'ın insan ve hükümdar olarak özellikleri ve oğlunun aşk hikâyesi.

2. Sohbet: İbadetin hikmeti.

Dâstân: Hazreti Ali'nin ibadet ve devlet işlerine gösterdiği titizliliği ve bağlılığı anlatılır.

3. Sohbet: İlim ve irfanın değeri.

Dâstân: Mesihî hakîmle Şeyhülislâm'ın sohbeti.

4. Sohbet: Alçakgönüllülüğün ehemmiyeti.

Dâstân: Gazne hükümdarı Sultan Mahmud'un hikâyesi.

5. Sohbet: İlim ve hikmetin sağlanması için gösterilen gayretin, insanda mevcut olan her türlü kötülükleri yok edeceği fikri dile getirilir.

Dâstân: Eflâtun'un hikâyesi.

6. Sohbet: Tembelliğin kötülüğü; çalışmanın faydaları anlatılır.

Dâstân: Tembel tayife ile adalet timsali Hazreti Ömer'in hikâyesi.

7. Sohbet: Ölüm ve ölüm sonrası dile getirilir.

Dâstân: Ruhun mahiyeti, Atâyi'nin ruhla ilgili görmüş olduğu bir rüya ile ifade edilir.

8. Sohbet: Gençlere kötü niyetlerle yaklaşan kimselere hitap edilir. Yetişme çağındaki gençleri baştan çıkarmanın kötülükleri anlatılır.

Dâstân: Muhteilf mevzularda yapılan sohbetlerden hisse alınmasını tavsiye eder. Yani "kıssadan hisse" fikri işlenir.

9. Sohbet: İnsanın hayat biçimini, Allah'ın kendisine vermiş olduğu akıl, idrak gibi değerler yardımıyla seçmesini tavsiye eder.

Dâstân: İskender'in hikâyesi.

10. Sohbet: Bahtın insan hayatındaki yeri ve önemi.

Dâstân: Emevî Hükümdarı Mervan'ın hikâyesi.

11. Sohbet: Rüşvet ve zararları.

Dâstân: Osmanlı İmparatorluğunda bir ara iktidar olan bilgisizlik ve bilgisizlerin yapmış

olduğu işler, hüznün verici bir şekilde dile getirilir. Dâstânın sonunda bu kötü durumdan kurtulmanın yolları keşfedilerek, huzur ve selâmet yeniden teessüs edilir.

12. Sohbet: Adaletli ve merhametli olan hükümdarların bir ülke için faydaları; zalim, cahil üstelik de akılsız olanının yapacağı zararlar hikâye edilir.

Dâstân: Kötü vasıflara sahip Mısır Hükümdarı Karakuş'un devri tavsif edilir.

13. Sohbet: İnsanları değerlendirmede feraset, zeka ve basiretin ehemmiyetinden söz konusu edilir.

Dâstân: Nûşirrevân'la kısa boylu, fitneci bir şahsın hikâyesi anlatılır.

14. Sohbet: Fazilet ve himmetin ehemmiyeti.

Dâstân: Saffârîler'in kurucusu Leys oğlu Yakub'un hükümdar olmadan önceki hevesleri ve arzuları anlatılır.

15. Sohbet: Kerem ve ihsan mevzusu işlenir.

Dâstân: Hüsrev ile komutanının hikâyesi.

16. Sohbet: Gerçek muhabbet ve sadakatin önemi.

Dâstân: Birbirlerine olan muhabbetleri ve sadakatleri yardımıyla helâk olmaktan kurtulan iki dostun hikâyesi.

17. Sohbet: Yalan söylemenin zararları üzerinde durulur.

Dâstân: Nişabur ülkesinin hâkimi Mansur ile yalancı ve düzenbaz bir şahsın hikâyesi.

18. Sohbet: Güzel söz ve güzel konuşmanın tesiri ve faydaları.

Dâstân: Mısır Hükümdarı Hâkim'in ülkesine yaptığı zulümleri anlatılır.

19. Sohbet: Aklın mahiyeti ve insan hayatındaki önemi.

Dâstân: Sultan Melikşah ve veziri Nizâmülmülk'ün Kaysar'la olan mücadeleleri anlatılır.

20. Sohbet: İyi niyet ve samimiyetle yapılan yardımlaşmanın zaruriliği ve faydaları ifade edilir.

Dâstân: Bağdat'ta ün yapmış bir şeyhin Emîr ile olan münasebetleri anlatılır.

21. Sohbet: Kadınlara düşkün olan kimseleri, onların kötülüklerine karşı uyarır.

Dâstân: Mısır Sultanı ile güzel cariyesinin hikâyesi.

22. Sohbet: Daha çok gençlerin mübtelâsı olduğu içkinin zararlarını anlatır. Yetişme çağındaki gençleri bu kötü maddeye karşı uyarır.

Dâstân: İçkili eğlencelerin gençler üzerinde meydana getirdiği kötü sonuçları bir örnekle anlatarak gençleri uyanık olmaya davet eder.

23. Sohbet: Hırs, haset ve cimriliğin zararları dile getirilir.

Dâstân: Cömert padişahla güzel konuşan, nüktedan fakat cimri nedimin hikâyesi.

24. Sohbet: Sabır ve sabırlı olmanın faydaları.

Dâstân: Hazreti İsa ile şerîr bir şahsın hikâyesi.

25. Sohbet: Zina yapmanın haram olduğunu ve zina yapan kimselerin pek çok kötülüğü yapabileceği anlatılır. İnsanları böyle bir kötülükten uzak kalmaları için uyarır.

Dâstân: Kadınlara düşkün bir gencin uğradığı felâket anlatılır.

26. Sohbet: Güleryüzlü ve yumuşak olmanın faydalarından söz edilir.

Dâstân: Erdeşir'in Kahraman Emîr hakkındaki sözleri.

27. Sohbet: Sert ve kırıcı olan kimselere hitap edilen sohbette, kabalığı kötüler, karşılık beklenmeden yapılan cömertliği metheder.

Dâstân: Abbâsi Halifesi Me'mun'un adaleti ve cömertliği anlatılır.

28. Sohbet: İnsanın kendi huzur ve selâmeti için diline hâkim olmasını öğütler ve dile hâkimiyetin gerekli olduğunu ifade eder.

Dâstân: Nasrettin Hoca'nın hikâyesi.

29. Sohbet: Cömertlik ve cömertliğin faziletleri konu edilir.

Dâstân: Eliaçık, gönlü zengin Hâtim ile Rum Kaysarı'nın hikâyesi.

30. Sohbet: Arzu ve isteklerin esiri olan kişileri şehvete karşı uyarır. Nefislerini terbiye etmeleri için nasihat eder.

Dâstân: Nefsinin esiri olmuş bir delikanlı ile perikızının hikâyesi.

31. Sohbet: Yapılacak bütün işlerde ihlasın ve samimiyetin ön planda olması gerektiği fikri işlenir.

Dâstân: Emevî Halifesi Abdülaziz oğlu Ömer'in ihlas ve adaleti hikâye edilir.

32. Sohbet: Güvenilir ve itimat edilir bir kişi olmanın faziletleri anlatılır.

Dâstân: Belh Padişahı ile ihtiyar bahçıvanın hikâyesi.

33. Sohbet: Şecaatin önemi ve fazileti.

Dâstân: İsfahan Hâkimi Mansur ile Timur'un hikâyesi.

34. Sohbet: Şiirden bahsedilerek şairlere hitap edilir.

Dâstân: Nizâmî ile Kızıl Arslan'ın hikâyesi.

35. Sohbet: Kazanın karşısında rızadan başka yapılacak hiçbir şeyin olmadığını ifade eder.

Dâstân: Zâhid ile hüdhüdün hikâyesi.

36. Sohbet: Edep konusuna yer verilir.

Dâstân: Köle ile efendisinin hikâyesi.

37. Sohbet: Sözünde durmanın faziletleri.

Dâstân: Sözüne sadık olmayan Karamanoğlu ile Osmanlı padişahının hikâyesi.

38. Sohbet: Doğruluğun önemi.

Dâstân: Hırsızlık, yankesicilik ve soygunculuğun kötü sonuçlarını anlatır.

39. Sohbet: Hafifmeşrep delikanlıları uyarıcı nasihat.

Dâstân: Yeni yetişen erkeklere düşkün bir kimse ile alımlı bir delikanlının hikâyesi.

40. Sohbet: İnsanların ihtiyar, düzenbaz kadınlara karşı uyanık olmaları için öğütler verir.

Dâstân: Düzenbaz bir kadın ile açığız bir adamın hikâyesi.

Kırkıncı dâstânı “hatime-i kitâb” takip eder. Bu bölümle mesnevi tamamlanır.

d) Nüshaları ve Tanıtımı

Atâyî'nin Hamse'sinin Türkiye ve yurt dışındaki kütüphanelerde bulunan nüshalarının sayısı altmış beşi bulunmaktadır.¹⁴

Çeşitli kütüphanelerde bulunan Atâyî'nin Hamse'sinin yaklaşık kırk dört nüshasını görmüş ve incelemiş durumdayız. Bu nüshalar içinde Hilyetü'l-efkâr hariç diğer mesneviler mevcuttur. Hamsenin yanı sıra mesnevilerin müstakil yazmaları da bulunmaktadır. Bunların sayısı Hamseye nispetle çok daha azdır. Sohbetü'l-ebkâr'ın İstanbul'daki kütüphanelerde tek olarak bulunan iki ayrı nüshası, metni kurarken yararlandığımız nüshalar arasındadır.

Metni sağlam ve sağlıklı bir şekilde oluşturabilmek için önce yaklaşık kırk nüshanın baş, orta ve sondaki varaklarından alınan aynı beyitler anlam, dil ve fonolojik değerleri itibarıyla karşılaştırıldı. Çok hatalı ve eksik olanlar ile yazılış tarihi muahhar nüshalar bırakıldı. Ortak özellikleri taşıyan, tam olan ve fonolojik değerleri görülen nüshalar tercih edildi. Neticede beş nüshadan yararlanılmak suretiyle metin oluşturuldu. Beyitler numaralandırılırken Hacı Mahmud nüshası esas alınır bu nüshadaki eksik ve yanlışlar diğer nüshalardan tamamlanmaya gayret edildi. Böylece doğru kabul edilen nüsha metne dahil edilip esas alınan nüsha ise fark olarak gösterildi.

1. HM (Esas Nüsha) Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi, nr. 3615.

273 varaktan meydana gelen nüshada mesneviler şu şekilde sıralanmıştır: Heft Hân (1b-68a), Nefhatü'l-ezhâr (69b-146b), Sohbetü'l-ebkâr (147b-233b), Sâkînâme (234b-273a).

¹⁴ Tunca Kortantamer (1997). *Nev'izâde Atâî ve Hamsesi*. İzmir. 138.

Sohbetü'l-ebkâr mesnevisi u nüshanın 86 varaklık kısmını teşkil eder. 21 satır halinde, kon başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazılı kısım çizgilerle dikdörtgen içine alınmıştır. Konu başlıkları ayrıca çizgilerle çevrelenmiştir. Yazı talik, kağıt âbâdî taklidi, istinsah tarihi ve müstensihî kayıtlı değildir. Cilt ölçüleri: 215x129 (139x69) mm. Cilt rengi kahverengi ve mikleplidir.

Başı İdelim besmeleyi hâdî-i râh
Yürüsün kâfile-i hamd-i İlâh

Sonu Didi uran ukde-i hatmin anın
Nazmına tarih “zihî nazm-ı pâk”

2. EE Süleymaniye Kütüphanesi, Esat Efendi, nr. 2872.

235 varaktan oluşan nüshada mesnevilerin sıralanışı şöyledir: Başta 15 varaklık bir girişten sonra, Sâkînâme (15b-39a), Nefhatü'l-ezhâr (40b-87a), Sohbetü'l-ebkâr (88b-136b), Heft Hân (137a-178a), Hilyetü'l-efkâr (178b-180), Divan ve Hezeliyyât (232b-235b).

Sohbetü'l-ebkâr 48 varaklık kısmı teşkil eder. Her sayfada üç sütun halinde 23 satır vardır. Başlıklar kırmızı mürekkepli, yazı taliktir. Siyah meşin ciltli, zencirekli ve miklebi kopuktur. Kağıdı âharlı abâdîdir. Ölçüleri: 204x137 (90x65) mm.'dir. İstinsah tarihi Sohbetü'l-ebkâr'ın 1078 olarak kaydedilmiştir.

Başı İdelim besmeleyi hâdî-i râh
Yürüsün kâfile-i hamd-i İlâh

Sonu Didi uran ukde-i hatmin anın
Nazmına tarih “zihî nazm-ı pâk

3. KZ Süleymaniye Kütüphanesi, Kasîdecizâde, nr.401.

141 varaktan oluşan cilt yalnız Sohbetü'l-ebkâr mesnevisini ihtiva eder. Nispeten eskimiş cildin rengi kahverengi olup, miklepsizdir. Talik bir yazı ile 13 satır halinde yazılmıştır. Konu başlıkları kırmızı mürekkeplidir. Kağıdı âharlıdır. Ölçüleri: 191x130 (135x65) mm.'dir. İstinsah tarihi ve müstensihî kayıtlı değildir.

Başı Kitâb-ı Sohbetü'l-ebkâr der cevâb-ı Sübhatü'l-ebrâr....

Sonu Didi uran ukde-i hatmin anın
Nazmına tarih “zihî nazm-ı pâk

4. ZB Süleymaniye Kütüphanesi, Zühdü Bey, nr. 187.

107 varaktan ibaret olan cilt yalnız Sohbetü'l-ebkâr mesnevisini ihtiva eder. Eskimiş cildin

rengi koyu kahverengi ve miklepsizdir. Konu başlıkları kırmızı olup her sayfası nesihle 17 satır yazılıdır. Yazılı kısım dikdörtgen çizgi içine alınmış, başlıklar ayrıca çevrelenmiştir.

Ebadı: 210x134 (150x75) mm.'dir. İstinsah kaydı yoktur.

Başı Kitâb-ı Sohbetü'l-ebkâr der cevâb-ı Sübhatü'l-ebrâr li-mevlânâ Atâyî...

Sonu Didi uran ukde-i hatmin anın
Nazmına tarih "zihî nazm-ı pâk

5. AE (Fatih) Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Efendi, Manzum Eserler, nr. 1003.

238 varaktan meydana gelen nüshada mesneviler şu şekilde sıralanmıştır: Nefhatü'l-ezhâr (1b-71a), Heft Hân (71b-130b), Sohbetü'l-ebkâr (131b-205b), Âlemnümâ (205b-238a).

Sohbetü'l-ebkâr 74 varaklık kısmı teşkil eder. Her sayfada 23 satır olan nüsha nesih yazı ile yazılmıştır. Konu başlıkları kırmızı mürekkepli, kağıt aharlıdır. Kahverengi ciltli ve miklepsizdir. Ölçüleri: 209x120 (137x73) mm.'dir. İstinsah kaydı yoktur.

Başı İdelim besmeleyi hâdî-i râh
Yürüsün kâfile-i hamd-i İlâh

Sonu Didi uran ukde-i hatmin anın
Nazmına tarih "zihî nazm-ı pâk

Sohbetü'l-ebkâr'ın Türkiye kütüphanelerindeki diğer nüshalarının yalnız buldukları bölüm ve numaraları aşağıda gösterildi.

* Süleymaniye Kütüphanesi (Bağdatlı Vehbi, nr. 1586; Hamidiye, nr.1080; Serez, nr. 2679; Eset Efendi, nr. 2576; Yahya Tevfik, nr. 1593/293; Reşit Efendi, nr. 733; Lala İsmail Efendi, nr, 413, 414; Hasan Hüsnü Paşa, nr. 591; Fatih, 3746; Mihrişah Sultan, nr. 357; Laleli, nr. 1719; Hacı Mehmed Efendi, nr. 3615; Hacı Beşir Ağa, nr. 555; Serez, nr. 2657).

* Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (Revan, nr. 814, 816, 817; Harem, nr. 807, 808; Ahmet III, nr. 2650).

* Türk İslâm Eserleri Müzesi (nr. 1969).

* Arkeoloji Müzesi (nr. 181, 208).

* Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi (nr. 261, 407).

* İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi (TY nr. 35, 319, 437, 1415, 1772, 9695).

* Nuruosmaniye Kütüphanesi (nr. 3776).

* Beyazıt Umumi Kütüphanesi (nr. 137, 5712).

* Millet Kütüphanesi (Ali Emîrî Efendi, Manzum Eserler, nr. 1002, 1003).

* Köprülü Kütüphanesi (Hacı Ahmed II, nr. 262).

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ömer Asım (1965). *Atasözleri ve Deyimler*. Ankara.
- Âsım. *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi. TY. nr. 2401.
- Atâyî (1268). *Şakâyık Zeyli*. İstanbul.
- Ateş, Ahmet. "Mesnevi". *İslam Ansiklopedisi*. C. VIII. 127-132.
- Ayan, Hüseyin. "Divan Edebiyatında Hamseler". *Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, A. Caferoğlu Özel Sayısı* 10: 87-100.
- Banarlı, Nihad Sami (1971-1979). *Resimli Türk Edebiyat Tarihi*. C. II. İstanbul.
- Brockelmann. *GAL*. V. II. 427.
- Bursalı Mehmed Tahir (1339). *Osmanlı Müellifleri*. C. III. İstanbul.
- Esen, Mehmet (1971). *Nev'îzâde Atâyî'nin Hayatı ve Sâkînâmesi*. Mezuniyet Tezi. Türkiyat Enstitüsü.
- Günüşen, Melek (1945-1946). *Sohbetü'l-ebkâr'daki Dinî, Felsefî ve Ahlâkî Esaslar*. Mezuniyet Tezi. Türkiyat Enstitüsü.
- İstanbul Kitaplıkları Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* (1959). C. II. İstanbul.
- İstanbul Kütüphaneleri Hamseler Kataloğu* (1961). İstanbul.
- Kafzâde Fâizi. *Zübdetü'l-eş'âr*. Süleymaniye Kütüphanesi. Şehit Ali Paşa. nr. 1877.
- Karacan, Turgut (1974). *Nev'îzâde Atâyî-Heft-Hân Mesnevisi (İnceleme-Metin)*. Ankara.
- Karahan, Abdülkadir. "Nev'î". *İslam Ansiklopedisi*. C. IX. 224-226.
- Karahan, Abdülkadir. "Nev'îzâde Atâyî". *İslam Ansiklopedisi*. C. IX. 226-228.
- Karatay, Fehmi Edhem (1961). *Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*. C. II. İstanbul.
- Kâtip Çelebi (1971). *Keşfü'z-zünûn*. Nşr. Şerefettin Yaltkaya vd. İstanbul.
- Kocatürk, Vasfi Mahir (1964). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara.
- Kortantamer, Tunca (1997). *Nev'îzâde Atâyî ve Hamsesi*. İzmir.
- Levent, Agah Sırrı (1948). *Atâyî'nin Hilyetü'l-efkâr'ı*. Ankara.
- Yelten, Muhammet (1994). "Nev'îzâde Atâyî'nin Sohbetü'l-ebkârı ve İçindeki Atasözleri ve Deyimler". *TDAY- Belleten*. Ankara.

METİN

KİTÂB-I SOHBETÜ'L-EBKÂR DER-CEVÂB-I SÜBHATÜ'L-EBRÂR Lİ- MEVLÂNA 'ATÂYÎ

UMARIZ Kİ BULA SÜHAN REVNAK
RABBÎ ANTIK LİSÂNENA BÎ'L-HAK

Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm

(1) İdelüm besmele-i hâdî-i râh
Yürüsün kâfile-i hamd-i İlâh

Sâlike olmağ-ıçin râh-nümâ
İleri geldi bu satr-ı zîbâ

Oldı sünbül gibi zeyn-i safahât
Safhası bâğ-ı mu'attar-nefehât

Tutan ol şemme meşâm-ı cânı
Tuya bûy-ı nefes-i Rahmân'ı

(5) Satr-ı ser-meşk-i debistân-ı cemâl
Resm-i tevki'-i misâl-i iclâl

Sezbe-i dil-keş-i cennât-ı na'im
Sâye-i rahmet-i Rahmân u Rahîm

Semen ü sünbül ile sahn-ı riyâz
Ufuka döndi sevâd ile beyâz

Noktalar sayd-ı ma'ânî izidir
Subh-ı sâdikda seher yıldızdır

(10)Subh olup irdi dem-i feyz-i ilâh
Saçılırsa n'ola ol hatt-ı siyah

Ebr-i rahmet gibi irdi pür-nem
Oldı feyzi ile sebz ü hurrem

Sırr-ı âyât-ı şifâya mazhar
Noktalar anda söyünmüş ahker

Lem'ası nûr-ı siyâha benzer
Rütbesi olsa n'ola bâlâ-ter

Oldı Ye'cûc-i fiten tard-ı ebed
İtdi şemşîr-i güher-bârını sed

Safha-i ravzasına tenzîlin
Sâye-i şeh-peridir cibrîlin

(15)Besmele vasfin idersek tekrâr
Yine bi'smi'llâh olur âhir-i kâr

Zer-kitâbeyle olur zîb-i kitâb
Sâlike andan olur fethü'l-bâb

Sanki âb içre şu'â'-ı hûrdur
Noktalar âbda neylûferdür

Besmele turre-i müşg-efşândır
Zîver-i ser-sühan-ı Kur'ân'dır

Besmele nokta-i bâ ile hemîn
Oldı çevgân-ıla gûy-ı müşgîn

(20)Saldı anınla dil-i nûrânî
Şâh-sâr-ı sühana çevgânı

Çemen-i ma'nîye anınla varır
Mîve-i ter yirine söz koparır

Yine çevgânî-i gülgûn-i zebân
Demidir kılsa anınla cevelân

Meddi gûyâ ki sırât-ı ebrâr
Olur üstinde nazar berk-güzâr

Sürh-ile yazsalar anı fi'l-hâl
Gösterir rûy-ı Cemâl ism-i Celâl

(25)Oldı sürh-ile o satr-ı zîbâ
Şâh-ı mercân-ı kenâr-ı derya

Erguvân şâhıdır ol peyker-i al
Gûyiyâ satr-ı siyah ana zılâl

Safha-i rûy-ı şikeste-mir'ât
İtdi her pârede 'aksin isbât

Kahriçin dîv ü ded-i merdûde
Oldı gaddâre-i hûn-âlûde

Lâciverd ile o satr-ı halkâr
İtdi remz-i şecer-i ahzar-i nâr

(30)Gösterir rûy-ı Celâl ism-i Celâl
Pür-cilâ tîğ-i celâle meh ü şâl

Dîv ü ded kahrı ile sâkindir
Sözi üstün kılıcı keskindir

Medd-i rmemdûdı zülâl-i Tesnîm
Mevc-i dendânesi âsâr-ı nesîm

Bâ-y-ile sîn midir anda 'aceb
Yâ tebessümde mi dendân-ile leb

Bâ-i zîbâdaki nokta el-hâk
Hâl-i leb gibi viripdir revnak

(35)Cûy-ı medd oldu çü mîme peyvend
Lûle-i çeşme gibi eyledi bend

Elifi devha-i serv ü şimşâd
Dâmeni hârdan olmuş âzâd

Lâmlar lutf-ıla el bir itmiş
Cezmi engüştime zihgîr itmiş

Ayn-ı hâ zîver-i hatt-ı taze
Döndi mir'ât-ı siyeh pervâze

Şedde mi safha-i berrâk üzre
Hattının şânesi mi tâk üzre

(40)Râları gurre-i mâh-ı ramazân
Ebr-i müşgîn arasından rahşân

Hâsı çün mîm ile revnak buldı
Tâc-ı ser-sûre-i Hâ Mîm oldu

Harim-i hürmet-i Hak cilve-gehi
Hüsn-i bî-hadd-ıla kecdir külehi

Mîmidir 'ukde-i mûy-ı mahbûb
Lâmlar turre-i kullâb-ı kulûb

Nûnidur ser-'alem-i saff-ı şeref
Noktası anda müdevver mushaf

(45)Gerçi on harfdır ol satr-ı latîf
Lîk ma'nî nice bin 'îd-i şerîf

Fetha vü kesresi zîb-i tenzîl
Dökdi per sidrede güya Cibrîl

Arada üç elif olmadı 'iyân
Oldı üçler gibi gözden pinhân

Vasfın itsen ne kadar yârâna
Tayanırsın yem-i bî-pâyâna

Oldı bu müntabab-ı Sifr-i kerîm
Câmi'-i cümle-i Kur'ân-ı 'azîm

(50)Nazarın eyle 'Atâyî vâlâ
Bunu fehm eyle yürü icmâla

İsm-i A'zamı bilip eyle tekrâr
Açıla tâ sana genc-i esrâr

Feth-i bâb-ı süfrân itsen gâhî
Kıl kitâba âgeh bi'smi'llâhî

DER SİTÂYİŞ-İ HAZRET-İ CENÂB-I HUDÂ 'AZZE ŞÂNÜHÜ ve TE'ÂLÂ

Ahmedü'llâhe 'âlâ na'mâ'ih
Ba'de şükryn livilâ âlâih

Fâyiz-i çeşme-i cân-bahş-i vücûd
Kâdir ü Kâhir ü Vehhâb ü Vedûd

(55)Meş'al-efrûz-ı deyâcîr-i 'adem
Râyet-efrâz-ı tebâşîr-i kıdem

Bürka'-endâz-ı cemâl-i lâhût
Nüşa-perdâz-ı kemâl-i nâsût

Şem'a-pîrâ-yı şebistân-ı bekâ
Revnağ-ârâ-yı debistân-ı fenâ

Mevce geldi yem-i dür-perver-i cûd
'Adem itse n'ola isbât-ı vücûd

Hikmet-i kâmileşi berr-i basît
Kudret-i şâmileşi bahr-i muhît

(60)'Akl anı bilmege himmet idemez
Mûr deryâyı mesâhat idemez

Nazar-ı 'akl tecellâ-geh-i zât
Çeşm-hâ vâdî-i pehn-i heyhât

Kuvvet-i nâtıka-i hamd-ı Hudâ
Kilk-i bî-gâne-y-ile hakk-ı edâ

Zâtına nisbet-ile yok imkân
Farz olunmaz ne zaman u ne mekân

Nûrı her zerrede zahir ammâ
Kanı tâb-ı nazar-ı ehl-i fenâ

(65)Nazarı pâk olan erbâb-ı şühûd
Göremez zerre kadar gayrı vücûd

Evvelin evveli zât-ı ahadî
Âhirin âhiri nûr-ı Samedî

Bu söze sûre-i İhlâs sened
Evvel ü âhir-i kevneyn-i ahad

Dîv ü ded râtime-hâr-ı keremi
İns ü cin halka-i hân-ı ni'ami

Ümmehât ile nüh âbâ-yı cihân
Hamd-i hâlık ile şükr-hân-ı beyân

(70)Mehd-i hikmetdese mevlûd-ı vücûd
Oldılar vahdet-i zâtına şühûd

Hamdini itmese mürgân-ı felek
Ola her rîşi halîde-nâvek

Mûrı hirmen-keş-i idrâk itdi
Mârı cân-dârû-yı tiryâk itdi

Yazdı hatdan ruh-ı insâna sevâd
Ne kalem tutdı ne mîstar ne midâd

Olmasa râyız-i takdîrine râm Bâd-
pâ-yı nefis olmazdı be-kâm

(75)Meyl ider mi-y-di bu dâm-ı hevese
Murg-ı rûhı komasa-y-dı kafese

Bâreke'llâh zihî kudret-i pâk
İremez zeyline dest-i idrâk

Levha-i Levh'a idip vaz'-ı kalem
Kıldı fihrist tebâşîr-i kıdem

Çün kazâyâ-yı hikem oldu tamâm
Hıfz olındı o sicill-i ahkâm

Fazlı mecmû'asıdır çarh-ı esîr
Yazdı her safhasına bir tasvîr

(80)Şîşe-i sundûkla çün İskender
Seyr ider kudreti bahrın ahter

Gösterip 'ışk-ıla bî-çâreliğin Ber-
karâr eyledi âvâreliğin

Câmi'-i çarha virip kadr-i Celîl
Yakdı maksurelerinde kandîl

Mâh-ı rahşânı gör ol hâle ile
Cemredir şu'le-i cevâle ile

Ser-i kilik-ile 'Utârıd kodı 'ûd
Dutdı bu micmer-i pür-ahkeri dûd

(85)Hacle-gâhında 'arûs-ı Nâhîd
Baş göz oldu misâl-i hurşîd

Dest-gîr olmasa lutf-ı ezelf
Ra'şeden tutmaz-ıdı mihrin eli

Seyf-i mutlakla olındı ikrâm
Kılıcın salsa 'aceb mi Behrâm

Eyledi mahkeme-i çarhı metîn
Şâhid-i mahkeme Bercîs-i emîn

Pes-i mînâdan idip seyr-i celî Dûr-
bîn eyledi çesm-i Zühal'i

(90)Bâğ-ı sun'ında bu tâk-ı kâşî
Oldı bir harbuze-i bektâşî

İtdim ol tâkı burûc-ile hayâl
On iki terkli tâc-ı abdâl

İtdi şeftâlûyı mihr-i zehebî
Mâha virdi beden-i müktesebî

Çeşme-i mihr-ile ol fâ'iz-i nûr
Eyledi şem'-i 'aselden kâfûr

Kıldı bu sâ'at-i çarhı şeffâf
Kıpladı 'akrebe billur gılâf

(95)Oldı miftâh-ı yed-i sun'ı medâr
Bî-halel devr-ide tâ yevm-i karâr

Çeşme-i mihrin ider yirini hâk
Şeb-i târîki zemîn-i gil-nâk

Olmasa terbiyesi ger nice yıl
Eşheb-i subh kala pâ-der-gil

İre gerdûne-i gerdûne şikest
Kıla her çarhı zemîn içre nişest

Gâva yüklense n'ola bâr-ı zemîn
Bârını gâva salar deşt-nişîn

(100)İtmeğe günbed-i nahli halkâr
Eyledi fasl-ı bahârı mi'mâr

Sonradan kıldı kıbâbın tezyîn
Asdı âvîze-i sürh u zerrîn

İrişip gâretî-i fasl-ı temûz
Salar ol günbed-i pür-zînete sûz

Komayıp cûyların âbını tâb
İncelir süre süre hançer âb

Dem olur kim irişir derd-i hazân
Sarılar havf-ıla rûy-ı bûstân

(105)Dağıdır kahr-ıla hengâmesini
Nakd-ı vakt eyler alıp câmesini

İrişince ana hayl-i Behmen
Pîrehenle kalır eşcâr-ı çemen

Tâb-ı hurşîd-ile çün nûr-ı şühûd
Berf ü yah âhır ider mahv-ı vücûd

Her varak oldu bir icmâl sana
Cümlenin 'âkıbet-i kârı fenâ

Görmeyen fenn-i fenâdan varakı
Hece taşından alır çak sebakı

(110)Mâha noksan irişir mihre zevâl
Kalacak nûr-ı Hudâ-yı müte'âl

'ARZ U NİYÂZ VE MÜNÂCÂT BE-DER-GÂH-I HAZRET-İ KÂDİ'L-HÂCÂT

Ey Hudâvend-i 'amîmü'l-ihsân
Hâliku'l halk-ı kerîmü'l-Mennân

Merkebim leng ü tarîkim pür-pîç
Meded it kim mededim kalmadı hiç

'Amelim oldu güneş subh u revâh
Ehl-i zühde ne selâm ü ne sabâh

Ş'ol müezzin gibi ben ehl-i hevâ
Tutarım kulağımı olsa salâ

(115)Cum'ada çünki cüvânı göremem
Bir nefes anda turup oturamam

Güyyâ gavta-zen-i bahr-ı revân
Turamam secdeye varsam bir an

Güy-veş bu ser-i bî-sermâye
Kalkar indiği gibi bâlâya

Oldı efsânelerim şöyle dırâz
Şeb-i yeldâ olamaz defter-i râz

Güş tutsa ola necm-i pür-tâb
Sadede girmedin âlûde-i hâb

(120)Mâh-ı tâbâna hitâb itsem eğer
Turmayıp eyleye sür'atle güzer

Çekemez bâr-ı gamım 'arz u semâ
Duyamaz sûzumı çarh-ı mînâ

Olalı mübtedî-i mekteb-i 'ışk
Görürin nüsha-i derd-i teb-i 'ışk

Dinilir mi hîç o ders-i cân-gâh
Ki ola fâtihası bismil-gâh

Alışıp 'ışk-ıla hâk-i bedenim
Bir sebû oldu mey-i şevka benim

(125)Dilberin câm-ı lebin görse eğer
Akıdır ağzı suyun dîde-i ter

Pençe-i zûr-ver-i 'ışk u hevâ
Oldı dürrâ'a der-i zerk ü riyâ

Kara giyse n'ola mânende-i âh
Oldı mâtem-zede bu baht-ı siyâh

Dilde endîşe vü zâyid sevdâ
Hatt-ı dilber gibi ser-cümle hatâ

Yâ İlâhî beni kıl ehl-i vera'
Teng-çeşm eyleme çün 'ayn-ı tama'

(130)Eyleme muntazır-ı râh-ı emel
Gösterip dîde-i hırsımda hivel

Menzilim emn-geh-i 'uzlet kıl
Şehr-bend-i harem-i 'iffet kıl

Olmasın hâr-ı 'alâyık peyvend
Pâyımı kıl tih-i dâmân-ıla bend

Eyle kaddim çemen-i zühde tırâz
Tâ ki ham ide anı berg-i niyâz

Cây-ı ebrû-y-ıla rûyum meselâ
Ola seccâde-i mihrâb-nümâ

(135)Âsitânında ferah-yâb eyle
Secde-gâhım der-i mihrâb eyle

Eyleme bendeni iy Rabb-i Kadîr
Dâmen-âlûd-ı der-i mîr ü vezîr

Kayd-ı dünyâ-y-ıla kılma meftûn
Eyleme müflis-i ikbâl-nümûn

Oldı ta'rîz-i harîs-i hod-gâm
Zillet-i minnet-i na'mâ-i li'âm

Hırs ider anı kafâ-hâr-ı belâ
Sîlî-i ye'se mahal rûy-ı recâ

(140)İtmez üftâde meges terk-i ni'am
Ursa bin sille meges-rân-ı sitem

Tolsa âteşle eğer sahn-ı zemîn
Konsa üstine tokuz çarh-ı berîn

Sîr-çeşmân-i kanâ'at anı
Görmeye bir nıgeh-i erzânî

Gerçi 'uryânlig-ıla çarh-ı denî
Küpe koydı nice Eflâtûn'ı

İtmedi şîre-i ham gibi hurûş
Açmadı râz-ı dilinden ser-pûş

(145)Sana ma'lûm Huda'ya ki benim
Rûz u şeb nefsim budur suhenim

Dîn virip alma sakın dünyâyı
Sûdı yok kare gider sevdâyı

Zill-i bî-fâ'idedir dehr-i denî
Kendin aldırma görüp dinle beni

Ne revâ şem'-i hüdâyı koyasın
Tıfl-ı nâdân gibi zille uyasın

Saplanıp kalma har-ı leng-âsâ
Yolda kor âdemi bu cîsr-i fenâ

(150)Şâh olup geysen eger tâc-ı zeri
Çekilir âhır anın derd-i seri

Tâk-ı Kîsrâ ile tâc-ı Dârâb
'Âkîbet oldı nümûdâr-ı habâb

Tâc-ı lâ'lîn ile dil rence olur
Âteşin tâs-ile işkence olur

Geyse dervîş nemedden efser
Fark ile ola fenâsı ser-ber

Yiyeler sille bir elden âhir
Nemed-i köhne vü tâc-ı fâhir

(155)Ehl-i câhe eğilip virme müdâm
Büt-perestâna huşû'-y-ile selâm

Kıble-gâh idip anı peyveste
Dâm-ı tezvîrine olma beste

Mültecâ olmak olur mı câ'iz
Bir denî kim ola senden 'âciz

Zâhiren sâhib-i 'izz ü şândır
Ma'nîde mashara-i şeytândır

'Azli mânend-i humâr-ı meydır
Nikbet-i mey ise pey-der-peydır

(160)Yed-i kudretde görinen eşkâl
Oldı gûyâ suver-i zıll-ı hayâl

Oynadır bir iki gün gerçi felek
Çekilir perde-i gayba giderek

Çünkü halın ola Hakk'a ma'lûm
Bî-tehallüf gele rızk-ı maksûm

Beyyinât ile olurken isbât
Belki fehm eyler iken hayvânât

Sana mı kaldı hemân rüsvalık
Halk için terk-i rızâ-yı Hâlık

(165)Hırs-ıla mazleme-endûz olma
Rızk için murg-ı kef-âmûz olma

Cezr ü medd-i yem-i feyzi nice göl
Eyleyip dâ'ıye-i redd ü kabûl

Sana Hak râtibesin subh u mesâ
Virmede eyleye bin dürlü cefâ

Aşıra nâz-ile istiğnâyı
Başına teng kıla dünyâyı

Eb'ade'llâh zihî hulk-ı zemîm
Levhaşa'llâh 'aceb levm-i 'azîm

(170)Olmadı nefis-i bed-endîş-i cehûl
Kâbil-i sikke-i tamgâ-yı kabul

Mâlihulyâ-yı hayâlât-ı muhâl
Oldı jeng-âver-i âyîne-i bâl

'Âşık-ı sâde-dile geçmege reng
Gösterir günde hezerân nîreng

Beni geh pâdişeh-i 'âlem ider
Şâhid-i maksad ile hem-dem ider

Nakş ider bin suver-i mün'adime
Dehri bir dest-hûş eyler elime

(175)Kendime gelsem idip hâle nazar
Göremem kendimi bir zerre kadar

'Adem-i sırfa neden vehm-i vücûd
Oldı hep menşe'i noksân-ı şühûd

Yâ İlâhî leme'âtın hakkı
Zât-ı pakınla sıfatın hakkı

Olmadın subh-ı kıyâmet fâşı
Eyle bînende bu ben huffâşı

Umarın rehber olup Fahr-ı enâm
İde envâr-ı Huda def-i zalâm

NA'T-İ ŞERÎF-İ MEFHAR-İ MEVCÛDÂT 'ALEYHİ EFZALÜ'S-SALAVÂT

(180)Subh-ı handân hidâyet güneşi
Şeh-i kevneyn nebiy-yi Kureşî

Nûr-ı pîşânî-i ecdâd-ı kirâm
Levh-i dîbâce-i âyât-ı 'izâm

Bâ'is-i hılkat-i hâk-i fânî Ahmed-
âbâd iden ol vîrânı

Hazret-i şâh-ı rüsûl hâdî-yi kül
Mustafâ nûr-ı hüdâ şem'-i sübül

Evliya sadrı ref'û'd-derecât
Enbiyâ fahri 'aleyhi's-salavât

(185)Mekteb-i fazlına irse Mûsâ
Göricek olur-ıdı ana 'asâ

Oldı 'Îsâ gibi sâhib-kelime
Bâb-ı fazlından anın bir kelime

Levha çün tevsen-i 'azmin sürdi
Müşkilin cümle yirinden gördi

Olalı şehr-i Medîne vatânı
Oldı bi't-tab' her insân medenî

Eylese sengi n'ola pâlâ-heng
Nabl-i pür-mîveye korlar çün seng

(190)Hatt-ı la'l-i lebi sırr-ı cândır
Zât-ı pâki şeref-i insândır

Ger Kelîme sened oldıysa 'asâ
Kelimât eyledi keffinde hasâ

Felegin olmağ-ıla zıllı girân
Sâyebân oldu sehâb-ı nîsân

Ebr-ile kadd-ı ser-efrâz-i nebî
Şem'-i rahşân-ıla pervâne gibi

Mühr-ile mühr-i zahr-i pür-nûr
Güyyâ 'ıkd-i güherdir memhûr

(195)Ehl-i arz-ile semâvâta emân
Oldı ol mühr-i zemîn-ile zaman

Kâmeti nahl-i berûmend-i cihân
Sayesi olmaz ise tan mı 'iyân

Mahz-ı lutfından o nûr-ı Settâr
İtmedi zıllını da kimseye bâr

Nûrda gâlib idi hûrşîde
Cismi bînende idi çün dîde

Görmede pîş ü pes olup yek-sân
Ardına bakmaz idi şems-i cihân

(200)N'ola bî-mûyise ol nûr-ı basar
Gözde kıl olsa virir çünki keder

Var idi sîne-i pâkinde hemân
Bir elif nite ki saff-ı müjgân

Oldı mânend-i şikâf-ı meh-i bedr
Ol elif sanki “elem neşrah”a sadr

Nûr-bahş idi o gîsû-yı dü-tâh
Güyyâ şa'şâ'a-i nûr-ı siyâh

İtdi ol neyyir-i i'câz-ı nesak
Bir hilâl-ile meh-i bedri dü-şak

(205)Câm-ı lebrîzi dürüst oldu tamâm
Yine eksilmedi bir barmak o câm

Gelicek mülk-i vücûda ol şâh
Oldı küfr ehlinin ahvâli tebâh

Tâk-i Kisrâ gibi nice mu'vec
Hakka toğrıldı hemân itmedi lec

Oldı çün nâfe-güşâ-yı ikbâl
'Arz-ı hâl itdi o sultâna gazâl

Hâk-i pâyından olup vâye-sitân
Kîse-i müşgini pûr kıldı hemân

(210)Söyledi berre-i biryân ana hem
Ciger-i hasmı kebâb itdi elem

Zehrini dökdi çün itdi şekvâ
Kâfirân-ı ni'am oldı rüsvâ

Câhiliyyet zulümâtıyla hemân
Leyle-i mâteme dönmişdi cihân

Kıldı 'Îsâ gibi enfâs-ı nebî
Zikr ü tesbihle ihyâ o şebi

Oldı mâtem-zede bir sâhib-i hay
İki ferzendi ölüp pey-der-pey

(215)İtdi mânende-i Hızır ü 'Îsâ
Bir nefesle ikisin de ihyâ

Buldu fer nûrı ile heft ahter
Oldı eczâ-yı vücûda cevher

Havz-ı hikmetde iden havz-ı bihâr
Ola vafında garîk-ı efkâr

Nokta-i mebde'-i ervâh oldur
Hâtem-i hikmet-i eşbâh oldur

Defter-i hikmet-i hak oldı tamâm
Şâhid-i hatmi o zîbende hitâm

(220)Rûz-ı mîzânda yiter zerrece 'avn
Rîzesi seng-i terâzû-yı dü kevn

Çünkü dünyâ ana hem-seng olmaz
Tağlar denli güneş denk olmaz

Yâ İlâhî bi-celâl-i sermed Bi-
cemâl-i ruh-ı âl-i Ahmed

Âl ü ashâb-ıla 'işret hakkı
Şeb-i İsrâ'daki sohbet hakkı

Bunlara feyz-i müdâm oldukça
Salavât-ıla selâm oldukça

(225)Cümle ahbâb-ıla her subh u mesâ
Keremün eyle 'Atâyî'ye 'atâ

Gönder îmân-ıla o muhtâcı
Rütbe-i kurb ola son mi'râcı

DER SIFAT-I ŞEB-İ MİRÂC-VE SEYRÂN-I SİRÂC-İ VEHHÂC

Bir şebân-gâh ki nûr-ı mehtâb
Eyledi âlemi gark-ı sîm-âb

Oldı tâbende o şeb cirm-i kamer
Nite kim bedr günü nûr toğar

Şeb-i târ olmağ-ıla mâh yine
Asdı fanûsını gerdûnesine

(230)Nûr-ile 'arsa-i şeb mâl-â-mâl
Taşdı nehrü'l-leben huld-misâl

Bedr-i kâmil ki safâ-hîz oldı
Güyyâ kâse-i leb-rîz oldı

Gerdiş-i devr ile irdi dem-i şâm
Tutdı mihrin yirini bedr-i tamâm

Oldı envâr u eşi'a pinhân
Sanki rîşin boyadı Zâl-i zamân

Zâyi' oldı yine bir gevher-i pâk
Şeb-i târik döker-ise n'ola hâk

(235)Zevrakın bahr-ı felek eyledi güm
Yayılı düşdi su üzre encüm

Dûd-ı hayretle dimağı toldı
Sanasın kim gemisi gark oldı

Ayağı tozu ile şâm-ı siyâh
İtdi rûşen-gerî-i dîde-i mâh

Toldı mehtâb-ıla çarhın bâmı
Gark-ı âb itdi sevâd-ı şâmı

Ol gice Hazret-i sultân-ı kirâm
Ümmehânî evini kıldı makâm

(240)Nâgehân oldı vücûdında bedîd
Eser-i müjde-i câh-ı câvîd

Nite kim şa'sa'a-i mihr-i cihân
Mevc-rîz oldı halîc-i halacân

İhtilâc üzre idi çeşm-i sürûr
Dârabân üzre idi gark-ı hubûr

Geldi bin 'izzet-ile Cebrâ'îl
Virdi peygâm-ı hüdâvend-i Celîl

Didi da'vet kılıp iy bedr-i semâ
Oldı ni'met-gede-i kudse salâ

(245)Devlet-ile ko bu nüh târeme pây
Şem'-i rahşânsın idin sırça serây

Muntazırdır sana sükkân-ı felek
Hep dönüp turmada ervâh-ı melek

Eyle cân sohbetini bî-minnet
Şeb-i mehtâbda hõşdur sohbet

Kopdı şevk-ıla yirinden o kerîm
Nite kim nefha-i dil-cûy-ı nesîm

İtdi 'azm-i sefer-i dûr-â-dûr
Gûyiyâ pertev-i mihr-i pür-nûr

(250)Başlayıp hidmete peyk-i rahmân
Çekdi bir rahş-ı felek seyri hemân

Rahş-i rahşende-beden ya'nî Burâk
Berk-veş gurreşi mâh-ı berrâk

Mu'tedil-ten mütenâsib-a'zâ
Berg-i gül tolu harîr-i zîbâ

Pûyede çün kadem-i cüst-i kalem
Bir adım ana vücûd-ıla 'adem

İzleri kat'-ı merâtibde revân
Sıfır idi hatt-ı muhâsibde hemân

(255)Taht-ı zeyn üzre cülûs itdi o şâh
Geldi gûyâ ki şeref burcına mâh

Evvelîn menzili oldı Aksâ
Rüsûl ervâhına hep itdi salâ

Kıldı anlarla salât oldı imâm
Döndi her cânibine virdi selâm

Minber-i çarha revân oldı habîb
Gûyiyâ 'îd namâzında hatîb

Sahra kim pây-e evlâ oldı
Fikr-i fânîye musallâ oldı

(260)İrdi nüh günbed-i çarha fi'l-hâl
Levh-i âyîneye gûyâ timsâl

Lutf-ıla eyledi mâh-ı hurrem
Cebr-i kesr eyledi ol kân-ı kerem

Kâtib-i çarha idip feyz-i 'azîm
Eyledi kilik-i 'asâsını Kelîm

Gördi kim mihr-sıfat ıssı yüzi
Şerm-ile Zühre götürdi kopuzı

Sarsılıp cünbüş-i rahş-ile sipihr
Tâkdan düşdi yire kâse-i mihr

(265)Bakıp âyine tîge Behrâm
Bildirdi ol şehdir iden çarha hırâm

Lutf-ı iksirine makrûn oldu
Müşterînin işi altın oldu

Gamdan âzâd kılıp virdi ferâğ
İtdi Keyvânı fûrûzende çerâğ

Gözi seyyârenin oldu aydın
Buldı cem'iyet-i hâtır Pervîn

Basmadın kürsîye ol şeh kâmın
Cilve-gâh eyledi 'arşın bâmın

(270)Eyledi tayy reh-i mülk ü melegi
Geçdi sür'atle tokuz kat felegi

Tabakâtına Celâl'in gûyâ
Vardı efkâr-ı dil-i 'ukde-güşâ

Sidre'de kaldı Burak-ıla berîd
Müntehâ dense değil ana ba'îd

Sinesin ref-ref idip taht-ı revân
Gıtdi anımla o Sultân-ı cihân

'Âkıbet kaldı o da hidmetden
Sadefin itdi cüdâ dürr-i 'Aden

(275)Harem-i kurba idip vaz'-ı kadem
Hiç ferd olmadı ana mahrem

İrdi bir 'âleme âhir giderek
Tek ü tenhâ ne melek var ne felek

Eydi bâd-ı nefes-i Rahmânî
Gıtdi cümle hüçûb-i zulmânî

Nefha-i şevk-ı visal oldu delîl
Kıldı rûşen yolını nûr-ı Celîl

Oldı deryâ-yı muhabbet mevvâc
Çekdi aldı cezebât-ı emvâc

(280)Oldı hürşîd-i 'inayet tâbân
Saldı kullâb şu'â'-ı ihsân

Çünkü dünyâ-y-ıla mâbeyn oldu
Lâzım olan ana kavseyn oldu

Gûş-i câna irişip emr-i te'âl
Gördi meclâ-yı “ev ednâ”da cemâl

Mîm-i imkân aradan gitdi hemân
Ahmed'e nûr-ı ahad oldu 'iyân

Mîminin nüktesine eyle nazar
Hatt-ı fermanı kılı kırk yarar

(285)Girmedin ara yire harf ü sadâ
Söyledi lutf-ıla ol şaha Hudâ

Harfe sığmaz kelimât-ı pâki
Zarf alır mı yem-i âteş-nâki

N'ola itmezse sadâyı mahrem
Ola mı şaha hevâyî mahrem

Fehm ider bu sühânı 'âkil olan
Tercemânı n'ider ehl-i dil olan

Oldı çün hikmet-i mi'râc tamâm
Döndi menzil-gehe ol şâh-ı kirâm

(290)Nite kim pertev-i mihr-i rahşân
Varması gelmesi bir oldu hemân

Güneşin cirmi-y-ile sür'atini
Fikr iden fehm ide mâhiyyetini

'Azm ide iki cihânın güneşi
Şâh-ı levlâk-ı nebiyy-i Kureş'i

Ne tevakkuf yiridir ehl-i dile
Ne delil isteye ne şübhe kıla

'Ulemâ kim verese oldu ana
Buldu mi'râc dirâyetle 'alâ

(295)Hiç su'âl eyleye mi 'âkil olan
Şeref-i zâtı olanlara zamân

Yirine geldi çün ol çarh-ı münîr
İtdi ashâba bu lutfi tahrîr

Hâl-i İsrâ'yı idip şerh ü beyân
Görüp işitdiğini kıldı 'iyân

Eyledi müjde-i fermân-ı salât
Haşre dek rûhına olsun salavât

Oldı dîvân-ı Hak'a çünkü salâ
Çıkdı nüh günbede gül-bang-i senâ

(300)Mü'minînin ki odur mi'râcı
Oldı tekbîrli devlet tâcı

Yâ İlâhî kerem-i şânından
Bizi dûr eyleme dîvânından

Nûr-ı îmânı bize rehber kıl
Sâlik-i meslek-i peygamber kıl

DER SİPÂS-GÜZÂRÎ-İ HAZRET-İ PÂDİŞÂH-İ İSLÂM MEDDE ZILLUHU MEDDE'L-
EYYÂM İLÂ YEVMÎ'L-KIYÂM

Demidir destini açıp nâme
Secde-i şükre varırsa hâme

Ki du'â-y-ile idip 'unvanı
Yazdık evsâf-ı şeh-i devrânı

(305)Nice şeh pâdişeh-i deryâ-dil
Ahterân-mevkib ü hâver-menzil

Tâc-bahşende-i zerrîn-külehân Bâc-
gîrende-i iklim-i şehân

Dürretü't-tâc-ı ser-i İlhanî
Zîver-i silsile-i 'Osmânî

Emel-i dîn ü düvel Hân Murâd
Maksadü's-saltanata Sultân Murâd

(310)Zıll-ı Hak rûşenî-i rûy-ı zemîn
Kuvvet-i kâhire-i devlet ü dîn

Hân bin hân-ı şeref-efzâ-yı selef
Gevher-i mertebe-bahşa-yı sadef

Ah u 'amm ü peder-i vâlâsı
'Asrının Husrev-i bî-hemtâsı

Nesli çak Âdem'e dek ser-tâ-pâ
Zîver-i devlet-i dîn ü dünyâ

Ser-be-ser pâdişeh-i 'âlemdir
Devleti 'âlem ile tev'emdir

(315)Kevkeb-i bahtı güneşden vâlâ
Gözin açıp anı gördi dünyâ

Habbezâ Kistrî-i insâf-âyîn
'Adl zencîri ana 'urve-i dîn

Kasrı h d c mi'-i rah ende-kıb b
Kemer-i t k-ı reff'i mihrâb

Devleti 'ahd-i Őeb b-ı 'âlem
' d-i p r-Şevk   bahâr-ı hurrem

Saldı etrafa 'adâlet-nâme
Döndi her nâme g l-i b d me

(320)Virmege 'adl-ile âfâka n v d
Lâyık İskender'i itseydi berîd

Kulları eylese âheng-i vefâ
Ola muhtâc-ı m d r  D r 

Gelse dîvânına hem  n Hurşîd
T cını destine alır Cemşîd

Olmağa c r'a-i lutfu mazhar
Camını k se-i dery ze ider

Sâye-i 'adlidir ol d d rın
'Aybın  rten felek-i gadd rın

(325)Ebr-i b rende-i 'adl   dâdı
Sürdi hep b r   has-ı b -dâdı

 b-ı t Ği komadı fitnede t b
D rdan baksa ola zehresi ' b

Mülk p r-sâye-i re'fet-i memdûd
'Asker âmâde ra'iyet hoŐn d

Dahme-i Husrev   genc-i Cemşîd
Kim gul miyye-i mersûm-ı 'ab d

Feth ider t Ği nice kal'aları
Nite kim goncayı mihr-i seherî

(330)D Őse b r lara n r-ı gazabı
Yana h l  kala hep l le gibi

Olalı neyyir-i bahtı lemm '
Nokta-i kevn  kodı taht-ı Şu' '

ŐeŐ cih tın Şeh-i m stesn sı
Kuludur altı bölük ağası

Kendiye ekler-idi 'izz   eŐref
İtse Cemşîd'i ser-i ehl-i hiref

Ő hlar bende-i ferm nıdır
Devleti c h-ı Süleymânî'dir

(335)Arada kalmadı mümtâzî-i taht
Safha-i memleket oldu yek-laht

Şüfa da'vâsını itse lâyıık
Milket-i mağribe ehl-i maşrık

Belki bu enini görüp mihr-âsâ
Tîğini câma değışdi zürafâ

Böyle Cem gelmedi hiç devrâna
Ser-be-ser kişveri 'işret-hâne

Debredip Zühre f elekden sâzı
Raksa kor yerde kadeh-perdâzı

(340)Sundı gûyâ ki şafak bâde-i âl
Kıvrırıp geydi arakçîni hilâl

Lâle vü nergis ü gül âmâde
Her biri çak olıcak üftâde

Yâ İlâhî tura tâ kim 'âlem
Bağ-ı 'ayşı ola sebz ü hurrem

Münhel-i câhını mevrûd eyle
Sâye-i 'adlini memdûd eyle

Kef-i ihsânı zer-efşân olsun
Tîğ-i bürrâmı ser-efşân olsun

(345) 'Ömrinün sûr-i bülend-âbâdı
Ola hâvî ebedül-âbâdı

SEBEB-İ TE'LÎF-İ KİTÂB VE BÂ'İS-İ NAZM-I GEVHER-YÂB

Bir zaman kim hat-ı nakkâş-ı bahâr
İtdi mecmû'a-i verdi hal-kâr

Şa'sa'a hâme-y-idi kudretten
Sebze bir kıt'a idi cennetden

Berg-i gül zîb-i der ü dest oldu
Bâd-ı subhun işi gül-geşt oldu

Gül-i ter hirmen-i ahker kendi
Bülbül âteşde semender kendi

(350)Cemreler düşdi çemen tâze vü ter
Lâle pîrâhenine saldı şerer

Goncalar gerçi ki handân oldu
Bülbülün gönli perîşân oldu

Safvet-i tab'ı kılan sermâye Cûy-
veş akdı hemân sahrâya

Gül tonanması idip fasl-ı bahâr
Okudı gülşene ezhârı hezâr

Künc-i kâşâne olup vahşet-gâh
Kurdı her nahl-i tarî bir hargâh

(355) Hânedan oldı remîde 'uşşâk
Nite kim zelzelede ehl-i revâk

Zullelerden dil-i şûrîde zamân
Sâyeden nite ki sevdâ-zede-gân

Biz dahı evden olup âvâre
Düşdük ezhâr gibi gül-zâre

Bir iki yâr-ı sühan-perver ile Nükte-
perdâz ü gazel-güster ile

Eyledik sahn-ı çemende meclis
Gussa bîgâne vü şâdî munîs

(360)Çıkarıp cöngini bir ehl-i sühan
Şâh-ı gül gibi hemân koynından

Didi kim Sübha-i Câmî'dir bu
Reşk-i âsâr-ı Nizâmî'dir bu

Fâl idip açdı o dürc-i hüneri
Saçdı bir 'ikd-ile bezme güheri

Lîk bir iki zarîf-i Rûmî
Mes'ele olmayıcak ma'lûmı

Didiler söylemiyor bize kitâb
Tercemân olsa bize virse cevâb

(365) Biçse eksûn siyâhı hâme
Bu 'Acem şûhına Rûmî câme

Anı ol tarz-ı tekellûf meslûb
Eyleyeydi dahı Mahbûb-ı Kulûb

Ben didim terceme olmaz makbûl
Tercemân olmağı kim ide kabûl

Ehl-i dil tercemeden 'âr eyler
Âriyet sâhibini hâr eyler

Vakf-ı ma'nâ kişiye mülk olmaz

Sübhâ'ya öyle güzel silk olmaz

(370)Urıcak beyt-i safâ-bahşa binâ
Kişinin mülki gerekdür ma'nâ

Keserin hâme elin itse dırâz
Gerçi 'âlem tolı gencîne-i râz

Olıcak bezme güher-rîz beyân
Sözümü cümle begendi yârân

'Âkıbet döndi biri didi bana
Bilmezin anı bunı ben ammâ

Hamdüli'llâh tolı gencîne-i dil
Güheri kimseden almalı degil

(375) Sen de nazm eyle getir meydâna
Sübha-vârî güher-i şehdâne

Diz bu resme nice 'ıkd-i şeh-vâr
Eyle âvize-i gûş-ı ebrâr

Mahzen'i çünkü tetebbu' kıldın
Tarhda nice tasannu' kıldın

Vasf-ı sâkîde olan câm-ı sühan
Saf âyine-i İskender'den

Bunı da başkaca bir genc eyle
Bârî gencînelerin penc eyle

(380) Didim ey yâr-ı ma'ârif-güster
Sözlerin nazma degil câna deger

Tutalım nazm olına penc kitâb
Hazret-i şeyhe güç olmaz mı cevâb

Penc gence zafer ümmîd-i muhâl
Mâlihulyâ-y-ıla bir nakş-i hayâl

Resm-i tasvîr-i 'ale'l-mâdır bu
Hep siyeh hâme-i sevdâdır bu

Kîmiya gibi hayâlât ancak
Fihris-i fenn-i muhâlat ancak

(385) Tama'-i hutbe-i Nâhîd ancak
Merhabâ-yı kef-i hurşîd ancak

Taleb-i sohbet-i Behrâm ancak
Fikr-i şâ'ir gibi evhâm ancak

Gencevî itdi bu genci peydâ
Her iki mısırâ'ı şimşîr-nümâ

Kıldı ol şeyh-i kerâmet-mesned
Tîg-i elmas-ile ebvâbını sed

Husrev ol dahmeye kim oldu revân
Zikr ü tesbîh ile lâ-havl-künân

(390) Açdı efsûn-ı niyâz-ile deri
Aldı getirdiği denli güheri

Oldı Câmîye dahı fethü'l-bâb
Buldu vâfir güher-i 'âlem-tâb

Kimisin subha idip Ebrâr'a
Tuhfe itdi kimisin Ahrâr'a

Oldı ol gence Nevâyî de revân
Eyleyip peyrevî-i üstâdân

İtdi manzûme-i pâkin tahmis
Dizdi hakka ki 'aceb 'ikd-i nefis

(395) Sonradan dâhil olanların işi
Oldı pes-mândesine ferrâşî

Kalmadı rağbete sâlih gevher
Bulduğın sildi süpürdi iller

Lîk bu ma'zeretim eyledi red
Didi kim feyz-i Huda'ya yok had

Ya'nî gün gibi değil mi zâhir
Nükte-i "ken terekû li'l-âhir"

Nâm-ı üstâdı kılıp hırz-ı emân
İleri tur ki senindir meydân

(400) Çünkü irdin şeref-i hidmetine
Tağlar mı tayanır himmetine

Genc- ma'nâyâ ne lâzım tîşe
Yidi kat yirde bulur endîşe

'Âkıbet itdim anın bendini ben
Zîb-i dîbâce-i dîvân-ı sühan

Kıldım âdâb-ı sülûki der-kâr
Eyledim dilde du'âsın tekrâr

Tutdum âhir o kühen-dahmeye râh
İtdim ol bahr-ı firâvâna şinâh

(405) Nice deryâ ki tılısm-ı ma'nâ
Mevcesi tığ-ı-tılısm olmuş ana

Tab'ıma rîze-i hakkâk-i sühan
Şakk-ı engüş-t-i kalemdir dökilen

Çün habâb olmuş içi taşı tehî
Gerçi gösterdi reh-i dahme-gehi

Kâviş-i nâhun-ı endîşe ile
Belki nevk-i kalem-i tîşe ile

Bulmağa genc-i defnin güherin
Altın üstine getirdim o yirin

(410) 'Âkıbet olmadı zâyi' emelim
İrdi bir genc-i firâvâna elim

Virdi ol denli gına kân-ı sühan
Saçdım etrafıma dâmen dâmen

Dest-i endîşe dür-efşân oldu
Dehr pür-gevher-i rahşân oldu

Feyz-ile 'âlemi yeksân itdim
Tûde tûde düri galtân itdim

Bu kadar dest-res-i genc-î murâd
Değil illâ ki be-yümn-i üstâd

(415) Lâzım oldu ki o nâm-ı nâmî
Vire bu nâmeye kadr-i Sâmi

DER HIDMET-İ MİDHAT-İ HAZRET-İ ŞEYHÜ'L-İSLÂM DÂME ZİLLÜHÜ Lİ'L-ENÂM

Ser-firâz-ı 'ulemâ-yı i'lâm
Rükn-i dîn Hazret-i Şeyhü'l-İslâm
Vâris-i vâhid-i 'ilm-i nebevî
Bâ'is-i zindegî-i şer'-i kavî

Kıdve-i tâyife-i ehl-i yakîn
'Umde-i kâtibe-i müctehidîn

Mültekü'l-ebhur-i envâ'-ı 'ulûm
Merkez-i dâ'ire-i ehl-i rüsûm

(420) Nâsıh-i mülk ü milel nâsır-ı dîn
Müftî-i devr-i zaman mâh-ı zemîn

Muhyî-i sünnet-i 'adl ü insâf
Yâ'nî Yahyâ-yı fütüvvet-evsâf

Fazlının bahri değil ka'r-nümâ
Hikmetinde mütehayyir 'ukalâ

Ol ki mağrûr-ı kedû-yi dildir
Kûdek-i nev-heves-i sâhildir

Ola mı sâhib-i Kâmûs-ı Vasît Hem-
ser-i mâlik-i deryâ-yı muhit

(425) Bahsine gelse eğer 'allâme
Aksadır anı misâl-i hâme

Fikret-i nükte-i vâlâ güheri
Sühreverdî'ye virirdi seheri

Eylese encüm-i eflâke nazar
Olalar manzara-i râz-ı kader

Nite kim dîde-i şahs-ı hâyin
Bir bakışda bile hep esrârın

Tuyılup sırr-ı kazâ-i sermed
Ola takvîm-i kühen hükm-i rasad

(430) Dil-i sâf-ıla nigâh-ı vâlâ
Nazar-ı 'ibretine dûr-nümâ

Münkeşif tab'ına bâb-ı ilhâm
Mündefî' perde-i şekk ü evhâm

Rehber-i fikret-i pâki tevfik
Karşılar meslek-i hakda tahkîk

Görse âsârın eğer Necmü'd-dîn
Kendi tefsirine eylerdi yemîn

Vâ'iz-i Kâşifolup hayrân
Minberiyâtın iderdi pinhân

(435) Kilk-i fetvası ider def-i fesâd
İctihâdında var âsâr-ı cihâd

Silk-i satrında olan nazm-ı dürer
Cümle müftâbihe nakl-i mistar

Eser-i kilki olup kavlı-i esah
Çekilir hame-i kudretten sah

Tercemân-ı kalemi itdi bedîd
Kavl-i şârik gibi bin kayd-ı müfîd

İctihada var iken kuvvet ü fer
İktidâ eylese gayra ne zarar

(440) Mahz-ı lutfından ider hep taklîd
Selefe virmege câh-ı câvîd

Her su'âle virir ihsanı cevâb
Bâreke'llâh zihî lutf-ı hitâb

Kâtib-i hatt-ı fetâvâsı müdâm
Nakde kadir 'ulemâ-yı i'lâm

Olsa muhtaç su'âle fukara
Müşkilin hall ide bir kaç fetevâ

Himmeti olsa eğer mûra karin
Postın kurtaramaz şîr-i garîn

(445) Oldı derviş ü gedâ muhteremi
Şevk-ıla koydı semâ'a keremi

Gül gibi pür-zeheb eyler kefini
Mutribin nite ki mollâ defini

Lutf-ı mahsûsına mazhar füzalâ
Nite kim ma'nî-i hâssa şu'arâ

Şâ'ire himmet-ile ikbâli
Eyledi rütbe-i şî'ri 'âlî

Şî'rinin kadri irip Şa'râ'ya
Oldı 'ışk ehline bir sermâye

(450) Gazeli tâb-dih-i seyyare
Müfred ü kıt'ası âteş-pâre

Kıldı te' sîr-i cilâyı i'câz
Oldı tahkîk-nümâ levh-i mecâz

Hak bu kim oldı kerâmâtından
Bana feyz eylediği tâb-ı sühan

Cür'a-i himmet-i Şeyhü'l-İslâm
Tab'ımı eyledi reşk-âver-i câm

Eylesem n'ola du'âsın herbâr
Vird-i Yahyâ gibi dilde tekrâr

(455) Uralım nazma du'âsıyla binâ
Ev sala'llâhü ilâ mâtlabinâ

SOHBET-İ ŪLÂ: FAZÎLET-İ 'IŞK-I CÂN-SŪZ VE MÂHIYYET-İ MİHR-İ CÂN-EFRŪZ
BEYÂNINDADIR

'Işkdır mevhibe-i Rabbâni
'Işkdır câzibe-i sübhânî

'Işkdır gevher-i deryâ-yi vücûd
'Işkdır saykal-i mir'ât-ı şühûd

'Işkdır gevher-i iksîr-i kemâl
'Işkdır lem'a-i hurşîd-i cemâl

'Işkdır meş'ale-i bezm-i kıdem
'Işk-ıla geldi zuhûra 'âlem

(460) 'Işkdır silsile-cünbân-ı hüdâ
'Işka dil-beste olur şah u gedâ

'Aynının dâ'ire-i bî-dâdı
'Âşıkın gerdene-i fûlâdı

Şîmî zencîre-i zencîr-nümûn
İki yanında iki tâvk-ı cünûn

Dil-i dil-ber ana peyvend oldı
Gerden-i cân u dile bend oldı

Biri 'Azrâ birisi Vâmık'dır
Cân-ıla her birine 'âşıkdır

(465) Biri birine ider meyl-künân
Arada râbitadır rişte-i cân

Hüsndür pertev-i envâr-ı Hudâ
Ruh-ı dîl-berden olur rûy-nümâ

Nûr-ı hurşîd gibi bârikadır
Dil ise âyine-i muhrikadır

Penbe-veş cân-ı nizâre salar od
'Âşık-ı zâra komaz zerre vücûd

Perde çün kim tutuşup bula fenâ
Zâhir olur gözüne nûr-ı Hudâ

(470) Dikkat ile ruh-ı cânâneye bak
Sebak-ı mihr ü vefâdır bu varak

Hikem-i nâ-mütenâhîdir hep
Sana ta'lîm-i İlâhî'dir hep

Göricek mihr ü muhabbet dersin
'Işk n'eydigini fehm eylersin

Telhi lezzet-dih-i 'uşşâk ancak
Zehri hemşîre-i tiryâk ancak

Kec ise şâh-ı dilin bî-kem ü kâst
'Işk ider âteşe tutmak-ıla râst

(475) Gıll ü gışdan tenini pak eyler
Kâbil-i sikkeyi idrâk eyler

Nakş olur hâtıra envâ'-i rüsûm
Keşf olur bilmediğin nice 'ulûm

Ref' olup perde-i esrâr-ı kazâ
Görmedin mes'ele ma'lûmun ola

Nefse bunun gibi âfet olmaz
Âdeme böyle riyâzet olmaz

Râ'iz-i tevsen-i himmetdir ol
Kâhir-i hunk-i tabî'atdır ol

(480) Râh-ı Hak'da giderir vahşetini
Def ider vasf-ı behîmiyyetini

Eyleyip himmet-i üstâdâne
Terbiyetle getirir meydâna

'İşk-ıla sâlik-i Hak menzil alır
Bilmeyen yolını yabanda kalır

Arada kantaradır râh-ı mecâz
Uğrar elbette ana ehl-i niyâz

Hatt-ı cânâneye olur meftûn
Tıfl-ı dil ilmeg-için meşk-i cünûn

(485) Garaz üstâdın olur imlâsı
Yohsa müşkil ola mı ma'nâsı

'İşkdır vâsıta-i zevk-ı ebed
'İşkdır mâye-i 'ömr-i sermed

Habbezâ nâyire-i 'ışk u hevâ
Ki anın kûre-keşi sîne ola

Çıka âh eyledigince her an
Deneninden şerer-âlûde duhân

Her şerâre ola bir necm-i hüdü
Vire hurşîd-i felek gibi ziyâ

(490) Açıla dîde-i can gafletden
Kurtula sâlik-i dil zulmetden

Sebak-ı ma'rifete kâbil ide
'Akl-ı bâliğ nazarı kâmil ide

Kesb iden 'ışk-ıla isti'dâdı
Cezb ider kendisine irşâdı

Eser-i 'işk olamaz vasf ü beyân
Dinle bu kıssayı da anla hemân

DÂSTÂN-I 'IşK-I YEZDİCERD BİN BEHRÂM-I GÛR ve ŐİKÂYET-İ ÜSTÂD

Sûzen-i nazma çeken târ-ı beyân
Ruk'a-dûzende-i pârîne zamân

(495) Kesdi dîbâ-yı sühandan hâlâ
Şâhid-i kıssaya bu resme kabâ

Dönerek lu'bet-i çarh-ı devlet
Geldi Behrâm'a da çünki nevbet

'Adl ü dâd ü kerem himmet ü hûş
Bezm-i kudretde olup dûş-be-dûş

Kodı bu tâk-ı fenâda bir nâm
Nite kim kasr-ı felekde Behrâm

Ana virilmiş idi tîğ-i vegâ
Gün gibi tîğ-ile toğdı gûyâ

(500) Şâh-ı çübîn-i hümâyûn-makdem
Ana nisbet bir ağaçdan âdem

Vahş ü tayr olmuş-ıdı me'mûrı
Şîr-veş itdi musahhar gûrı

Dâyimâ eyler-idi meyl-i Şikâr
Andan özge yoğ-ıdı hâhiş-kâr

Saydı ki turfe gazâlân-ı Hatâ
Gah envâ'-ı vuhûş-ı sahrâ

Oldı ol gülbün-i terden zâhir
Devha-i tâze-i 'ırk-ı tâhir

(505) Toğdı bir ahter-i burc-ı ikbâl
Ya'nî şeh-zâde-i âzâde-nihâl

Ceddi nâmıyla olındı ikrâm
Yezdicerd oldı şeh-zâdeye nâm

Geldi çün rütbe-i isti'dâda
Virdi ta'lîme anı üstâda

Necm-iken neyyir-i rahşân oldı
Yitişip nahl-hırâmân oldı

Lîk mânende-i serv ü Şimşâd
Nevber-i fazldan oldı âzâd

(510) 'Aklının yitmez-iken noksânı
Viridi dil bir güzele pinhânî

Hâce çün hâl-i zekâsın gördi
Bu belâhatla hevâsın gördi

'Arz idip hâli huzûr-ı şâha
Didi ol pâdişeh-i âgâha

Kâbil-i feyz değil şeh-zâde
Hayfdır ana olan irşâda

Kendi de böyle iken 'akl u zekâ
Ne belâ başına bu 'ışk ü hevâ

(515) Bir bûy-i serve hevâ-dâr giçer
Şimdi başında kavak yili eser

Gelicek 'arsa-i 'arza bu kelâm
Gülerek didi edîbe Behrâm

Sühanın viridi dile râhat-ı cân
Bârî müjde disen hey nâdân

'İşkdan çünki ola zerre eser
'Âhir anın işin altın eyler

'Âşika ta'nı gider 'âr eyle
Yürü var 'aklına timâr eyle

(520) Tâbiş-i 'ışk 'aceb âteşdir
Kankı dilde ki ola bî-ğasdır

Çıkdı şahın sühanı âhir-i kâr
Zâyi' olmadı o dürr-i şeh-vâr

SOHBET-İ DÜVVÜM: TÂ'ÂT Ü 'İBÂDÂT-İ LÂZİME-İ 'UBÛDİYYET OLUP HUSÛSAN
SALÂT 'İMÂDÜ'D-DİN OLDUGUN BEYÂNINDA TEZYİN OLINMIŞDIR

Ey gönül eyle 'ibâdet dâyim
Kişi kulluğımı bilmek lâzım

Kasr-ı İslâm kim oldu vâlâ
Oldı beş nesnenin üstine binâ

İki rükn ana şahâdetle salât
Üçü savm-ı ramazân, hacc ü zekât

(525) Senevîdir ikisi çün gül-i ter
İkisi ruh gibi 'ömre sürer

Hacc ü İslâm'ı biraz yazdı kitâb
Birdir ol iki 'ibâdetde nisâb

Aġniyâ pîşesidir hacc ü zekât
Fukara hissesidir savm ü salât

Cümlenin oldu ser-efrâzı namâz
Ki odur hem-dem-i erbâb-ı niyâz

Seheri hâbdan eyler bî-dâr
Şeb-i târ içre olur mûnis ü yâr

530)Mü'mine merkez-i îmânda sebât
İki ikrâr-ıla oldu isbât

Dil ü cân mürdesin itdi ihyâ
Bir nefesde o kelâm-ı zîbâ

Hac ki farzıyyetine var âyet
Lâzım îfâsı be-şart-ı kudret

Kılmaga çâre teb-i 'isyâna
Bire birdir dil-i ser-gerdâna

Farzdır kâdir olanlara zekât
Virir emvâl-i ganîye berekât

(535) 'Öşr-i emsâlini virir Allâh
Artırır bezl-ile envârını mâh

Ham-ı ebrû-yı hilâl-i ramazân
Yılda bir kerre olur halka 'iyân

Çeker anın yılına varınca
Hasretin her kişi mikdârınca

Habbezâ râtibe-i penç evkât
'Amel-i sâlih-i ferhunde-sıfât

Yaraşır dinse 'imâdü'l-İslâm
Turur anınla yevm-i kıyâm

(540) Fahr-ı 'Âlem sefer-i İsrâ'dan
Geldi ol tuhfe-y-ile Mevlâ'dan

Da'vet oldukda Resûl-i 'arabî
Oldı ahbâba reh-âverd-i nebî

Çünkü dîvân-ı Hudâ oldu namâz
Ehl-i dîvânıdır erbâb-ı niyâz

Ne şerefdir bu ki kavm-i bî-tâb
İde sırren vara Mevlâ'ya bitâb

Zahir ü bâtın ider ehl-i salât
Hâlini 'arz-ı semî'ü'd-da'avât

(545) Âbdest alsa kaçan ehl-i 'amel
Mâsivâ Allâh'dan el yur evvel

Mazmaza remzi bu kim ağzın yur
İtmeğe zikr-i Hudâvend-i gafûr

Yumayınca iki ayağını çak
Basamaz hâk-i musallâya ayak

Her kişi kılsa namazın dâyim
Meclis-i hazrete olur kâ'im

İşini eyler anın Hak âsân
Ana râgıb olur Halk-ı cihân

(550) Vech-i pâkizesi olur enver
Çemen-i sünnete gûyâ gül-i ter

Hem anı hayl-i melâ'ik herbâr
İdinir har-geh-i istiğfar

Her kişi kim ola bî-dâr-ı seher
Anı ervâh ziyâret eyler

Bulayın dirsene bu tûfânda necât
Var yûri mescide ol ehl-i salât

Olayım dirsene eğer azâde
Sana sidr-i taleb-i seccâde

(555) Bu ne sözdür bu 'iyâzen bi'llâh
Olasın garka-i girdâb-ı fenâ

İdesin 'ömr-i 'azîzini hebâ
Olasın göz göre girdâb-ı fenâ

Sohbet-i ünsde merdûd olasın
Ki cemâ'at demi nâbûd olasın

Bir mahalde eğer okınsa ezân
İdesin kendini sen anda nihân

Ola ârâm-gehi peygûle-i nâr
İğne yimiş köpek-âsâ herbâr

(560)Var-ısa 'aklın eğer ey nâdân
Eyleme Hazret-i Hakk'a 'isyân

Gerçi 'âsîlere de rahmet idi
Mü'mine rahmeti bî-minnet idi

Her ne denli kişi olsa 'âbid
Rütbe-i 'izzetin eyler zâ'id

Bâ-husûs itmeg-ile savm u salât
Olamaz dâda refî'ü'd-derecât

Bilmese ki yine yâr-ı Hudâ
Âdeme mağfîret eyler ferdâ

(565) Bî-hüde vaktini zâyî' itme
Toğrı git kec yola asla gitme

Bî-namâzın çü işi 'isyândır
Vâkı'â rehberi de şeytândır

Olma gel tâbi'-i şeytân-ı racîm
Ki ider âdemi ol vakf-ı cahîm

Anla bu sırrı da 'isyân itme
Âdem ol yok yire tuğyân itme

Yüzünü pak ü ziyâ-nâk eyle
Havf-ıla sineni sad-çâk eyle

(570) Tâbi'-i emr
Gül gibi subh u mesâ handân ol

Ne buyurdu göre şâh-ı merdân
Uy imâma sözini dinle hemân

DÂSTÂN-I HAZRET-İ 'ALİ KERREMA'L-LÂHU VECHEHÛ DER-HAKK-I 'İBÂDÂT

Nokta-i dâ'ire-i sıdk u safâ
Nükte-i nâdire-i sırr-ı Hudâ

Fâyiz-i çeşme-i 'ilm-i ezeli
Menba'-ı ma'rifet-i lem-yezeli

Der-i 'ilm-i nebevî maşrık-ı cûd
Matla'-ı neyyir-i 'irfân ü şühûd

(575) Sened-i gül veled-i Bû Tâlib
Esedü'llâh 'Aliyy-i gâlib

Server-i sûret ü şâh-ı ma'nâ
Hassehü'llâhu bi-lutfın ve rızâ

Eyledi çünkü o hürşîd-âsâr
Çârumîn taht-ı hilâfetde karâr

Nakd-i vakti idip îsâr-ı sevâb
Oldı mihrâb-i dili savb-i savâb

Gündüzi efzal-i tâ'atda idi
Subha dek gice 'ibâdetde idi

(580) Eylese subh namâzını edâ
Her taraf olur idi halka salâ

Görmeğe maslahat-ı halkı tamâm
İhtimâm eyler idi tâ dem-i şâm

Her kaçan vakt-i gurûb olsa yakîn
Gün gibi olur-ıdı perde-nişîn

Evvel-i şebden idip Hakk'a niyâz
Şem'-i mihrâb idi tâ vakt-i namâz

Gâh idip secde geh eylerdi kıyâm
Şeb-i kadr içre seçer gibi müdâm

(585) Ya'nî ol mihr-i sipihr-i 'izzet
Hiç karâr itmez-idi bir sâ'at

Giderek oldu riyâzatla nahîf
Leys-i mahmûm-veş ol zât-ı şerîf

Didi bir 'âşık-ı bî-bâki ana
Ne revâ cân-ı 'azîze bu cefâ

'Âlemin cânısın ey şâh-ı Necef
Nakd-i kevneyni meded itme telef

Bir iki. sâ'at idip hâb-ı huzûr
Sâyirin kıl yine kâre mahsûr

(590) Gûş idince didi ol server-i pâk
Bu ne sözdür kanı 'akl u idrâk

Gündüzi râhat olursam bir dem
Kala 'âtıl bu kadar kâr-ı ümem

Giceler hâba teveccüh idicek
Hakk'a tâ'atlerimiz kalsa gerek

Deyndir âdeme tâ'at-i Hudâ
Halkın ahvâli emânât-i Hudâ

İkisinde dahi ihmâl muhâl
Lâ-büd öyle geçer eyyâm ü leyâl

(595) Bu kadar 'ömrün içinde âdem
Hiç huzur idebilir mi bir dem

SOHBET-İ SÜVVÜM MÂ'Ü'L-HAYÂT MÜRDE OLAN 'İLM Ü 'İRFAN HAKKINDA TERTÎB
OLINAN MUKADDEMÂT İLE ZEYN OLINMIŞDIR

Gele ey sâlik-i râh-ı 'irfân
Tâlib-i çeşme-i âb-ı hayvân

Şeb ü rûz itmeg-için kesb-i kemâl
Cismini eyle riyâzetle hilâl

Dîde-i câna çekip kuhl-i sevâd
Kıl nazar-gâhını hep nakş-ı midâd

Cismi tezyîn cemâl-ile olur
Nefsi tekmîl kemâl-ile olur

(600) Lîk envâr-ı cihân-tâb-ı cemâl
Dâyim olmaz bulur elbette zevâl

Pertev-i mihrin olur ahşâmı
Lem'a-i bedr-i münîrin nâmı

Hâl-i ruhsâr ki bu hâli görür
Âteş üstinde turur gibi turur

Hatt-ı güstâh 'aceb hâl eyler
'Arızın 'ırzını pâ-mâl eyler

Kaldırır ayağı zülf-i pür-çîn
Götürür kohuyı hâl-i müşğîn

(605) Sihirden tâ'ib olup gamze-i yâr
Def ider zahmeti çeşm-i bîmâr

İRmez ammâ nite kim bahr-ı revân
Hilye-i 'ilm ü kemâle noksân

Buldı bu 'âlemin ehl-i hiredi
Feyz-i faz-ıla hayât-ı ebedî

'Ayn-ı 'ilmi yürü pür-nûr eyle
Hevesin dîdesini kûr eyle

Kesb idip men gibi nûrâniyyet
Bul sevâd-ıla nice hâsiyyet

(610) Tâlibe çün irişe feyz-i Hudâ
Katreyi mevc ide, mevci deryâ

Bahr-ı eş'âr gibi kâmil ider
Lücce-ves pür-dür ü sâhib-dil ider

Ehl-i dil her nireye itse güzâr
Nâfi' olur nitekim ebr-i bahâr

Her kime eylese lutf-ıla nazar
Kara toprağ ise de cevher ider

Def' ider cehl ü hevâ zulmetini
Bildirir âdeme mâhiyyetini

(615) Bir işâretle idip ehl-i zamîr
Sırr-ı Hû'dan giderek ola habîr

Gûşe-i hücrede nice nâçiz
Nüsha-veş 'ilm-ile tutıldı 'azîz

Şerefi gevher-iledir sadefin
Yohsa az farkı var andan hazefin

Kise müyîn ola yâhûd gerpâs
Zer olinca zarar itmez kirüpâs

Cây ider câme-i zer-târîde
Belki sandûk-ı sadef-kârîde

Yok iken kadri bulur köhne varak
Kıt'a-i Mîr 'Alî'den revnak

Âdemi âdem iden 'irfândır
Okı yaz kim şeref-i insândır

Ger fülânü'bni fülân olsa gâbî
Sâde-levh olsa olur taş çelebi

Sorudup her ne kadar satsa vakar
Ehl-i dil anı sayar seng-i mezâr

'Ulemâ olsa da sûretde hakîr
Yine ağzına bakar mîr ü vezîr

(625) Oldı i'zâz-ıla ol kavm-i cerî
Cümleten halkın ûlû'l-emrleri

Bilemeyip tafra iderse cühelâ
Bildirir haddini darben 'ulemâ

Ger fenâsın görüp itse inkâr
Gelir anın sözine âhir-i kâr

Şeref-i 'ilme nesebden bu yiter
Küfv olur Zühre de olsa duhter

'Âlim ü câhil olur mı yeksân
Beş değil mi bize nass-ı Kur'ân

(630) Lîk ol 'ilm değildir maksûd
Ki ide âdemi dahhâl ü 'anûd

Ola halk içre misâl-i iblîs
Müftî-i mâcin ü ehl-i telbîs

Dîni öğretmek iken kendiye kâr
Kahr-ıla müslimi ide ikfâr

Rahmet ol 'âlîme kim ola kerîm
Eyleye tezkiye-i nefsi selîm

Eyleyip kendiyi Hakk'a takrîb
İde ahlâk-ı redîsin tehzîb

(635) Gûş idip sühan-ı bu'l-acebi
Gice gündüz koma elden talebi

DESTÂN-I MEBÂHİS-İ ŞEYH EKMELÜ'D-DÎN BÂ-HAKÎM-İ MESÎHÎ

Efzal-i nükte-verân-ı kümmel
Ya'nî 'allâme-i a'zam Ekmel

Eyleyip nevki yarağın enbîk
İtmiş icrây-ı zülâl-i tahkîk

Açıp enfâsı ile bir gül-i ter
Erba'ne anı kılmış zîver

Nev-'arûs-ı sühan-ı pür-hikmet
Buldı kilik-ile bu resme sûret

(640) Ya'nî ş'ol dem ki seyâhat düşdi
Bir Mesîhî ile sohbet düşdi

'İlm-i hikmetde kavî fâzıl idi
Hey'eti nakıs iken kâmil idi

İtdim anınla nübüvvetden bahs
Sonra hatmiyyet-i hazretten bahs

Aradı sözlerimi men'a sebîl
Müdde'âya diledi ya'nî delîl

Zikr idip nice delîl-i naklî
Eyledim 'akla mülâyim nakli

(645) Gerçi redd idemeyip oldu mücâb
İstedi lîk hakîm-âne cevâb

Didi kim olsa delîl-i 'aklî
Zâyil itse şübühât-i aklı

Hing-i 'akla urılup anda 'ikâl
Gelmedi cilveye hayyâl-i hayâl

'Âkıbet kendi idip feth-i kelâm
İtdi bu vech-ile tahkîk-i makâm

Ki nübüvvet bir ulu devletdir
Mahz-ı hikmet senem-i 'izzetdir

(650) Hikmet-ise iki kısma maksûm
'İlmî ile 'amelidir ma'lûm

Oldı çün hikmet-i Mûsâ 'amelî
İrdi iksîr-i füyûzâta eli

Eyledi anı Hudâvend-i cevâd
Mazhar-ı hikmet-i ahkâm-ı 'ibâd

Düşmen-i dîni idince iğrâk
Çekdi dîn uğrına enva'-i meşâk

İbtîlâ-gâhı olup çar cihât Heft-
hân oldı ana nüh âyât

655) 'Âlem-i fânîye basdıkdâ kadem
Oldı tâbutla îfâ-yı elem

İtdi gerçi taleb-i 'ilm-i ledün
Bildî kim yoğ-ımuş ol lücceye bün

“Erinî” diye görüp leyl ü nehâr
Kaldı kûh üzre ümîd ü dîdâr

Bildî kim yoğ-ımuş ol şu'leye tâb
Nazarın Tûr'dan itdi sîrâb

Hâsılı meşrebine göre hemân
İçdi bir maşraba âb-ı hayvân

(660) Buldı 'Îsâ ki hayât-ı ebedî
Hikmeti hikmet-i 'ilmiyye idi

İçdi sahbâ-yı tasavvufdan câm
Buldı itlâk-ı tecerrüdden kâm

Zâhir ü bâtını envâr oldı
Bedeni rûh-ı müsavver oldı

Kıldı hurşîd gibi çarhı makâm
Oldı envâr-ı ma'ârifle be-kâm

İtmedin rehberî-i Hızır meded
Buldı 'ilm-ile hayât-ı ser-med

(665) 'Ayn-ı 'ilm eyledi fazl-ı hâdî
Kelime olsa 'aceb mi adî

Birisi eyledi Tûr üzre kelâm
Birisi eyledi eflâke hırâm

İrişip feyz-i Hudâvend-i kerîm
Oldı biri kelime biri Kelîm

Hazret-i Fahr-i Rüsûl sadr-ı kirâm
İki hikmetden alıp feyz-i tamâm

Meşrebi mevrîd-i nehreyn oldu
Hikmeti mecma'-i bahreyn oldu

(670) Seyf-ile kâtil-i küffâr oldu
'İlm-ile mürşid-i ahrâr oldu

Dîni ikmâl kılıp Fahr-ı Enâm
Buldı manzûme-i ahkâm nizâm

İtdi ol vâsîtatü'l-ıkd-i güher
Silk-i 'ilm ü 'ameli pür-gevher

Bi'sin itmâm idicek hikmetini
İktizâ eyledi hatmiyyetini

Çün hakîm itdi kelâmın itmâm
Oldı câm-ı sühanı müşg-i hitâm

(675) Hazret-i şeyh sözün itdi kabul
Gördi tahrîrini vech-i ma'kûl

O Mesîhâ-demi seyr eyle dilâ
Bir Mesîhî sözün itdi imlâ

Şeref-i 'ilmi kıyâs it andan
Alıgör feyz yem-i 'irfândan

SOHBET-İ ÇİHÂRUM: TEVÂZU'-I BÂ-HUSÛS 'ULEMÂYA İKRAM VESÎLE-İ HER MERÂH
EYLEDİĞİ MAKÂLÂTA TAHSÎSDİR

Olmamışdır döneli çarh-ı kühen
Hiç tevâzu' gibi bir vech-i hasen

İrse başı göge gün gibi müdâm
Yüzi yirde olur elbette kirâm

(680) Budur erbâb-ı kemâle elyak
Kadri 'âlî ola gönli alçak

Hâk-i ten kim bir avuç toprakdır
Hep yukardan geçinen alçaktır

Rüzgâr ile göge çıksa gubâr
Yine bulur yirini âhir-i kâr

Ser-keş olursa ne denli âteş
Mahv olur zerre-i ser-gerdân-veş

Berg-i ter dil uzadır eflâke
'Âkıbet derd-ile yüz kor hâke

(685) Nâkısın oldu yiri saff-ı ni'âl
Tutalım kim ola hem-gûş-ı hilâl

Sadr-ı 'âlî ki celfî merhaledir
Çünkü ferrâşe kona mezbeledir

Kapı önünde otursa kâmil
Sen anı arkası mihrâbda bil

Çün mekîn oldu mekânın şerefi
Kadr-i dürr dest-i hoş itdi sade fi

Halka-i bezm-i fenâda her-dem
Zîr ü bâlâ gözedir mi âdem

(690) 'Ayn-ı 'ibretle olursan nigerân
Kâmilin menzili sadr ola hemân

Hep teveccühdedir erbâb-ı kabûl
Ana fark eylemeye sağ ile sol

Olsa mihrin yiri zîr ü bâlâ
Andan ırmaz gözünü mihr-i giyâ

Çün nişân-kerdesidir mi'mârın
Kutb-ı sâbit-kademi pergârın

Nirede olur ise bî-kem ü kâst
Çekilir çevresine halka-i râst

(695) Ya'ni ser-halka-i cem'iiyetdir
Nokta-i da'ire-i şevketdir

Nâfe-i misk ider meskeneti
Bulur üftâde iken menzileti

Yüz urup dâmene-i sahrâya
Giderek âb çıkar bâlâyâ

Gevher elbette bulur rağbetini
Kaldırır anı bilen kıymetini

Aşağıdan dahi tutsa dellâl
Müşteri artırır anı fî'l-hâl

(700) Hâmil-i mîve-i nev-bâve-sıfat
Bir iki günde bulursa rif'at

İndirir narhına bâzâr-ı fenâ
Bildirir hâsılı mikdârın ana

Hîç tevazu' gibi haslet olmaz
Böyle sermâye-i rif'at olmaz

Ne kadar hâk-nihâd olsa kişi
Çün gönül yapmak ola anın işi

Anı bu ehl-i kerâmet eyler
Giderek şâh-ı vilâyet eyler

(705) Gönül alçaklığın itdi bir şâh
Gör nice mertebe virdi Allâh

DÂSTÂN-I SULTÂN MAHMÛD-I SEBÛK-TEGİN VE ELTÂF-I SEYYİDÜ'L-MÛRSELİN

Şâh-ı gâzî melîk-i milket-i cûd
Gazne'nin hâkimi Sultân Mahmûd

Husrev-i Cem-meniş ü âdil idi
Kâmil ü fâzıl ü deryâ-dil idi

Asrı olmuşdı bahâr-ı hurrem
Rûzı bâzâr-ı himem 'ahd-ı kerem

Devleti şâhid-i 'adle mî'âd
Re'si târîh-i nev-i rûşd ü sedâd

(710) Gûyiyâ saykal-ı tîğ-i Hindî
Açdı şemşîr-ile Hind ü Sind'i

Sûmenâta salınıp ol Âzer
Sıdı hep bütlerini ser-tâ-ser

Hâs Âyâz'ı idinip hem-sâye
Oldı mehtâb mülâzim aya

Nûr-ı re'yiyle cihân pür-leme'ân
Gıceyi gündüze katdı rindân

Sâf-iken kalbi kederden her ân
Ana üç nesne virirdi halecân

(715) Râyet-i fazlı irip 'ayyûka
Sâye saldı meh-i zer mancûka

Bir zamân dağdağadan olmadı sâf
Bu müsellele o câm-ı şeffâf

Biri bu aslı o sâhib-güherin
Nokta-i hâlisi midir pederin

Birisi dahı bu kim rûz-i cezâ
'Acaba lutf ide mi ana Hudâ

Biri de kavl-i esah mı eyâ
Enbiyâ vârisi olmak 'ulemâ

(720) Pür-tefekkür iken ol ma'den-i hilm
Geldi dîvânına bir tâlib-i 'ilm

Ana i'zâz-ıla ikrâm itdi
Şeref-i rütbesin i'lâm itdi

Şâd-kâm oldı o nâ-kâm-ı felek
Gitdi şevk-ıla du'â eyleyerek

O gice düşdi şeh-i sâf-sıfat
Hazret'i gördi 'aleyhi's-salavât

Didi Sultân'a Resûl-i Yezdân
Pederi ismi ile, yâ ibn fülân

(725) Eyledin vârisime lutf u kerem
Sana ikrâm ide Rabb-i 'âlem

Uyanıp bahtı gibi şâh-ı cihân
Gonca-i bâtırı oldı handân

Bir tevâzu'la o ferhunde-siyer
Oldı üç lutf-ı 'azîme mazhar

Kalmadı şekki nesebde anın
Oldı hayrû'l-halefî âbânın

Sâniyen oldı fu'âdında kavî
Sened-i pâk-i hadîs-i nebevî

(730) Sâlisen irdi beşîr-i ikrâm
Bildî mağfur idigin rûz-ı kıyâm

Muhbir-i sâdık olup müjde-resân
Buldi üç dağdağadan hükm-i emân

Bâreke'llâh ne keremdir bu kerem
Eyledi Hazret-i Fahr-i 'Âlem

Kadr-i 'ilmi yürü idrâk eyle
Ehl-i 'ilme nazarın pâk eyle

Mazhar-ı lutf olur erbâb-ı 'ulûm
Enbiyâ vârisin itmez mahrûm

SOHBET-i PENCÜM: CİDD Ü CEHD İLE İKTİSÂB-I FEDÂYİL İCTİNÂB-I REZÂYİL OLUP
KÂBİL-İ SİKKE-İ İTİBÂR VE NAKŞ-PEZİR-İ TAMGÂ-Yİ İHLÂS İDİĞİN BEYÂN İDER

(735) Cidd ü cehd it yürü insân olıgör
Kâbil-i sikke-i 'irfân olıgör

Sûziş-i pûte-i sa'y ü ihlâs
Cehl çirkinden ider kalbi halâs

Vesah-i mis gibidir bed-ahlâk
Def' ider şerrini lâ-büd ihrâk

İctihâd-ile olur merdüm pâk
Zer-i sencîde-i fehm ü idrâk

Eyledikçe galebe nefis-i le'îm
Sâlim eyler kişiye tab'-ı selîm

(740) Tîb-i a'râkı olan bî-ğas olur
Kendiden bûy-ı semen dil-keş olur

Her kimin ki ola kalbinde maraz
Cidd ü cehd-ile ider def-i 'araz

Def-i derd-i gama eyler zürafâ
Mey-i gülgûn-i mürüvvetle devâ

Bozılursa dem-i fâsidle mizâc
Şîşe çekmekle olur ana 'ilâc

Olsa sevdâ ile muntâc-ı 'ilâc
Tenkîyeyle ide tahsîl-i mizâc

(745) Kondı her şeyde birer hâsiyyet
Ki ola 'illet-i def-i 'illet

Sanma kim zahmetini ide hebâ
Eyleyin sa'y-ile tebdîl-i hevâ

İtmese âb u hevâ def-i hazen
Deli olmadı ya yabanda gezen

Oldı bu kavlime burhân-ı kavî
Hâl-i Lokmân ile tıbb-i nebevi

'İlm-i ebdânı o sultân-ı kerîm
'İlm-i edyândan itdi takdîm

(750) Ten-dürüst olmasa dil-haste-i süst
Olamaz kâr-ı 'ibâdetde dürüst

İtmese kişi mizâcın ıslâh
Olamaz tab'ı pezîrâ-yı salâh

Dağdağa virse mizâcında fütûr
Ola mı cânda safâ dilde huzûr

Lîk def-i maraz-ı cismânî
Sehldir olmayıcak rûhânî

Levhaşa'llâh ki olup pejmürde
Ola dil-mürde vü cân-efsürde

(755) Sereyân ide dile 'illet-i cehl
Kapluya gösgötürü zulmet-i cehl

Çünkü târîkî-i cehl ola kavî
Zulmet-i küfrün olur pîş-revî

Cehldir masdar-ı her şerr ü fîten
Toğar ahlâk-ı zemîme andan

Aramış çâresini meşşâ'ün
Ne Şifâ yazmış anı ne Kânûn

Çâresi tab'-i celî himmet-ile
'İlme sa'y itmek imiş hikmet-ile

(760) Def' olur 'ilm-ile her hulk-ı zemîn
Nûr-ı îmân ile çün nâr-ı cehîm

Kalb-i mâhiyyet idip 'ilm ü kemâl
Nice bed-şekli ider hûb-hisâl

Eserinden ola hâss ü 'âma
Nâsîh-ı hükm-i Kıyâfet-nâme

Görick hüsni olan cânânı
Hüsn-i hulk ehli olur, sev anı

Her kimin kim ola kalbinde fesâd
Bil hemân hey'etini pîş-nihâd

(765) Tâbi'-i sûret olurmuş sîret
Tîre-dildir 'arab-ı bed-sûret

Lîk envâr-ı riyâzât-ı 'ulûm
Oldılar dâfi'-i hulk-ı mezmûm

Dîde-i câna virip nûr u ferî Râst-
bîn eyleye her kec nazarı

Ser-firâz itmese 'ilmin tâcı
Türk'ün asılmak olur mi'râcı

Sıdk-ı da'vâma be-vech-i temsîl
Oldı bu kıssa-i pür-hisse delîl

DÂSTÂN-I FERÂSET-İ EFLÂTUN BÂ-TÂLİB-İ BED-SÛRET

(770) Hükemâya olıcak Eflâtun
Meş'al-i fikret-ile râh-nümûn

Oldı âyîne-sıfat işrâkı
Pertev-i hikmetinin müştâkı

Kays-ı ser-geşte gibi meşşâ'ün
Oldılar lem'a-i feyze meftûn

Eyledi kulle-i kûh üzre vatan
Tutdı bir gârda tenhâ mesken

Ser-be-ser tâlib-i 'ilm ü 'irfân
Dâmen-i kûhda tutmuşdı mekân

(775)Pîrden olmaya tâ kim destûr
Kimse olmazdı şeref-yâb-ı huzûr

Kime kim rehber olurdu tevfik
Bu idi hâsılı destûra tarîk

Cem 'idip bir nice sûret-ger-i Çîn
Eyledi hidmet-i nakşa ta'yîn

Her biri Mânî-i resm ü sûret
Gösterirlerdi bu yüzden san'at

Arzû itmese biri hidmetini
Nakş iderlerdi hemân sûretini

(780)'Arz iderlerde hakime fi'l-hâl
Ol da anıla idip istidlâl

Bakıcak safhadaki sûretine
İştigâl eyler idi sîretine

Ya'nî ber-vefk-ı Şemâyil-nâme
Her kıyafet ki yazardı hâme

Mantık eşkâli gibi ol heykel
Olmış-ıdı ana düstûr-ı 'amel

Kimisi dâ'îye-i men'-i vusûl
Kimisi sûret-i fetvâ-yı kabûl

(785) Safha mir'ât-i Sikender-âsâ
Sûret-i nîk ü bed anda peydâ

Olsa ol hırz-ı emânî vü emel
Müntic-i hayr çü şekl-i evvel

Bakdığı gibi hemân tasvîre
Ruhsat olurdu huzûr-ı pîre

Fehm olunmazsa eğer isti'dâd
Hâsıl olmazdı o dergâhda murâd

Oldı bu kıssa şu denli meşhûr
Ki olan tâlib-i 'izz-i destûr

(790) Yazdırıp sûretin âyîne-misâl
Dest-i huddâma sunardı fi'l-hâl

Virmese sûret ana çehre-güşâ
Eylar idi dönüp izhâr-ı zekâ

Vardı bir gün ana bir bed-sûret
Kıldı ruhsat talebinde gılzet

Göricek şeklini nakkâş hemân
Didi bu şekle düşer mi iz'ân

Bir mukavvî kâlıbdır bu
Sûret-i cehl-i mürekkebdır bu

(795) Kayd virsek dil-i âsûdemize
Degmeye zahmet-i bî-hûdemize

Çünkü Hallâk-ı ezel nakş-i bedi
Eyledi fihris-i ahlâk-ı redi

Şükr kim dîde-i 'ibret bakıyor
Çirk-i mezkûr yüzünden akıyor

Şâhid-i kıssa olup rûy-nümâ
Sözin itmâm idicek çehre-güşâ

Bed-nümâ eyledi âgâz-ı beyân
Yüzün alıp eline didi hemân

(800) Gerçi teslim iderin sözüne hep
Lîk def itdi anı 'ilm ü edeb

Eyledim tezkiye-i nefsi le'im
Galebe kıldı ana tab'-ı selîm

Bulmuşam nâr-ı riyâzatla halâs
Kılmışam gışşı karîn-i ihlâs

Kîmiyâ cevherin itdim hâsıl
Kalb-i mâhiyyete oldum vâsıl

Katı yabana da atman harfî
Hele bir tecrübeye değmez mi

(805) Güş idip hayrete vardı huddâm
Kıldılar hazret-i pîre i'lâm

Pîr ana virdi icâzet âhir
Eyledi sıdk-ı kelâmın zâhir

Bildi külliyye değil kâ'idesi Yoğ-
muş san'atının fâ'idesi

Âteşe urdı hemân tasviri
Kıldı destûr-i 'amel takriri

Mehek-i tecrîbe oldu der-kâr
Güher-i ma'rîfet oldu mi'yâr

SOHBET-İ ŞEŞÛM: İSBÂT-I FAZÎLET-İ SA'Y VE ZEMM-İ BETÂLET İÇİNDİR

(810) Sa'ydir bedreka-i ka'be-i cûd
Sa'ydir masdar-ı âsâr-ı vücûd

Sa'y-ile kâfileler menzil alır
Terk-ile râhile yabanda kalır

Sa'y iden olmaya mahrûm-ı edeb
Müttefikdir burada ehl-i hîred

Zâhid-i savma'a tüccâr-ı Hoten
Sa'y ider her birisi bir yüzden

Olsa ger nahl-i bîh-âver
Sa'y anı erre-i sîn-ile keser

(815) Sâlik-i meslek-i kadr-i 'âlî
Sevmedi tâyife-i battâlî

Sevmezin tenbeli abdâl ise de
Kûçek-i Seyyid-i Battâl ise de

Düşe mi âdeme olmak tenbel
'Aybdır gâv dahi olsa kehel

Eyleme hikmet-i Hakk'ı ilgâ
Seni bî-hûde mi halk itdi Hudâ

Kehleden çün kehel olur murdâr
İtme ol haslet-i mezmûmî şî'âr

(820) Pek yapış hikmet-i esbâba sakın
İtme ol tenbel ışıklar kârın

Nâmını terk ü tevekkül korlar
Gâfil olma ötesi cerre çıkar

Zer-i surh issine sıklet virme
Gül-i ra'nâ gibi yüz kızdırma

Kâni' olmağı bilen nefse şeref
Gayra el açmaya mânend-i sadev

İtmesin tab'ını girdâb-ı kesel
Har-ı leng-ile nümûdâr-ı vehel

(825) Kesb ü kâr üzre olur ehl-i hayâ
Akıdır alnı derin ebr-âsâ

Beyza-i jâle ki bî-fâ'idedir
Hârise gökden iner mâ'idedir

Şa'sa'a târı ki pür-tâb oldu
Âlet-i 'âlem-i esbâb oldu

Dîde-i 'ibret-ile eyle nazar
Cins-i hayvân ü cemâd-ile beşer

Cümlesi kârdadır hikmet-ile
Taleb-i ni'met-i bî-minnet-ile

(830) İtmege kesb-i rutûbet herbâr
Şarkıdır süngerini ebr-i bahâr

Dest-i kudretde olup efşürde
Feyz alır kâlib-ı bâk-i mürde

Eyleyip 'âdet-i feyzi carî
Hâke de vâsıl olur idrârı

Mâyilim tâk-i rezin himmetine
Gör şu za'f-ile çıkan ni'metine

Nahl-i sâbit-kadem-i 'âlem hem
Oldılar bezl ü nisâr-ile 'alem

(835) İki yirden kuşanır kuşağı mûr
Öldürür kâhili lâ-büd zenbûr

Sen dahi öldürecek olma sakın
Dinle Fârûk-ı Celîl'in habarın

DÂSTÂN-I HAZRET-İ 'ÖMER RAZIYA'L-LÂHU BÂ-TÂ'İFE-İ BATTALÎN

Maşrık-ı ma'delete subh-ı düvûm
Sânî-i neyyir-i çarh-ı çârum

Şeref-şânende-i erbâb-ı hilâf
Gül-nişânende-i 'adl ü insâf

Ya'nî zeyn-i hulefâ şem'-i sübül
Sâhib-i Hazret-i Sultân-ı Rüsül

(840) Tîğ-i bürrân-ı güzârende-hitâb
Yâr-ı sâni 'Ömerü'bnü'l-Hattâb

Haşra dek rûhuna olsun rıdvân
Ola ahbâbı ile sadr-ı cinân

Bir zamân eyler iken 'azm-i sefer
Yolu bir tâ'ifeye itdi güzer

Cümle bî-dağdağa-i fikr-i me'âl
Ne gam-ı şâm ü ne ferdâ vü ne hâl

Kesb ü kârı konuş ol ehl-i huzûr
Eylemiş zevki fütûha mahsûr

(845) Vech-i âmâleri emvâl-i zekât
Harc-ı matbahları nezr ü sadakât

Görüp ol tâ'ife-i battâlî
Birine sordı hemân ahvâlî

Didi kim kavm-i sebük-bârız biz
Râzî-i kısmet-i Cebbâr'ız biz

Zahmete dûş-i tahammül tutduk
Meslek-i sa'b-i tevekkül tutduk

Kâyiliz mertebe-i muhtasara
Kâni'iz râtibe-i mâ-hazara

(850) Rızkımız bî-ta'ab-i kesb ü sefer
Gaybdan vâsıl olur şâm u seher

İtdi Fârûk ol eşhâsa 'itâb
Kahr-ıla kıldı o dem redd-i cevâb

Didi iy kavm-i batâlet-mu'tâd
Bu mudur emr-i tevekkülde murâd

Gird-i hânın olasız gerdâni
Lût u pûta urasız dendâni

Fakr-ıla kâni' iken huşk u tere
Tatlı tuysa biriniz aş yere

(855) Kesbine çekmeyesiz zahmetler
Yimede gösteresiz san'atlar

Geçinip fâriğ ü âzâde yine
Salasız bârî ilin gerdenine

İl çeke balı için derd ü belâ
Sofranızda ola hâzır halvâ

Bakmaz il destine ehl-i gayret
'Âr yok mı kanı insâniyyet

Sanmanız kim mütevekkillersiz
Bî-hamiyyet mute'ekillersiz

(860) Mütevekkil ana dirler ki müdâm
Eyleyip rızkı için say'-ı tamâm

Gerçi esbâba tevessül eyler
Lîk Allâh'a tevekkül eyler

Meselâ kendimi saçar hâke
Tohm-ı encümle döner eflâke

Rûz u şeb muntazır-ı rahmet olur
Kâni'-i mâhasal-ı kısmet olur

Meksebinden geçinir bî-minnet
Belki eyler nice bezl-i ni'met

(865) Gerçi el üzre el olur dirler
Cümleden dest-i sehâdır berter

Gör meh ü mihr-i cihân-ârâyı
Eyle tercih yed-i 'ulyâyı

SOHBET-İ HEFTÜM: MEVT VÂSITA-İ HAYÂT-I EBEDÎ VE BÂ'İS-İ NECÂT-i SERMEDİ
OLUP ANDAN HAZER BÎ-HÜDE TAHSÎL-İ İSTİDÂD İDEN ÂSÛDE OLDUĞUN İSBÂT
İÇİNDİR

İy olan beste-i evtâr-ı emel
Mübtelâ-yı elem-i dâm-ı ecel

Mevtten kaçmağ-ı için haşyetle
Günde bin kerre ölen mihnetle

Bir gün âhir düşeceksin bende
Bilelim kanda kaçarsın kanda

(870) Hiç ülfet mi ider çâr ezdâd
Olur elbette ara yirde fesâd

Müsta'id olsa bozılmağa mizâc
İmtizâca idemez kimse 'ilâc

İhtirâz itmek olur mı mümkün
Hânede olsa içerden hâyin

Âhir eyler dönerek çarh-ı denî
Kösreden çıkma libâs-ı bedeni

Kılmasın girre seni tâb ü tüvân
Hâh u nâ-hâh yıktır Zâl-ı zaman

(875) Kibr-ile sığmaz-iken dünyâya
Geçinirken felege hem-pâye

Eyleyip kûşe-i kabr içre nihân
Bildirir haddini âhir devrân

Darb idip hâke yed-i kakhârı
Hurd u haşhaş ide cism-i zârı

Mevt için virme sakın kendine gam
'Adem-i sırf sanıp çekme elem

Mevtdir vâsıta-ı bezm-i visâl
Mevtdir bedreka-i nûr-ı cemâl

(880) Mevtdir perde-der-i rûy-ı nigâr
Mevtdir tesliye-bahş-ı dil-i zâr

Mevtdir maşrık-ı nûr-ı ahadî
Mevtdir ya'nî hayât-ı ebedî

Herkesin cevherin eyler zâhir
Seçilir anda habîs ü tâhir

Kime kim rehber olup nûr-ı hüdüâ
İde bu neş'ede tahsîl-i fenâ

Öldürüp nefsini tâ bula felâh
Mevt için cân çekişir ehl-i salâh

(885) Sa'y ider zâd-i reh-i 'ukbâya
Oldı dünyâ didigin sermâye

Derd-i 'ışk eylese cândan bî-zâr
Ölmeden evvel ölür 'âşık-ı zar

Eylese kuvvet-i rûhâniyyet
Âşinâ-yı yem-i nûrâniyyet

Çünkü nakl eyleye bu 'âlemden
Kurtıla dâm-geh-i mâtemden

Vire gerdûna tecerrüdle talâk
Ola sultân-ı serîr-i itlâk

(890) Çünkü cân 'âlemine ric'at ide
Kûy-ı cânâna gider gibi gide

İntikâli şeb-i vuslat gibidir
Sekerâtı dem-i 'işret gibidir

Gelse can ağzına görmez âzâr
Ola çün bûse-i la'l-i leb-i yâr

Kabr anın ravza-i envârı ola
Nûrlar dökilen ezhârı ola

Bağ-ı hulda açılıp pencereler
Ana her istediğın göstereler

(895) Şem'-i îmânı ziyâ-güster ola
Kasr-ı cennet gibi rûşen-ter ola

Ana eğlence olup fikr-i likâ
Mûnis ü hem-dem ola lutf-ı Hudâ

İntizâr-ı dem-i haşr ü mîzân
Ola göz yumup açınca güzerân

Hâkide mezra'a-yı himmet ola
Belki can dârû-yı her 'illet ola

'Arş kandili olup şa'şa'a-nâk
Burc-ı hurşîde döne tûde-i hâk

(900) Gaybdan şem'alar olup peydâ
Benzeye lâleli kûye meselâ

Tûde-i kabr ve iki mîl mezâr
Mescid-i pâk-ile güya dü menâr

Ola her mîli olup garka-i nûr
Tarf-ı mihrâbda şem'-i kâfûr

Kıla çün cilve-i sahn-ı 'arasât Kadr-
ile ola refî'ü'd-derecât

Lîk sad hasret ü hüsrân-ı ebed
İtmeye kâ'id-i tevfik meded

(905) Fikr ola münhasır-ı milket ü mâl
Hâtıra gelmeye hiç fikr-i me'âl

Bulmadım lezzet-i câvide zafer
Kıla dünyâyâ ta'allukla nazar

Olmaya bedreka envâr-ı kıdem
Ala pîş ü pesini ebr-i zulem

Ola mahcûb-ı cemâl-i Rahmân
Kıla merdûd anı hacb-i hirmân

Merkadı nâyire-i hasret ola
Hufre-i dâyire-i mihnet ola

(910) Ol iki mîl-ile tolup içi nâr
İki ocaklı eve döne mezâr

Fikr-i dünyâ ana ejder-veş ola
Sarıla silsile-i âteş ola

Derd-ile müntazır-ı mahşer ola
Seneden her günü efzûn-ter ola

Eyledik bast-i kelâm icmâla
Hak bilir mihnetini rûz-ı ceza

Sen dahi sa'y idip insân oligör
Lâyık-ı rahmet ü gufrân oligör

(915) Dinle bu vâkı'a-i zîbâyı
Anla icmâl-i dem-i 'ukbâyı

DÂSTÂN-I VÂKİ'A DİDEN-İ ŞÂ'İR Ü HÂLET-İ NEZ' Ü SÛRET-İ NEFS-İ NÂTIKA RÂ-
MÜŞÂHEDE KERDEN VE BER-MÛCİB-İ “VE EMMÂ Bİ Nİ'METİ RABBİKE
FEHADDİS”

Bir iki ehl-i hıred yâr-ı sadîk
Olmış-ıdı bana gam-hâr ü şefîk

Ser-be-ser 'ârif ü âgâh idiler
Tâlib-i ma'rifetü'llâh idiler

Her biri hem-dem ü hem-râhım idi
Yâr-ı her şâm ü seher-gâhım idi

Bir gice bezmde bir 'ârif-i cân
Eyleyip güft ü şinîd-i 'irfân

(920) İtdi tûtî gibi şeker-şikeni
Mebhas-i rûhdan açdı süheni

İdip akvâlı ser-a-ser takrîr Cân-
fezâ lutf-ıla kıldı ta'bîr

Gelmedi lîk teselli cânâ
Dağdağa düşdi dil-i nâlâna

Fikr idip dâyim anın hâletini
Sa'y idip bilmege mâhiyyetini

Dir idim olsa ne var lutf-ı Hudâ
Bana bildirse anı icmâlâ

(925) Ne güherdir 'aceb ol nûr-ı basit
K'ola hem gevher ü hem bahr-ı muhîr

Hem ola kevn ü mekândan 'ârî
Bedene hem ola hükmi cârî

Ne ta'alluk bu ne tedbîr olur
Ne hükûmet bu ne te'sîr olur

Emr-i Hakk-ıla 'aceb hâl ancak
Hikmet-i kâdir-i fa'âl ancak

Kimi eczâ-i latîfe dir anı
Kimisi dir beden-i nûrânî

(930) Nite kim fahmede od gülde gül-âb
Cisme sârî diyü yazmış ashâb

'Acaba cismden itdikde güzer
Cây-ı aslîye ne şekl-ile gider

Kimi dir kim uça mânend-i tuyûr
Kimi dir ola misâl-i zenbûr

Fehm olunmadı ne mebde' ne me'âb
Bilmedik hîç nereye gitdi cevâb

Gördiler irmez ana zann ü gümân
'Acz-ile hayrete vardı yârân

(935) Anlanılmadı bu ma'nâ gördüm
Feth olunmadı mu'ammâ gördüm

Dilde efsâneleri komadı tâb
Geldi bu dîde-i gam-dîdeye hâb

Sayd-ı mürgân-ı hayâle bi'z-zât
Yumdı şehbâz-ı nazar ya'nî kanat

Zâhir oldu gözüme bir 'âlem
Sonı hurrem öni ammâ mâtem

İhtizâr üzre görüp kendüzümü
Tutmışam dergeh-i Hakk'a yüzümü

(940) Uzanıp pisterim üzre bedenim
Almış etrafımı ahbâb benim

Dükenip devr-i mey-i bezm-i hayât
Dil-i ser-mestime irmiş sekerât

Ne cihan fikreti ne mülk ü ne mâl
Ne gam-ı câh ne yârân ne 'iyâl

Nâgehân ruh bedenden çıkdı
Dirilip mürde kefenden çıkdı

Kaldı bir kâlib-ı efsürde bu ten
Çıkan ammâ yine 'ayınıyla beden

(945) Çak olup hırka-i hâk-i fânî
Çıkdı andan cesed-i nûrânî

Cism-i hâkiye ırakdan bakıcak
Bu kadar hâtıra oldu ancak

Bunca yıl hıdmetimiz itdi beden
Pak olup bârî sarılsaydı kefen

Ser ü pâ olmasa gûy u çevgân
Ya'nî ham kalmasa mânend-i kemân

Lîk ebvâb-ı safâ oldu küşâd
Sanki mürğ oldu kafesden âzâd

(950) Görinür oldu ne kim kalbe gele
Girür oldu görinen cümle ele

Hîç ol 'âlemi ta'bîr idemem
Zevkını şevkını takrîr idemem

Yâ ilâhî kişi eylerse eğer
Son nefes böyle safâ-y-ıla güzer

N'eyler âdem bu dih-i virânı
Cân-ı 'âlem sefer-i ruhânî

Umarız cevher-i îmân vire tâb
Tîğ-veş eyleyicek terk-i kırâb

(955) Ehl-i îmân ile iy Rabb-i mucîb
Rahmetin eyle 'Atâyî'ye nasîb

Bend-i gamdan anı âzâd eyle
Rûhın ihsânın-ıla şad eyle

SOHBET-İ HEŞTÜM: TEVBE VE İNAYET ASHÂB-I NEFS-İ EMMÂREYE BÂİS-İ NECÂT
VE DESGÎRÎ-İ PÎRÂN-I TARİKAT PÂ-DER-GÎL-İ VÂDE-İ HAYRET OLAN ÂVÂREYE
SEBEB-İ TERÎ-İ DEREÇÂT OLDUĞUN İZHÂR İÇİN VAZ' OLINMIŞDIR

Gele iy perde-der-i halvet-i râz
Vâdî-i 'ışk-ı mecazîde mücâz

Dilberin 'âşık-ı bîmârı olan
Zülfinün zâr ü giriftârı olan

Ya'nî dil-deste-i zerrîn-kemerân
Pür-hevâ-yi kad-i bâlâ-püserân

(960) Nice bir şiftelik şeydâlık
Mestlik masharalık rüsvâlık

Olma dil-dâde-i mûy-ı pür-çîn
'Aklını başına cem' it miskîn

Kendini böyle tağıtma zînhâr
'Aklını başına cem' it yürü var

Zülf-i pür-'ukde çekerse târa
Yek yâ beş sübha-i istiğfâra

Cürmüne nâdim olup kıl tekrâr
Tevbe-i bâde-i la'l-i leb-i yâr

(965) Meğer şeytândan olam dirsen emîn
Ol yürü kûşe-i 'uzletde mekîn

Dîdedir 'ıška viren neşve-i mül
Katlanır görmeyicek çünkü gönül

Gamze-i yârı görüp dil virme
Göz göre uğruya yol gösterme

Câmedânın gibi açma anı
Bağla biri birine müjgânı

Nazarın hıfz idegör sâlim iken
Yohsa sabrı kim umar 'âşıkdan

(970) Geçmeyip seyr ü safâdan hatır
Nazarî habse değilsen kâdir

Dâmen-i pîri tutup şâm u seher
Yakanı dest-i nevâdan kurtar

Dil-i hâkî çün ide 'azm-i firâz
Eteğin tut yürü mânend-i tirâz

Elin alırsa eğer lutf-ıla pîr
Sana etfâl olamaz dâmen-gîr

Pâk ider levş-i hevâdan cânı
Mürşidin feyz-i yem-i 'irfânı

(975) 'Azm-i sâdıkla olup mültemisi
Gönlünü eyle mücâhid gemisi

Eylese lem'a-i irşâdı zuhûr
Erba'în içre ider nârını nûr

Lîk olmaz nazar-ı pâke yasağ
Güle baksa ne hatâ bülbül-i bâğ

'İşk u şevk ehli olanlar kodılar
Hubb-ı âsârı ile nice eser

Şem'ada lem'a-i dîdârı görüp
Zerrede mihr-i pür-envârı görüp

(980) Giderek vâsıtâ oldı bi'z-zât
'İşk-ı zafîye tecellî-i sıfât

'İşk bir cezbe-i ruhanîdir
Rabita rişte-i nûrânîdir

Cevher-i ruh ki bir kândandır
Meyl-i zâtî arada cândandır

Vahdet-i mebde'-i rûh-ı insân
Biri birine ider meyl-künân

Birlige yetmeğe eyler talebi
Âşinâdır iki hem-şehri gibi

(985) Tâzeler olsa n'ola şûr-engîz
Sıladan taze gelen oldu 'azîz

İttihâd ister iki rûh-ı latîf
Vuslata mâni' olur cism-i keşîf

Debrenip 'ırk-ı hâbîs-i 'isyân
İdicek sehv-ile zulm ü tuğyân

Remz-ile ruh diye iy gevden
Didigim vasl bu mı-y-dı andan

Bilmeyip özge hatâ eylersin
Câna ta'zîb ü cefâ eylersin

(990) Odur ol hüzn ü nedâmetler hep
Gider evvelki olan şûr u şegab

Beni eslersen eğer eyle hazar
Olma üftâde-i âlûde-nazar

Rişte kıl târ-ı şu'â'-ı basarı
Dik hemân perde-i çâk-i nazarı

Nefs-i hâyin-sıfâta virme vücûd
Hâne-i sabra anınla koma od

Özleme semt-i kenârı güzer it
O cehennem deresinden hazer it

(995) Nefse uyma sakın âdemlikdir
Düşine hayf cehennemlikdir

Hey'et-i şûmı nasîhat besdir
Lût kavmi sana 'ibret besdir

İdip ol kubbe-i sîmîne nigâh
Eyleme göz göre tağlarca günâh

Gûş tut pendimi i'lâm ideyin
Seni ma'kûl ile ilzâm ideyin

Severin dîrsen o sîmîn-bergi
Düşmen itmez senin itdiklerini

(1000) Taladıp hâre o gül pîreheni
Yürü nefis atına bindirme anı

Ne niyâz eyle ne 'arz-ı direm it
Basma kocunduğı yire kerem it

Peder ü mâderi bir gonca-lebi
Sînede besler-iken cânı gibi

Pâreye çalıp o cân pâresini
Düşürürsin yire ruhsâresini

Tıfıdur bilmez ol anın zararın
Esb-i çübîne süvâr itme sakın

(1005) itme ol goncaya zûr u sitemi
Nefse 'arz eyle sana hoş gele mi

Harekâtınla senin iy nâdân
Ditreye 'arş-ı azîm-i Rahmân

Ola pâdaş-ı 'amel âhir-i kâr
Hükm-i şer'-ile sana hedm-i cidâr

Ne revâ 'uzv-ı habîsin büyüye
Bir karış boyı ile karşı koya

Anı fikr eyle ki mahşerde sana
Olinur odlu topuzlarla cezâ

(1010) Pendimi cân-ıla iz'ân eyle
Sa'y idip kendini ihsân eyle

Eyle tevcîh bana sâmi'ayı
Gel gör imdi bu 'aceb vâkı'ayı

'İbret almağ-ı için itdim tedbîr
Eyledim gül gibi hüsn-i ta'bîr

DÂSTÂN-I ÂRİF-İ DİL Kİ NİYYET-İ KÂR-I BED İTDİKDE ÜSTADÎ MEDED İRİŞİP
MÛTENEBBİH OLMİŞDUR

Bir iki mûrg-i gülistân-ı safâ
Eyledi fasl-ı cüvânîde nevâ

Dizilip meclise çün 'ıkd-i peren
Oldılar encümen-ârâ-yı sühân

(1015) Virdiler meclise özge 'âlem
'İşk u meşk-ile olup müşgîn-dem

Her biri oldı nevâdir-perdâz
Cümle mazmûnı velî nâz ü niyâz

Dizdiler bir nice 'ikd-ı fâhir
Kıssadan hisse alındı vâfir

Kimi Mecnûn-ile Leylâ'yı anıp
Kimisi Vâmık u 'Azrâ'yı anıp

İtdi âgâz kimisi kâle
Kimisi başladı hasb-ı hâle

(1020) Pâk-bâzânı idip hayr-ıla yâd
Urdılar kıssa-i pâke bünyâd

İntihâb idi sûzi her birinin
Bir kitâb idi sözi her birinin

Bezme rengin söz-ile nice edîb
Virdiler meclis-i Manî gibi zîb

Nâgehân arada bir merd-i benâm
Kîse-i sırdan idip fekk-i kelâm

Didi kim tâzeliğim çağında
Bir gülün bülbül idim bâğında

(1025) Kaşları gurre ruhi tâze bahâr
Gamzesi fitne dü çeşmi sehâr

İtdi müşgîn saçını bend-i cünûn
Beni günden güne itdi mecnûn

Yolda gördüm o şeh-i hûbânı
Gûyiyâ itmiş ayak divânı

Sürünüp sâye-i tûbâsı gibi
'Arza girdim ana paşası gibi

Ol perî eyledi şeytâniyyet
Hareket eyledi nefsâniyyet

(1030) Soffa-i sînede yir gösterdim
Yüzüm alıp ele zer gösterdim

Yüz yire kodı tevâzu' itdi
İrteye va'deler itdi gitdi

Ol gice başımı yire komadım
Mâlihulyâlar ile uyumadım

Gözlerim yolda idi sem' gibi
Diri çıkdım sehere şem' gibi

Eyleyip vesvese iblîs-i le'în
İtdim ol şeb nice dürlü tahmîn

(1035) Uzanıp fikret-i kadd-i mevzûn
Oldum efkâr-ı dırâz-ıla zebûn

Sadef-i dîde dökerken gevher
Yumulup hâb-ıla oldı bî-fer

Var-ıdı şehrde bir üstâdım
Kavl ü fi'li sebep-i irşâdım

Hâbda oldı o dem bana 'iyân
Didi iy bende-i bend-i 'isyân

Niyyetin n'eydigini bildin mi
Safha-i hâle nazar kıldın mı

(1040) Seg-i nefis eyledi hayvâniyyet
Ne 'acep işlere itdin niyyet

İtse ol fi'li 'iyâzen bi'llâh
Bir seg-i dûzah olan ehl-i günâh

Cem' olup ide melâyik feryâd
Diye iy pâdişeh-i 'âdil-i dâd

Hazretinden ne kabâhatdır bu
Allâh Allâh ne cür'etdir bu

Şerm-ile kendimiz itmiş sanırız
Ol ider bu işi biz utanırız

(1045) Emr idersen ana bir darb uralım
Ki yaradılmamışa döndürelim

Hazret-i Hak'dan o dem ire nidâ
'Acele eylemeniz diye Hudâ

Belki tâ'ib ola diyü o le'îm
Kıla imhâl Hudâvend-i Kerîm

Sen de fikr eyleye iy ehl-i dalâl
Hâzır u nâzır iken Celle Celâl

Ne yürekle afla ikdâm idesin
Kendini göz göre bed-nâm idesin

(1050) Hiç havf itmeyesin kim nâgâh
Hâksâr ide seni kahr-ı ilâh

Tevbesiz 'âsî vü bed-kâr olasın
Ya'nî ol hâlde murdâr olasın

Havf-ıla ditreyerek hem-çü bahâr
Hâbdan göz açıp oldum bîdâr

Vardım üstâd huzûrına o dem
Dilde sad tevbe vü hâtırda nedem

İtdi ol mihr-i celî kadr-i hatîr
Nûr-ı işrâk-ıla eşrâf-ı zamîr

(1055) Keşf idip mihr ü muhabbet sühenin
Açdı dürc-i dür-i gevher-şikenin

Didi bî-vâsıta-i bast-i siyâk
Sanma 'âşık bizi mahrûm-ı mezâk

Sayd idip bir büt-i sîmîn bedeni
Komayıp ara yire pîreheni

Öperek okşayarak her yanın
Sîneye çekmen ol âdem cânın

Sanma kim zevk idigin bilmeyevüz
Ana gafletle heves kılmayavuz

(1060) Lîk bîm-i gazab-ı sübhânî
Men' ider ana hevesden cânı

Oldı bu vâkı'a-i pür-'ibret
Bana hâdî-i tarîk-ı 'iffet

Bin nedâmetle idip nâle vü âh
Eyledim tevbe-i nâ-kerde günâh

Yâ ilâhî koma kalbimde leke
Melekiyyetle bana vir meleke

Cevher-i 'iffetimi bak itme
Dâmen-i 'ismetimi çâk itme

SOHBET-İ NÜHÜM: RAHİMU'LLÂH EMREN 'ARAFE KADREHU VE LEM YETECÂVEZ
TAVRAHU MUCİBİNCE HERKES MİKDÂRINI BİLİP HADDİNDEN ZİYÂDE TECÂVÜZ
İTMEMEK BEYÂNINDA NUHS Ü PEND İÇİN NAZM OLINMIŞDIR

(1065) Minnet Allah'a ki ol kâdir-i pâk
Bize lutf eyledi 'akl ü idrâk

Feyz idip dürr-i yem-i men 'arafı
Kalbimiz kıldı ma'ârif sadefî

Kıldı mîzân-ı 'adâlet-kârın
Her kişi bilmeg-için mikdârın

Bâde-i kibr-ile ashâb-ı Celâl
Yükini tutsa eğer keffe-misâl

Rûz-ı mizânı anan devlet-mend
Aşağı kor ne kadar olsa bülend

(1070) Rahmet-i Hakk'a o kes vâsıl olur
Ki bilir mertebesin kâmil olur

Haddini ya'nî tecâvüz itmez
Toğru yolu koyup eğri gitmez

Eyleyen tavrını tağyir ile bed
Halk içinde ola mezmûm-ı ebed

Pest ide cehli ile rütbetini
Bilmeye kadri ile kıymetini

Kûteh itseydi libâsını tavîl
Dâmenin başa düşe ola zelîl

(1075) Tâcı büyütse kasîrû'l-kâma
Şöhre-i şehre ola hâs ü 'âmâ

'Özr iden gerçi ki tevcîh bulur
O dahı masharadan yana olur

Oldı teşhîre sebep bî-ma'nî
Kasr-ı 'âlî yapıcak şahs-ı denî

Nâ-münâsib giyicek câme-i zer
Suhre olur işi taklîde döner

Hâline nâzır olan 'ârif olur
Kendi eksikliğine vâkıf olur

(1080) Râ gibi kendin araya katmaz
Câhen ekber olana harf atmaz

İdemez rahne ana zerre kadar
Yok yire kendiyi tezlîl eyler

Gün gibi rûşen iken bu ma'nâ
Heves eyler yine ba'zı süfehâ

Ya'nî bir merd-i celflü'r-rütbe
Şirret ü şûr ile itse galebe

Kendiye dâ'iye-i şöhret ola
Halkı tahvîfe bu bir 'illet ola

(1085) Haberi yok ide bahtın yitire
Cehl-ile pençe uranlar şîre

Baş uran taşâ belî sûde olur
Kûhken-veş teni fersûde olur

Kime kim hak vire ferr ü iclâl
Eyleye devlet ü 'izzet ikbâl

Karşı korsa nice bî-'akl ü hayâ
İde kendin hedef-i târ-i belâ

Lâyık olmasa anı bulmaz idi
Nâ'il-i 'izz ü şeref olmaz idi

(1090) İ'tirâz itsen uyup şeytâna
Ki bu ni'met ne düşer nâdâna

Evvelâ anla bunu icmâla
Belki sen bilmediğin hâli ola

Nice sır var bunun envâ'ında
Kendide yoğ-ısa etbâ'ında

Tutalım kim yoğ-ımuş isti'dâd
Lutf-ı Hakk'ı-yla münâsib mi 'inâd

Sen ulu bildiğin ehl-i dünyâ
Hak yanında 'acabâ nice ola

(1095) Olıcak râtibesi nâdânın
Ne kadar kadri ola dünyânın

Lutf-ı Hakk'a ne liyâkat ne taleb
Ne bahâne gerek ana ne sebep

Milkinin kâhiridir Rabb-i ganî
Yıkamaz kimse Hudâ yapıldığını

Hâtıra geldi iderken imlâ
İşte bir kıssa-i dil-keş meselâ

DÂSTÂN-I HÂKÂN-İ ÇİN BÂ-İSKENDER-İ RÛMÎ

Kıldı İskender'i Rabb-i müte'âl
Manzar-ı kevkeb-i baht ü ikbâl

(1100) Olmadı hâ'il ana heft iklîm
Cümle devr eyledi mânend-i nesîm

Vardığı milkete girdi bî-bâk
Nite kim pertev-i mihr-i eflâk

Hâsılı oldu ser-â-ser âfâk
Gün gibi zîr-i nigîn-i berrâk

Ser-be-ser kâr-geh-i âb u gili
Ayağı altına aldı o velî

Açdı sandûka-i mînâ ile râh
Çün habâb eyledi deryâya şînâh

(1105) Cümleten şâhlar oldu bende
Ser-be-ser taht-nişîn efkende

Kiminin kesdi harâc u bâcın
Kiminin kahr-ıla aldı tâcın

Karalar kim tavrına himmetine
Döymedi zelzele-i savletine

Burc u bârûları itdi vîrân
Varak-ı lâleyi mânend-i hazân

Kevkebe basdırarak her şâhı
Mîlket-i Çîn'e irişdi râhı

(1110) Geldi hâkânı hedâyâsı ile
Bende oldu begi paşası ile

İtdi ser-'asker-ile istikbâl
Ki muhît olmaya sahrâ-yı hayâl

'Asker ammâ ki çü bahr-ı mevvâc
Gök demir içre sufûfi emvâc

Filler barça gibi mevc-şiken
Kulağı yelken ü hortumu dümen

Görinür her biri bir kal'a-misâl
Ki çıka ana tulumbayla zülâl

(1115) İtmege âteş-i harbi efzûn
Eylemiş kîse-i bârûtı nigûn

Sürdiler ordu-yı İskender'e râh
Nite kim kat' olıcak bahr-ı siyâh

Göricek cünbüş-i yem peykerini
Gerçi sedd itdi turup 'askerini

Şâh-ı satranc gibi itdi vukûf
Birbirin çekindi amma ki sufûf

Eyledi Hakk'a Sikender zârî
Kalbin esbâbdan itdi 'ârî

(1120) Vehm idip turur-iken anda hemân
Geldi ayağına düşdi hâkân

Gerçi İskender'i şâdân itdi
Lîk bu cünbüşi hayrân itdi

Hem sata şevket-ile germiyyet
Hem ide 'arz-ı hulûs u hıdmet

İtmeyip biri birine tevfi̋k
İtdi bu sırrı recâ-yı tahkîk

Şâh-ı Çîn oldı be-vefk-i fermân
Tabak-ı 'arza güher-rîz-i beyân

(1125) Ki iden bendeni sana münkâd
Sanma havf ola yâ za'f-ı ecnâd

Göricek kevkebenin kevkebesin
Anladım devletinin mertebesin

Bahş iden bahtın-ıla gevdendir
Mededin 'âlem-i bâlâdandır

Hasm olan şâh-ı kavi bahtlara
Karşı kor kâr-ı kazâ ü kadere

SOHBET-İ DEHÜM: İDBÂR-I DEVLET BEYÂNINDA KISSA-PERDÂZÎ-İ HÂMEDİR

Baht u detlet ki ola âdeme yâr
Çarh olur kevkebe-i cânib-dâr

(1130) Baht ider levh-i cebinin pür-nûr
Matla'ından bilinir nazm-ı 'umûr

Şeb-i târik-ile çün pençe-i hâr
Yapışıp toprağa altın eyler

Oldı bir mevhibe-i bî-minnet
Neyyir-i baht ü şu'â'-ı devlet

Kevkeb-i tâli'-i vâlâ-seyri
Oldı alnında sabâhü'l hayrı

Turre-i bahtı şeb-i Kadre döner
Gurre-i vechi ziyâ-bahş-i kamer

(1135) Sâ'at-i sa'dde toğa-y-ıdı hemân
Ola sîmâ-yı salâhı burhân

Kim bakar tâli'-i mevlûde velî
Kutlu gün çak toğışından belli

İtmese baht ü sa'âdet yarı
Varmaya başa kişinin kârı

Çîn-i pîşâmı ile ebrûsı
Alnının ola kara yazısı

Kuvvet-i baht ü sa'âdet-mesned
Vây hâle eğer itmezse meded

(1140) Tâs-ı çarhı başına teng eyler
Rûz ü şeb bahtı ile ceng eyler

Kulle-i çarhda necm-i ikbâl
Eyleyip ebr-i belâyı irsâl

Bir işaretle kılır 'azm-i diyâr
Tîr-i bârân-ıla eyler efkâr

Beriden ol da ider âh-ıla ceng
Dûd u şu'le per ü peykân-ı hadeng

Eyleyip şîşe-i gerdûnı tebâh
Menzil-i tîre varır nâvek-i âh

(1145) Her okı şast-ı seher-gâhında
Oynar elbette ciger-gâhında

Eyleyip mâh-ı cihân-tâbı siper
Kevkeb-i bahta yine itmez eser

Çekilen zahmet olur hep zayi'
Bildiğinden yine kalmaz tâli'

Tîr-i pür-zûrî varır kâr itmez
Eli irmez ana güci yitmez

Anı çün arkasına ala felek
Güç olur tâli' ile söyleşmek

(1150) Gâh ider pâdişeh dehri gedâ
Bir gedâyâ geh ider anı fidâ

Bakma hîç asl u neseble mâla
Kimse karşı koyamaz ikbâla

Lik idbâr iricek bî-mühlet
Nekbete munkalib olur devlet

'Asker ü milket ü mâl olmaya sed
Seyl-i idbâra tayanmaz mesned

Oldı insâna delîl-i nekbâ
Fikr-i bî-hûde vü zâ'id sevdâ

(1155) Nice gör bengî yabân kallâşı
Yoğ-iken kâsesi içre âşı

Kendiden a'lem olur ekrem olur
Ki fakîr-âne şeh-i 'âlem olur

Mâlihulyâ ile egler gönlin
Kuru sevdâ-y-ıla egler gönlin

Nite kim gamze-i çeşm-i bîmâr
Za'f-ıla olmasa tâli' bîdâr

Devleti âhir olup hâb ü hayâl ola
Mervân-ı himâra hem-hâl

(1160) Bıyığın kesmez-idi balta velî
Virdi seffâhın eline sakalı

DÂSTÂN-I TEBÂHÎ-İ DEVLET-İ BENÎ ÜMEYYE VÜ ZUHÛR-İ ÂL-İ 'ABBÂS Ü
MAGLÛBÎ MERVÂN BEDEST-İ SEFFÂH Ü MESEL-ŞUDEN-İ ZEHÎB-İ DEVLETE BÎ-
DEVLETİN

Eyleyip efser-i bahtı efsâr
Ser-firâz oldu çü Mervân-ı himâr

Kâ'id-i devlet olup râhberi
Sürerek çekdi getirdi ileri

Emeviyyûn'ün olup ol halefi
Virdi şevketle o sinfa şerefi

Ferd-idi câhı gibi kuvvet-ile
Himmeti gâlib idi gâyet-ile

(1165) Cümletü'l-mülki idi 'abd-i hamîd
Re'y ü tedbîr ile olmuşdı ferîd

İbn-i 'Amr olmuş-ıdı sâlârı Ceng-
cûyânın o da serdârı

Cem' olup hâsılı esbâb-ı zafer
Yoğ-ıdı eksiği hiç zerre kadar

Milket-i hayl ü haşem sâz u seleb
Garre olduğu kadar var-ıdı hep

Lîk tevfiq-i Hudâvend-i kerîm
Olmış ikbâline kismetde sakîm

(1170) Olmamış ni'met-i ihsâna rebîb
Konmamış hisse-i gâyibde nasîb

Kim bilir 'âkıbet-i ahvâli
Tutalım ola mübarek fâli

Hazret-i Hak'dır olan bî-şekk ü reyb
'Âlemü's-sırrı serâ-perde-i gayb

Oldı âhır bu sözün ma'nâsı
Reng-i müşğîn 'alem-i 'Abbasî

Hah u nâhâh misâl-i şeb-i târ
İrdi ol şukkaya vakt-i ezhâr

(1175) Çün Ebü'l-Müslim'in oldı teberi
Ol şebîn gurre-i 'iyd-i zaferi

Vakt irişdi k'ola çün mihr nigûn
Ra'yet-i devlet-i Mervâniyyûn

Eser-i zelzele-i savletden
Yıldızı düşdi irip vakt-ı fiten

Virdi deryâ gibi 'askerle heves
Dürr-i pâkize-i bahr-ı 'Abbâs

Tîg-i bürende dem-i seffâhı
Ol yemin olmuş-ıdı timsâhı

(1180) Kendisi gerçi görünmez ammâ
Fekk-i a'lâsı durur basma fenâ

Çalınırdı kılıcı Seffâh'ın
Fekk-i a'lâsı gibi timsâhın

Yürüdi feth iderek bahr ü beri
Nev-zuhûr-âne çü mihr-i seheri

Cûş idip nite ki bahr-ı 'ummân
Karşı geldi ana hayl-i Mervân

Hâsılı gurre olup devletine
Germ idi tantana-i şevketine

(1185) Kim bilirdi ki olup hâli tebâh
Diye evlâd-ı Ümeyye ümmâh

Pençe-i şîr-i nere karşı vara
Hâtem-i devleti elden çıkara

Oldı ârâste her yana sufûf
Başladı saf-şiken olmağa süyûf

Ana nisbet-ile 'adûnun varı
Az ammâ ki bir avuç arı

Gerçi o katre idi bu 'ummân
Katre ammâ ki mücellâ peykân

(1190) Nâgehân irdi tekâzâ-yı bevâr
İndi şu dökmeğe Mervân-ı himâr

İnicek bindiği rahş-ı ser-keş
Kaçdı sahrâya hemân âhû-veş

Göricek hâne-i zeyni hâli
'Askerin mustarib oldı hâli

Şâh düşdi diyü meydânda hemân
Düşdi 'asker içine bir efgân

Oldı ikbâli karîn-i idbâr
Tutdı yüz kaçmağa hayl ü sâlâr

(1195) Oldı devrân-i celâli ma'kûs
Râ'yet-i devleti kıldı menkûs

Tâc u evreng-i memâlik ne ki var
Oldı bir anda nasîb-i aġyâr

Eskiden devr-i sipihrin kârı
Gah gam-hârı vü gâhî hârı

Birin ırgürse eger eflâke
Birini kahr-ıla urur hâke

İtdi dülâb-ı sipihr-i gaddâr
Yine âyîn-i kadîmi der-kâr

(1200) Göricek 'ibret alan ehl-i nazar
Gıtdi bir bevleye devlet didiler

SOHBET-İ YÂZDEHÜM: ZEMM-İ RÂŞİ ve MÜRTEŞİDE MECLİS-ÂRÂYÎ-İ KALEMDİR

Mürteşîye vire Hak derd ü belâ
Eyleye iki cihânda rüsvâ

Oldı 'âlemde garazla rüşvet
Kelef-i çehre-i dîn ü devlet

İrtişâ virdi iki cânibe şeyn
Sebeb-i la'net ü züll-i dâreyn

Ne revâ bir iki battal ü şakî
Mâl için eyleye ibtâl hakkı

(1205) Hâkim olan buna agâh gerek
Dili uzun eli kûtâh gerek

Deyndir boynına mânende-i tavk
Ki emânâtı ide ehline sevk

Garaz-âlûd olıcak dâd ü dihiş
'Amelidir eyiye varmaz ol iş

Kıdem ü mesned ü asl ü fâka
Katılaldan beri istihkâka

Mahz-ı 'örf oldı reh-i seyf ü kalem
Hıfz-ı zâhirde kalıpdır 'âlem

(1210) Kimine mesned olur babası
Cebr ider kimisine paşası

Getirir gâhî şefâ'at ileri
Bir nice koca günahkârları

Yazık ol kavm-i perîşân-hâle
Ki kala gelmeye nakdı kâle

Haşm ola sâhib-i 'ilm ü 'amele
Nekebât ü kekezât u cehele

Geldi meydâna nice masharalar
Hâsılı masharalık oldu hüner

(1215) Yolda parmakladığın oğlanı
Gösterir parmağ-ıla yârânı

Ne revâ anlara himmet ideler
Hâkimü'l-vakt-i şerî'at ideler

Eyledi lutfını mahsûr-ı 'amel
Hâyinân-ı 'amel-i dîn ü düvel

Yetire 'âleme kendi derdi
Ne belâ celf-i safâ-perverdi

Veled-i sâlih-i nev-sâleleri
Me'ak ü muzhık ü gevsâleleri

(1220) Hânesin yapmağa olmuş 'âzim
N'eylesin ana mülâzım lâzım

Kollanır dehre salıp bünyâdı
Akçası-y-ıla bir iki ırgadı

Her biri sûret-i 'akliyyesidir
Eser-i kuvvet-i ceqliyyesidir

Bu tesâmuhla olaldan ruhsat
Ehl-i rüşvetde bulupdur fırsat

Nesi var-ısa virir bir şirrîr
Olur anınla yâ kâzî yâ emîr

(1225) Mansıba akça virince vâlî
Nice olur fukarânın hâli

İltizâm-ıla nice ehl-i 'amel
Oldılar rahne-ger-i dîn ü düvel

Olalı rüşvet-ile mîr-livâ
Zulm ile oldu memâlik yağma

Benzemez ehl-i gazâya ebedî
Kılıcın salsâ ne denlû senedi

Bula mı hîç mehâbetle celâl
Tutalım tîg kuşanmış dellâl

(1230) Halka satsa ne kadar zînet ü fer
Gülerek niceye aldın dirler

Ş'ol ra'yyet ki olur mîr-livâ
Müteseyyidlere benzer meselâ

Nâfizü'l-emr ola mı hükm-pezîr
'Abd-i memlûk hîç olsun mı emîr

Eb'adu'llâh ki ola hâkim-i şer'
Ne bile asl ü ne fehm eyleye fer'

İltizâm-ıla ola halka emîn
Hâkim-i mahkeme-i şer'-i mübîn

(1235) Mansıba nice Dımışkî câhil
Çün firengî virip ola vâsıl

Lâ-cerem hakkı koya muhtıl ola
Yâ bile zulm ide yâ câhil ola

İster ol hâme ya muhtıl ya muhik
Derzi mikrâzı gibi halvâlık

Re's-i mâla varıp itsin mi zarar
Virdigin ol da çıkarmak ister

Bu te'âmülde olan bî-pervâ
Hîzeg-i muglime benzer meselâ

(1240) Mürteşî oldu hayâsız oğlan
Eğilir akçayı gördükde hemân

Oldı devletliler etfâl-sıfat
Oğlan oyuncağı oldu devlet

Dikkat olmsa eğer devletine
Zilleti değmez anın 'izzetine

Ne kadar kadr bulursa bulsun
Hele ol zillet anınla olsun

Yüklü itse anı bir mâl eşeği
Kalmaz altında geçer hep dileği

(1245) Hırs-ı gâlib anı mağlûb eyler
Şûm olup kendiyi menkûb eyler

Yüzleri kara ola subh u mesâ
Gazabu'llâhü 'aleyhim ebedâ

Dinle bu dâhiye-i kübrâyı
Gör ne dir rû-siyehi rüsvâyı

DÂSTÂN-I HÂBDÎDEN-İ ŞÂİR Ü HÂNDEN-İ İN BEYT “ZAMÂN-I DEVLET-İ ERBAB-I
CÂH U EHL-İGURUR ÇÜ 'ÖMR SÂYE-İ KEYF-İ ŞARÂB-I MÜN'ADİM EST” ve TEBÂH
ŞUDEN-İ CÂN-I MÜRTEŞÎ-İ RÛ-SİYÂH BÂ PUŞT U PENÂH

Bir dem itmişdi sipihr-i gaddâr
Câhiliyyet feterâtm izhâr

Ra'yet-i cehl olup 'âlem-gîr
Buldı eyyâmını fülk-i tezvîr

(1250) 'Alem-i 'ilm nigûn ü makhûr
Oldı tûmâr o rakk-ı menşur

Mahv olup safha-i ebced-hânı
Sikke-i râyic idi nâdânı

Mekteb ü medrese vîrân oldı
Kahveler mekteb-i 'irfân oldı

Levh-i ta'lîm 'amel-mânde idi
Akçanın sahtesi meydânda idi

Mansıba 'ilm-iken evvel mi'yâr
Şart-ı vâkıf gibi cehl oldı medâr

(1255) İtdi bu hâli görünce zürafâ
Akçası olmayan izhâr-ı zekâ

Ya'nî bir mürteşî-i nâdânı
İtdi sadrû'l-'ulemâ çarh-ı denî

'Akl-ı ifâ'âl-i cünûn ü şirret
Rûh-ı hayvânî-i cehl ü rişvet

Şekli müsvedde-i kanûn-ı garaz
Bedeni defter-i icmâl-i maraz

Hulkı mecmû'a-i hükm-i ezdâd
Tab'ı fihrist-i menâşîr-i fesâd

(1260) Ten ki olmuş beşerât-ile cerîh
Levha-i ta'lîm-i 'ulûm-i teşrîh

Maraz ü beşre kılıp cem'iyet
Virdi cerrâh u tabibe hayret

Bahs-i a'râz ü cevâhir gibi çak
'Âciz itdi o mahall-i muğlak

Nâ-şenîde nicesi nâmı gibi
Cinsinin ol 'araz-ı 'âmı gibi

N'ola iblîs ana olsa köçek
Şeytânetde budur andan geçicek

(1265) Eyledi kizb ü hiyelde teslîm
Ana inandı yirin dîv-i recîm

'Âleme cevır ü cefâsı hasbî
Kendi ümmî vü cehalet kesbî

Cehlin ol mertebesi sehl olmaz
Kesbsiz çak bu kadar cehl olmaz

Oldı bu cehl-ile meymûn-ahter
Mesned oldı ana dübb-i ekber

Nice düb görse yüzün ol gülün
Yüreği düb düb öterdi gülün

(1270) Nâgehân na're ideydi el-hak
Korkuda Mısır'ın Ebü'l-Hevl'ini çak

Dîv iken sadrı Süleymânî idi
'Aklı başında perîşânî idi

Kollarıyla sarığı döndi 'iyân
Şâh-ı merdâne sûtûn üzre hemân

Oldılar birbirine püşt ü penâh
Arada hâl-i cihân oldı tebâh

Kangı mazlûma ki akın saldı
Biri mâlın biri cânın aldı

(1275) Fitnede benzer idi şeytâna
Tama' itmezdi velî îmâna

Mansıbın akça idi mi'yârı
Elde mizânı ile kantârı

Akçalı Türk koyun gütmez idi
Tok olan karnını aç tutmaz idi

Ehl-i dil itmiş-idi ye'si penâh
Ser-be-ser müntazır-ı lutf-ı İlâh

Cümleden dâ'î-i efkende fakîr
Ye's-ile olmuş idi 'uzlet-gîr

(1280) Hırs itdikçe dil-i zâre güzâr
Dir-idim tesliyet idip her-bâr

Müft mansıb mı virir hîç o denî
Kim yavı kıldı ki ben bulam anı

Sabr iden maksadın elbette bulur
Bu kara gün de giçer bir gün olur

Ser-fürû itmek ana hüsrândır
Yine sana kalacak hirmândır

Bir şeb ol fikr-ile efkâr-ı hazîn
Hâbe vardı dil-i peygûle-nişîn

(1285) Perde-i gaflet olunca sâtir
Oldı eşkâl-i misâli zâhir

Sundılar destime bir hûb kitâb
Faslı vuslat gibi hep fethü'l-bâb

Hâtıra geldi hemân fâl itdim
Niyyet-i 'âkıbet-i hâl itdim

Geldi bir beyt-i latîf ü zîbâ
Bildiğim şî'r-idi evvel gûya

Uyanıp kıldım o beyti tahrîr
Görmemişdim anı 'ömrümde fakîr

(1290) Fârisî lafzın iki beyt-ile ben
Terceme itdim idi bu yüzden

Müddet-i mansıb-ı dehr-i muhtâl
Vakt-i mağrûrî-i ashâb-ı Celâl

'Ömr-i zıl neşve-i mey gibi revân
Mün'adım oldı hakîkatde hemân

Hikmeten-gayret-i Hak itdi zuhûr
İtmedin arada bir hafta mürûr

Zulmet-i zulm idi def' oldı yine
Uğradı ikisi üç günlüğine

(1295) İtdi hak püşt ü penâhın mahzûl
Püşti ma'zûl ü penâhı maktûl

Geldi bir fâzıl-ı ifzâl-penâh
Gün togup gitdi o dem şâm-ı siyâh

Oldı envâr-ı 'adalet tâbân
Kaldı yüzi karası ana hemân

SOHBET-İ DÜVÂZDEHÜM: ZULM-İ HÜKKÂM MİZÂC-I 'ÂLEME MARAZ-I HÂYİL ve
HAMÂKATI ZEHR-İ KÂTİL OLDUGIN BEYÂN İÇİN MEVZÛ'DUR

Şâhlar memlekete devletdir
Sâye-i Hak, eser-i rahmetdir

Mihr-i rahşân gibidir âsârı
Ebr-i nîsân gibidir idrârı

(1300) Dûr-bîn olmag-ıla encüm-vâr
Nazarın eyledi iksîr-âsâr

Nahl-pîrâ-yi çemen gibi müdâm
'Âcizi kıldı nüvâzişle be-kâm

Şâh kim mazhar ola merhamete
Bâğbândır çemen-i memlekete

Sâye-dih tak za'if olsa nizâr
Kaplasa farkını berg-i eşcâr

Künbed-i çarhda mânend-i hilâl
Bâğbân buldurur ol tâke kemâl

(1305) Terbiyet çok kaba kor insânı
Habbeyi kubbe ider bûstânı

Şahs-ı nâçize iden isti'lâ
Yelkeni altına alsa meselâ

Kat' idip 'ırkını eyler zâyil
Erre-i kahr-ıla şâh-ı 'âdil

Güneşe mihr-i giyâ gibi hemîn
Lutfına bakar anın ehl-i zemîn

Nite kim devha-i pür-gonca-i hûb
Hep teveccühdedir erbâb-ı kulûb

(1310) Lâle-veş dergeh-i Hakk'a 'âlem
Baş açıp ide du'âsın her-dem

Kef-ber-âverde nümû-dâr-ı çenâr
Olalar şâm ü seher sübha-güzâr

Zâlim olursa olur ebr-i 'azâb
Mülke âteş urur ol hâne-harâb

Neyyir-i baht-ı cihân-efrûzı
Berk-veş eyleye hırmen-sûzı

Mülk olur zelzele-nâk-i yağmâ
Turmayıp muztarib olur fukarâ

(1315) Terk idip mülkin iderler nâçâr
Fülk-i deryâ-zede-veş 'azm-i kenâr

Çok yaşatmaz anı âh-ı fukara
Yıkıla kalmaya dîn ü dünyâ

Vire bu târem-i gerdûnda zevâl
Boynı altında kala tâk-misâl

Levhaşe'llâh ki ola bî-iz'ân
Kâr-ı 'âcmâya döne zulmü hemân

Halk zulm eyleye andan bileler
Kendi hod bilmeye ne hayr ü ne şer

(1320) Âlet-i zulm idip ol nâdânı
Kahr ide memlekete a'vânı

Halka bunun gibi nikbet olmaz
Mülke bir böyle musîbet olmaz

Yâd ider halkı buna nisbet-ile
Zâlim-i 'âkili hep rahmet-ile

Nice yâd eylesin ehl-i hıred
Oldı bu zîrâ ki sad-bâr eşed

Kendi n'eylerse ider 'âkil olan
Gayrisi zulm idicek virmez âmân

(1325) Hâsılı gayrıya fırsat virmez
Zulmde kimseye nevbet virmez

Şahs-i nâdân-ı muğaffal ammâ
Turduğınca ola dünyâya belâ

Cümle baş kaldırır ehl-i tugyân
Şâh-ı mârâna döner ol nâdân

Gûşe gûşe ola celb ü yağma
Kalka her nâhiyeden bir gavgâ

Sağ oldukça vücûdı her-dem
Pür-fesâd ola mizâc-ı 'âlem

(1330) Cism-i insânda misâl-i beşerât
Tağıla rûy-ı zemîne haşerât

Ola emvâl-ı re'âyâ tâlân
Haşere kalka hemân emn ü emân

'Âleminde ola kendi her-dem
Tuymaya ger yıkılırsa 'âlem

Eyleye bister-i gafletde safâ
Ola pür-hâb çü baht-ı fukarâ

İde eşhâs-ı kezûbı tasdîk
Kıla her emr-i muhâli tahkîk

(1335) Her usûle ide bir âhengi
Nite kim nağmeye dûş-i Zengî

Olup Ahfeş keçisine sâni
Eşkiyâ oynadır ol hayvânı

Benzemez gâfile zâlim 'âlim
Bir mi bir zâlim-ile bin zâlim

Sana temsîl-i rivâyât ideyin
Şahidim var bunu isbât ideyin

DÂSTÂN-I KARAKUŞ HÂKİM-İ MISR-I KAHİRE ve HAMÂKAT-I VEY

Bir zaman Mısır'ın olup hâlî tebâh
Oldı sevdâ-zede-i baht-ı siyâh

(1340) Neyyir-i ma'delet oldı kem-nâm
Rûz-i firûzına irdi dem-i şâm

Hâkimü'l-vaktı Karakuş oldı
Halk vahşî gibi medhûş oldı

Ne Karakuş ki bir zengî-i zişt
Zift ile dûde ile kîr-ı sirişt

Dil zebâne, gözi ahker-veş idi
Başı bir kunbara-i âteş idi

Oldı kıvrık tudağı mevc-i belâ
Dişleri keff-i sefid olmuş ana

(1345) Kelle güya ser-i katrânda habâb
Cevze-i kahve gibi mağzı harâb

Bînî-i eftas-ı sûrâh-nümâ
Bir çürük baklaya benzer meselâ

Pençesi kec mec ü bâzû mu'vec
Çıkıdı san Kara denizden yengeç

Nâ-münâsib bedeni cildi haşîn
Sîne âhenger önindeki meşîn

Mûmiyâ olsa eğer dürd-i hadîd
İtseler mürde-i timsâhı kadîd

(1350) Ana nisbet ola eksün ü harîr
Beden-i ziştine olmaya nazîr

Halk benzetmiş ana koncolozi
Gayretinden götürüpdür kopuzı

Rutbe-i 'aklı nisâb-ı zevki
Bu ki fark itmeye taht u fevki

Hiç toğrusına yanılmaz idi
Kendisin âyîne bilmez-idi

Hâsılı bî-hired ü bî-hûş idi
Hey'et-i zağda özge kuş idi

(1355) Geldi dîvânına bir gün anın
Bir felâket-zedesi devrânın

Na'ra kıldı yakasın çâk itdi
Hâkini eşk-ile nem-nâk itdi

Didi kim dâd eyâ şâh-i cihân
Hânümânım benim oldu vîrân

Güyyâ cîb-i nigûndan hemyân
Hâsılı eyleyip oldu galtân

(1360) Gûş idip hasmını ihzâr itdi
Soracak cürmini ikrâr itdi

Gördüğüm kana berâber suçdur
Böyle kalırsa fakîre güçdür

Hükm-için fikre varıp nice zamân
Eyleyip 'akl-ıla fikri mîzân

Hışm-ıla didi ki iy zâlim-i bed
Cürmüne göre budur zulm-i eşed

Yürü var 'avratı hâmil eyle
Hamlın ol rütbeye nâ'il eyle

(1365) Şöyle kim olmaya îfâ-yı zamân
Keserin başını va'llâhî hemân

İrişip oldu kelâm meliki
Dâd-hâhe bir iken müşkil iki

SOHBET-i SÎZDEHÜM: İNSÂNDÂ FERASET 'ALÂMET-i SA'ÂDET BÂ-HUSÛS
HUKKÂMDA BÂ'İS-İ AHKÂM-I MEMLEKET OLDUGIDUR

Oldı insâna ferâsetle zekâ
Lem'a-i bârika-i nûr-ı Hudâ

Eyleyen 'ayn-ı basîretle nigâh
Zulmet-i vehm-ile olmaz agâh

Mü'minin oldu o nûrî hâdî
Meş'al-efrûz-i reh-i irşâdî

(1370) Dîde-i cânı olur dilde küşâd
Güyyâ anda süveydâsı sevâd

Kaldırır perdeyi dest-i ilhâm
Hâyil olmaz ana şekk ü evhâm

Kimde kim ola ferâset feresi
Râ'iz ola ana feryâd-resi

Kullanır rahşını hayyâl-i hayâl
Hunûk 'akla uramaz şübhe 'ikâl

Viridi ol fâyiz-i envâr-ı zekâ
Basara kuhl-i basîretle cilâ

(1375) Nazarı eyledi tîr-i bürrân
Oldı ol tire ferâset-peykân

Olmasa ger eşeri ol tîrin
Hükmi nafız olamaz tedbîrin

Görmese tîr-i ferâsetde eser
“İttekû” dimez idi Hayr-ı beşer

Oldı ol cevheri tâbende ziyâ
Zîver-i hançer-i nebtîz-i zekâ

Görse bir şahsı kaçan ehl-i nazar
Hâlini nûr-ı ferâsetle tuyar

(1380) Feyz-i hikmetle olup nâdire-fen
Bilir esbâb u 'alâmâtinden

Sırra sîması delâlet eyler
Çeşm ü ebrûsı işâret eyler

Nazar it sûret-i hâs u 'âma
Oldı fihrist-i Kıyâfet-nâme

Dimiş erbâb-ı hıred el-kıssa
Boyı uzun olmanın 'aklı kısa

Başı sivri ola vü kaddı kasîr
Ola ser-fitne-i dehr ü şirrîr

(1385) Kendi ağır olanın ruhi sebük
Yüzi küçük olanın burnı büyük

'Akl cerr eyler-ise ana mahal
Boğaza torba takıp kaba sakal

Koya hayretde nice rindânı
Fıtnat-ı kûsec-i Nûşrevân'ı

Oldı erbâba fesâset zîver Bâ-
husûs ola şeh-i dânişver

Hikmete ursa ferâsetle binâ
Bulmaya mülki tezelzül aslâ

(1390) Nazarın eylese câsûs-ı kulûb
Milketin cümleden eyler meslûb

Hîle-ger fitneye fırsat bulamaz
Sûret uğruları sûret bulamaz

Hâline şâhid olur efâlı
Tuyulur söylemedin ahvâlî

Dinle bu kıssayı ruhsat var-ısa
Kadrini anla ferâset var-ısa

DÂSTÂN-I NÛŞREVÂN-İ 'ÂDİL BÂ-ŞAHS-I KÛTEH-KÂMET

Fitne fenninde büyük 'allâme
Ya'nî bir şahs-ı kasîrû'l-kâme

(1395) Jîve bardağı sitem tolaması
Bodur oğlu bodurun a'lâsı

Velvele salmağ-içün dîvâna
Dâhil olmuş der-i Nûşrevân'a

Dimiş iy şâh-ı 'adâlet-mu'tâd
Bana zulm eyledi bir ehl-i fesâd

Hâzır it hasmımı dâdım alıvir
Dinle şekvâmı murâdım alıvir

Dimiş ol Husrev-i pür-dâniş ü dîd
Zulm olunmak sana gâyetde ba'îd

(1400) Yürü uzatma hatâdan hazer it
Kametın gibi sözi muhtasar it

Kadd u kâmetde ki ebtersin sen
Katı zâlımcığa benzersin sen

Böyle dir hükm-i Kıyâfet-nâme
Ki ide zulmü kasîrû'l-kâme

Şahs-ı kûteh virip ol lahza cevâb
Dimiş iy Husrev-i seyyâre-cenâb

Hükmüne lâzım olan tâ'atdır
Mahz-ı hakdır sühan-ı hikmetdir

(1405) Hasminın kaddine nisbet ammâ
Serv-kâmet diseler bana revâ

Hasm Ye'cûc-i denî-hilkatdır Cerre-
bâz-ı sitem ü şirretdir

Cüceler içre katı ebterdir
Bendenizden hele beş bed-terdir

Vechi var mı sözümün bârî görün
Görecekdir hele da'vet buyurun

Gûş idince sühanın şâh-ı cihân
Anın ihzârına emr itdi hemân

(1410) Hasmina çünkü berâber geldi
Pây-ı a'rec gibi aksar geldi

Hemser olup dü kasîru'l-kâme
Güyyâ oldı muharref hâme

İdicek biri biriyle da'vâ
İtdi yir kuklası zevkîn zürafâ

'Âkıbet çıkdı be-vefk-i zâhir
Aksarı zâlim ü hasmı kâsır

Oldı ol demde ferâset lâmi'
Olmadı hükm-i kıyâfet zâyî'

(1415) Def idip zulm-i kabîh âsârın
Ana bildirdi hemân mikdârın

SOHBET-İ ÇİHÂRDEHÜM: FAZÎLET-İ 'ÜLÜVV-İ HİMMET BEYÂNINDA NAZM
OLINMIŞDIR

Oldı îmâna delîl-i kuvvet
'Azm-i sâdıkla 'ulüvv-i himmet

Baht kim murg-ı hümâ hem-serdir
'Azm u himmet ana bâl ü perdir

Gerçi devlet sebab-i rif'atidir
Ana bâ'is kişinin himmetidir

Himmete oldı şecâ'atla sehâ
İki şâhid kim iderse da'vâ

(1420) Mâlı cândan dimiş erbâb-ı nazar
Hâsılı mâla kıyan câna kıyar

Merd-i meydândır iden bezl-i direm
Bir gelir ana vücûd-ile 'adem

Baş virir dost yolında gûyâ
Âşinâsına sunar bir alma

Cevher-i cânı virir tîğa revân
Harcanır tîğ gibi cevher-i cân

Himmet insâna 'aceb zîverdir
Kılıcın yüzi şuyı cevherdir

(1425) Nazar it kûhda seng ü hâke
Baş çeker himmet-ile eflâke

Şeh-per-i 'azm-ile her zerre gubâr
Gâh olur kim ider eflâke güzâr

El sunar şahı çenârın gâhî
Çarhdan almağa sîb-i mâhî

Şahs-ı dûn-himmet olur 'ayn-ı kader
Cümleden kim ne şecerdir ne hacir

Himmet ehline yürü yoldaş ol
Yollarında sürinüp ferrâş ol

(1430) Himmetin yoğ-ısa aslında eğer
Anların bir nazarı sana yiter

Nefes eylerse eğer himmet-ile
Uçururlar felege devlet-ile

Himmet erbâbının olsa nefesi
Bun deminde ide feryâd-resi

Umarız lutf ide pîrân-ı tarîk
Himmeti hâzır u tevfikı refik

Himmet erbâbına hidmet eyle
Kendini lâyıık-ı himmet eyle

(1435) Her kimin kim ola isti'dâdı Hâk-
iken cevher ider irşâdı

Himmetin dûn kılan alçaktır
Kudret-i hakkı azırğanmaktır

Merci'i çünki ola Rabb-i ganî
Az ile kâni' olan ola denî

Niceler şâh-ı cihân-gîr oldı
Şeh-per-i himmeti şimşîr oldı

Nev-'arûs-ı tutuk-ı milke dilâ
Oldı tîğ âyine-i rûy-nümâ

(1440) Himmetin kıymetini merd-i ceri
Bildi mengûş idinip bu güheri

DÂSTÂN-I LEYS BİN YA'KÛB-İ SAFFÂRÎ

'Asrının şâh-ı cihân-sâlârı
Kıdve-i tâ'ife-i Saffârî

Ya'nî Şiblü'l-esed-i yevm-i hurûb
Veled-i Leys-i bahâdır Ya'kûb

Şâhlıktan yoğ-iken nâm ü nişân
Oldı çünkim yetişip taze cüvân

Didi pend eyleyip ana pederi
Pederin iy püser-i pür-hüneri

(1445) Tenimin tâbı dilin dermânı
Gözümün nûrı babanın cânı

Rûhumun lezzeti güftârındır
'Ömrümün hasılı reftârındır

Taze nahl-i çemen-i 'izzetsin Gonca-
veş perdegî-i iffetsin

Lîk mânend-i şerâb-ı pür-tâb
Hükmini virse gerek fasl-ı sebâb

Yüzünü iy püser-i mâh-likâ
Gül gibi açmağa başladı hevâ

(1450) Gerçi sâf âyine-i idrâkin
Müteharrik katı tab'-ı pâkın

Su gibi kalb-i latîfin meyyâl Âteşî-
tab'sın ammâ seyyâl

Korkarın kim yol idip nefis ü hevâ
'İffetin dâyiresin rahne bula

Nefs-i emmâre 'aceb ejderdir
Zabt iden anı dil-âver erdir

Sana kasdım bu ki iy cân-ı peder
Cüft idem bir zen-i pâkîze-güher

(1455) Hüsn-i hulk ile cihân içre vahîd
'Ikde lâıık ola bir dürr-i ferîd

Hadden efzûn-ter ola müktesebi
Hasebi zâhir ü tâhir nesebi

Lîk harc itmeg-için mâ-hazarı
İdelim mülk-i Hicâz'a seferi

Bu ticâretde ne kim ola nemâ
Bir periye virelim rûy-nümâ

Gûş idince sühan-ı pîri püser
Didi bîhûde yire çekme keder

(1460) Bulmuşam 'akdime lâıık zeni ben
Umarım fazl u kerem Mevlâ'dan

Mehri hod himmetinizle hâzır
Olunuz dağdağadan hôş-hâtır

Gûş-ı pîre tokınınca bu sühan
Sordı çünkim gülerek aslından

Berk-i hâtıf gibi ol merd-i dilîr
'Arza kıldı pedere bir şimşîr

Didi ben istediğim hem-ser-i hûb
Hitbe-i himmete lâıık mahbûb

(1465) Nev-'arûs-ı tutuk-i devletdir
Duhter-i haclegeh-i milketdir

Meyline lâıık odur merdânın
Hutbedir hitbe-i 'akdi anın

Bilirin hâsılı bî-hayf ü dirîğ
'Akdına mehr-i mu'acceldir tîğ

Kendimi ana sezâ-vâr itdim
İşte bak lâzımın ihzâr itdim

Vâkı'â eyledi ol şâh-ı dilîr
Kabza-i tîğ-ile milki teshîr

(1470) Bedr olup mâh-i nev-i ikbâli
'Akıbet oldu mübarek fâlı

SOHBET-İ PANZDEHÜM: MUKÂBELE-İ ESÂTİZE-İ İHSAN BEYÂNINDADIR

Koma elden kerem ü ihsânı
Bezi ü ihsân kul ider insânı

Oldı ahrâra fütüvvet 'unvân
Dindi insâna 'abîdü'l-ihsân

'Adi ü ihsânın olur âyâtı
Şenlerin hutbe gibi dârâtı

Eylese da'vî-i merdi 'ukâlâ
'Adl ü ihsân iki şâhiddir ana

(1475) Merdlik nâmını anlarla bulur
Şâhid-i 'adl-ıla müsbet olur

Sen de kendin ana şâyân eyle
Gıllat ü buhlu ko ihsân eyle

Hasenâtın olamaz hayrı hisâb
'Öşr emsali dimişdir Vehhâb

İtmez ol hayrı varanlar Yemen'e
Yazılır dirhemine on hasene

'Adl bir rast-reviş-i mîzândır
Keffeyi ağdıracak ihsândır

(1480) Keffeler keffin açıp rûz-i şumâr
Diye ol günki getir sende ne var

Himmet eyle yürü var sen de hemân
Olmasın elde bizâ'at husrân

Garka-i hayret olup hem-çû sadef
Urma ol hasret-ile kef-ber-kef

Çünkü dîvân-ı Hudâ'dır 'arasât
Çekilir tuhfe-i hayr ü sadakât

Ola sermâye-i hayrât-ı hısân
Kâm-bahşende-i ehl-i ihsân

(1485) Kimde kim şâh-per-i himmet ola
Haşre dek mirvaha-i râhat ola

Eyleye cennet-i a'lâyı makâm Bâd-
bîz ola kef-i berd ü selâm

Bâ-husûs ide müsî'e ihsân
Olamaz mertebesi şerh ü beyân

Kim gerekse ider ehline 'atâ
Hüner oldur ki ola cürme cezâ

İde ihsân-ıla ta'zîre şitâb
Virmeye yüzine urmağla hicâb

(1490) Surh olup kala hicâb altında
Reng-i mey gibi habâb altında

Mücrime lutf 'aceb himmetdir
Haslet-i vâhib-i bî-minnetdir

Zî-sa'âdet ki şeh-i 'âkil ola
Mukbil ü muhsin ola 'âdil ola

Çeke çün hayt-ı sefid-i târem
Mücrimin hatt-ı hatâsına kalem

Kul ide 'afvı hatâ-kerdeleri
Bend ide dil gibi bir şîr-i neri

(1495) Göre Kısra-yı 'azîmü's-şânı Var-
iken küfri ile tuğyânı

Haşre dek hayr-ıla ta'dâd olunur Lâ-
cerem eylik iden yâd olunur

DÂSTÂN-I HUSREV-İ PERVÎZ BÂ SÂLÂR-I HÎŞ

Saldı çün mülk-i 'Acem'de Husrev
Nûr-ı re'y-ile cihâna pertev

Kisrî-i milket-i Îrân oldu
Nice yıllar şeh-i şâhân oldu

'Adl-ı pâyende kılıp devletini
Eyledi dâd-ıla pür milketini

(1500) Var-ıdı bir begi gâyetde 'azîm
Serhad-i milkde olmuşdı mukîm

Merd-i hûş-yâr u dil-âver idi
Lâyık-ı saltanat ü efser idi

Beglerin olmuş-ıdı ser-dârı Ser-
hadin zâbiti vü sâlârı

Nüdemâ bir gün idip 'azm-i nifâk
Didiler ki şeh-i mülk-i âfâk

Kıl tedârük ne ise efkârın
Tutumı hırlı değil sâlârın

(1505) Eyledi re'yine âheng-i 'inâd
Korkarın ki büyüye sonra fesâd

Çeke nâgeh 'alem-i istiklâl
Ola bâ'is hâlel-i mülke bu hâl

Ser-keş olursa ma'âzallah o merd
Turamaz karşı bilirsiz bir ferd

Çekse ejder dili tîğ-i pür-tâb
Sonra kim virebilir ana cevâb

Nâ-mahal olmadan ise nâdim
Şimdiden ana tedârük lâzım

(1510) Fikr idip şâh ü vezîr âhir-i kâr
Virdiler re'ye bu vech üzre karâr

Getirip lutf u hiyel birle hemân
Uralar gerdenine bend-i-girân

Varıcak emr-i celîlü't-teşrîf
Geldi dîvân-ı hümâyûna harîf

Ol günü bildi gürûh-ı gammâz
Hâsıl-i 'ömr-i girân kadr-i dirâz

Müjdeler olmuş-ıdı yârâna
Ya'nî hep hâzır olun seyrâna

(1515) Anı râm eyledi çün dâm-ı hiyel
Kahr-ıla olsa gerek darb-ı mesel

Hâsılı cümle olup dîde-güşâ
Olmış-iken müterakkıb a'dâ

Gördi çün şâh-ı cihân-sâlârı
Da'vet itdi o cihân-sâlârı

Mansıb-ı hâs-ı vezâret virdi
Eline mühr-i sadâret virdi

Geydirip gül gibi bir hil'at-i nev
Yeniden anı kul itdi Husrev

(1520) Olıcak şâm irişip meclis-i hâs
Fesh-i 'azmin sebebin sordı havâs

Didi kim olmadı niyyet tağyir
Çünkü bend itmek olındı tedbîr

Bend-i âhen urılursa ne kadar
Anı sûhân-ı tedârükle keser

Bir 'aceb bend-i girân urdum ben
Ki ana kâr-ger olmaz âhen

Kalb kim oldı re'îsü'l-a'zâ
Anı bend eyledi ihsân u 'atâ

(1525) Çün sana halka-be-gûş oldu gönül
Ser gide çıkmaya boynından o gul

Bendeyi bende çeken ihsândır
Yohsa zencîrin işi âsândır

SOHBET-i ŞÂZDEHÜM: BEREKET-İ SADÂKAT ve FEZÂ'İL-İ MUHABBET
BEYÂNINDADIR

Subh-veş oldu muhibb-i sâdık
Yüzi ak sıdk-ıla alını açık

Sıdkı mânende-i hayt-ı seherî
Rişte-i cânda komaz 'ukdeleri

Mihr-i rahşân gibi yâr-ı dil-cûy
Rûy-ı dil görse olur handân-rûy

(1530) Keşf-i astâr-ı dil-i zâr eyler
Her nesi var-ısa izhâr eyler

Pür-safâ âyîne-i idrâki
Âb-ı sâfî gibi kalb-i pâki

Sıdk-ıla baksa ana ehl-i nazar
Göremez rûy-ı riyâ zerre kadar

Pür-gubâr itse eğer jeng-i melâl
Hîç götürsün mi anı âb-ı zülâl

Ola çün cevher-i pak ü şeffâf
Hâyil olmaz nazara çeşme-i sâf

(1535) İtdi her muhlis-i dîrîne-i 'ışk
Dil-i pür-derdini gencîne-i 'ışk

Bir metâ' olsa eğer andan yeğ
Anı saklarlar-ıdı candan yeğ

Gerçi her tuhfeye cân mâyildir
Cümleden hûbı hulûs-ı dildir

Hîç mahabbet gibi cevher olmaz
Böyle dil alıcı dilber olmaz

Oldı dil mihr ü vefâ tumârı
Nûr-ı 'ışk itse n'ola halkârı

(1540) Ola çün nakş-i muhabbet 'unvân
Cân-ı bîmâra olur hırz-ı emân

Dildir ol turfe muhabbet-nâme
Harfsiz nokta komışdur hâme

Ne devât ü ne kalem var ne midâd
İtdi bir noktada icmâl-i murâd

Oldı mânende-i dâğ-ı 'âşık
Anda ol şekl-i süveydâ yanık

Olsa kullâb-ı muhabbet der-kâr
Cezb ider kûhde olsa dil-dâr

(1545) Zûr-ı 'ışka tayanır mı mahbûb
Yetişincedir o kullâb-ı kulûb

Nite kim şa'sa'a-i şems-i münîr
Kalbe mihr itmek olmaz te'sîr

Biri birine şu'â-i nazarı
İledir hâsılı mahfî haberi

Nazar it câm ü surâhide hele
Yol olur çünkü gönülden gönüle

Vasf-ı 'ışkın ola mı pâyanı
Oğlan oyuncağı sanma anı

(1550) Meselâ sıdk-ıla li'llâh iki yâr
İtseler meyl ü muhabbet her-bâr

Olsalar birbirine devlet-hâh
Her birinin vire kâmın Allâh

Çok kerâmet yazar ehl-i hikmet
Dinle bir vâkı'a-i pür-'ibret

DÂSTÂN-I DÜ YÂR-I SÂDIK Kİ BEREKET-İ MUHABBETLE HELÂKDAN HALÂS
OLMIŞLARDIR

İtdi Tîmûr şu demler ki sefer
Eyledi Hind'i varıp zîr ü zeber

Rây-i Hind'i bozup itdi tedbîr
Re'y ü tedbîri nite kim takdîr

(1555) Bahr-veş akın idip kişverine
Katl-i 'âm itdi o dem 'askerine

Mâlî yağmasına kıldı fermân
Güyyâ gülşene sultân-ı hazân

Zer-i sencîde ki erzân oldı
Senc-i zer keffe-i mîzân oldı

'Askerinden birisi fûrkat-vâr
Oldı nâgâh iki yâra dûçâr

Olmış-ıdı iki gam-hâr ü enîs
Şîşe vü câm gibi yâr ü celîs

(1560) Yaz u kış hem-dem ü yârân idiler
Yâr-ı hummâm ü gülistân idiler

Silmiş âyîne-i dilden jengi
Arada miskale-i yek-rengi

Gam u şâdıde olurdı yek-sân
Ol iki gonca-i bî-hâr ü hazân

Eyleyip târ-ı ta'alluk peyvend
Tev'emân gibi çözümezdi o bend

Hâsılı âyîne-i 'âlemde
Şahs ü timsâl gibi her yirde

(1565) Birisin eylese tasvîr-i hayâl
Mütemessil ola âhar fi'lhâl

Birine irse eğer zahm-ı cefâ
Ol birisinde kopa vaveylâ

Birisi içse eğer câm-ı şarâb Şevk-
ıla âhar ola mest ü harâb

İtse bir mühre süveydâ gibi ger
Birin in hukka-i kalbinde makar

Mühre-i şa'bede-i sâhir olur
Anda konsa beriden zâhir olur

(1570) Ya'nî ol iki şefik ü hem-dem
İntizâr üzre iken katle o dem

Geldi gâh oraya bir tatar
Tîğ-i ser-tîz ile çün gamze-i yâr

Katl-i merdümde kazâdan bî-bâk Tîz-
ter dest-i ecelden çâlâk

İbtidâ kıldı birine âheng
İtmedi ol birisi sabr ü direng

Didi evvel beni katl it bârî
Görmeyin sûret-i katl-i yâri

(1575) Eyledi çünki niyâzını kabûl
Âharın katline oldu meşgûl

Bu dahi derd-ile itdi feryâd
Didi kim eyleme zulm ü bî-dâd

Bir dem evvel ayırıp cân ü teni
Fırkat-ı yâr-ıla öldürme beni

Döyemem göz göre bu acıya ben
Cândan ayır tek ayırma ondan

Kalamam gussa-i hicrânında
Sehldir ölmek anın yanında

(1580) Yâr-ı cân ayrılığı müşkil olur
Sen de fikr it ana kim kâ'il olur

Oldı ol dem mütehayyir tatar
Neylesin arada kaldı nâçâr

Tîz iken hançer-i bürrân-ı ecel
Bulmadı târ-ı tereddüd faysal

Kılca kalmışken iki cân-ı nizâr
Kıl yararken dem-i tîğ-i hûn-hâr

İrdi nâgâh münâdî-i emân
Oldı bî-çârelere müjde-resân

(1585) Şehre dellâl salıp âvâze
Anlara virdi hayât-ı tâze

Ol iki yâr-ı celîlü'l-ihlâs
Buldı sıdkı berekât-ile halâs

SOHBET-İ HEFDEHÜM: KIZB Ü DÜRÛĞ-I ÇERÂĞ-I BÎ-FÜRÛĞ GİBİ ÂDEMI GÜMRÂH ve
ÂHİRETDE AHVÂLİN TEBÂH İTDİĞİN BEYÂN İDER

Bakmaya vâkıf olan sîretine
Sûret uğrılarının sûretine

Dili kıl cilve-geh-i sıdk u safâ
N'eyler ol âyînede rûy-ı riyâ

Subh-ı sâdık ki safâ-hîz oldı
Nefesi nâvek-i nebtîz oldı

(1590) Kâzibi kizb ider âhır rüsvâ
Kalacak yüzi karasıdır ana

Zurna-zen gibi üfürme lâfi
Hele miskalleye bir etrâfi

Döndi çıkmaz sokağa kizb ü hiyel
Ötesi çıkmaz o yoldan dön gel

Yer komaz kâzibe kizbi aslâ
Teng olur başa yalancı dünyâ

Sözini söz idemez ol merdûd
'Ademe nice virir kimse vücûd

(1595) El urur virmek-için itmînân
Dâmen-i mushaf-ı ey mâne hemân

Eylemez vâkîf olanlar teslim
'And ü ey mân ola canına garîm

Nice kâzib tuyılup aldandı
Anı bir gizli zarâfet sandı

Olma sühriyye ile bî-hûde-gû
Kizbdır masharalık mıdır bu

Eyleyen meş'alini dûğ-ı dürûğ
Viremez şem'-i halâ denli fûrûğ

(1600) Ne kadar tîz-sühan olsa eğer
Bulamaz kâr-ı diğêr denli eser

Nefesin zâyi' iden nice nüfûs
Ötmesin yok yire mânende-i kûs

Oldı çün laklaka-i bî-ma'nî
Savt-i laklakla bir olur sühanı

'Âdetâ nefsi dahi ola telef
Hânedânında kala bûmı halef

Yıkıla yapığı tâk-ı 'âlî
Dehr ola gulgulesinden hâlî

(1605) Kizbe her bengî ışık kim taldı
Nefes oğlına görmeli kaldı

Kizb için nâra giden gevdendir
Gerçi kim her biri bir yoldandır

Kimisi ola temeddüh-pîrâ
İde bî-hûde hezerân da'vâ

Müdde'âsında ide kizbi zuhûr
Kendi şâhid o da vâhid o da zûr

Kimisi bir haber eyler peydâ
Yoğ-iken dâ'îye-i havf ü recâ

(1610) 'Arz ider bî-meze fâsıklığı
Yalanın zâtına 'âşıklığı

Kimi ahvâlini eyler mebhas
Var-iken güft ü şinîdende hades

Nakl idip her sözi te'yîdi ile
Pür ider bezmi didim didi ile

Kizbin envâ'ı çok amma ki riyâ
Dûzaha oldı reh-i râst-nümâ

Olmasa ma'nîde küfrün halefi
Nâmına dinmez-idi şirk-i hafî

(1615) Hırka vü tâc-ıla nice ebter
Da'vî-i keşf ü kerâmet eyler

Kendüzin itdi sûret-bâz gibi
Hırkasın cübbe-i tâs-bâz gibi

Hokka-i şu'bededir tâcı anın
Hep tenezzül ola mi'râcı anın

Ana misvak ü dehân-ı pür-lâf
Oldı ferrâşe vü cârûb-ı güzâf

Makbere bekçisi nâmın takınır
Meyyiti biri birinden sakınır

(1620) Yok yire bekler o nebbâş-ı denî
Kim inanır ana taze kefeni

Eki için şeklini tağyîr eyler
Gürbe-i 'âbidi tasvir eyler

Açılır keşf ü kerâmâtından
Tuyılır kizbi hikâyâtından

Birisin dâhiye-i zerk ü riyâ
Gör nice eyledi âhir rüsvâ

DÂSTÂN-I MERD-İ MURÂÎ-İ KEZZÂB Kİ ŞE'ÂMET-İ KIZB HÂLİNİ HARÂB ve 'IRZ U
NÂMUSINI YEBÂB İTMİŞDİR

İtdi bir şahs-ı fûrûmâye meğer
Taleb-i rızık için âfâka sefer

(1625) Çene haffâfi mesel sarrâfi
Câhilin müksiri vü leffâfi

Sine enbân ü dehen kîse-i lâf
Tabl-ı pür-debdebe-i lâf ü güzâf

Sübhada desti 'asâda bir eli
Dîde mekhûl ü musaykal sakalı

Bağlamış kılmağa şey-lillâhı
Başına kisve-i mermerşâhî

Basmış üstine ferâvân kevri
Kevr amma ki lisânü's-sevri

(1630) 'Azm idip milket-i Nîşâbûr'a
Buluşur hâkim olan Mansûr'a

Gâvmîşâne nigâhıyla tamâm
Virir ol mîre süser gibi selâm

Bî-mesâs olur o dem laklakadan
Oy virip âmeden-i lahlakadan

Şaşdı hâkim göricek şahs-ı dağal
Gördi bir merd-i mukallak heykel

Merhabâ kıldı ta'accubla ana
Didi hoş âmedî ehlen sehlâ

(1635) Nereden düşdi bu lutf-ı teşrif
Eyledin rence-kadem bî-teklîf

Eyle icmâl-i beyân-ı ahvâl
Nereden makdem ü kanda ikbâl

Ağız açdı söze ol ehl-i fesâd
Ser-i hemyân-ı hiyel oldu küşâd

Didi kim Ka'be'ye düşmüşdi sefer
Eyledik sa'y-ile hacc-ı ekber

Olinıp nice meşâhidde safâ
Nûr-ı mahz itdi bizi lutf-ı Hudâ

(1640) Sıdk-ıla kat'-ı merâhil kıldık
Yel gibi tayy-i menâzil kıldık

İtdik üç günde bu şehri mesken
Hâsılı olduk irişmişlerden

Sözini hâkim idince iz'ân
Yâdigâr idigini bildi hemân

Müktezâ-yı kerem üzre ammâ
İtdi tasdîkini tahkîk-nümâ

Söyledip seyr-i 'acâyip itdi
Kendiye anı musâhib itdi

(1645) Bir gün âhir irişip hükm-i kazâ
Oldı bir sohbet-i hâs-ı zürafâ

Cem' olındı nüdemâ vü şüttâr
Belki her mashara-i bezle-güzâr

Açılıp meclis-i pür-şûr oldu
Hâsılı yâveye destûr oldu

Kıldı uzhûkeyi her gûyende
Meclisi gülşen-i verd-i hande

Şahs-ı ma'hûd olup ehl-i vakâr
Şiklet itmişdi bilip hiffeti 'âr

(1650) Büyüdüp burnımı ikrâm-i vifâk
Fiskeye gelmiş idi istihkâk

İhtiyâr elde kalır mı el-hak
Mashara böyle mahallin bulıcak

Birisi kakdı hemân destân
İtdi âzârı bozup bâzân

Keli açıldı yıkıldı nâmûs
Meclise oldu firengî fânûs

Başladı na'raya bî-bâkâne
Bas açıp girdi hemân meydâna

(1655) Kam evvelki sükûn-ile vakar
Germ olup sacdı müşa'biz gibi nâr

Didi ey hâkim-i pür-dâniş ü dâd
Bana zulm itdi bu zâlim feryâd

'İrzımı yıkdı huzûrunda senin
Yeg idi boynuma geçse resenin

İtse galtân ser-i bî-devletimi Hezl-
ile kakmasa tek kisvetimi

Didi ol hâkim-i sâhib-iz'ân
Gam yime 'ırzın için hey nâdân

(1660) Ol zamân kim dimiş idin bana sen
Geldim üç günde bu şehre hacdan

Kizb idip göz göre dîvânımda
'İrzını yıkmış-idin yanımda

Zahmete girme çün oldu olacak
Çekme gam anın için hey ahmak

Hades olur işi ehl-i lâfin
'İrzi da pus pas olur leffâfin

SOHBET-i HİŞDEHÜM: HÜSN-i TA'BÎR 'USRI TEYSÎR İTDİGİDİR

Oldı çün cevher-i rûy-ı şimşîr
Dilde söz sözdeki hüsn-i ta'bîr

(1665) Hızır olup gâhî nice 'Îsî-dem
Cân bulur bir söz-ile mürde-i gam

Var mı te'sîrde sözden nebtîz
Tığdan keskin ü hançerden tîz

Tatlı sözle açılır hısn-ı hasîn
Devirir tağı kelâm-ı şîrîn

İndirir mürğî seçer şahından
Çıkarır ef'iyi sûrâhından

Söz değil mi şerefi insânın
Belki hayvân-ıla farkı anın

(1670) Söz-ile kevn ü mekân buldı vücûd
Tuhfe kıldı sözi Vehhâb ü Vedûd

Şâhid-i 'âdili bu da'vânın
Mütekellim sıfatı Mevlâ'nın

Sözdür âğâze-i kanûn-ı elest
Sözdür âvâze-i her vâlih ü mest

Cümletü'l-mülk-i ma'ânî sözdür
Belki fihrist-i emânî sözdür

'Âbide şem'-i hidâyet sözdür
'Arife lem'a-i hikmet sözdür

(1675) Dilberin sâğar-ı nâzı sözdür
'Âşıkın câm-ı niyâzı sözdür

Oldı söz lücce-i pür-dürr-i 'Aden
Dil-i dilber çıkamaz sözlerden

Oldı söz râbîta-i kalb-i figâr
Oldı söz vâsîta-i vuslat-ı yâr

Sözden a'lâ güher olsa iy dil
Söz yirine ol olurdu nâzil

Kıl nazar katre-i gevher-zâye
Kimse bakmaz saçılır deryaya

(1680) Kim arar tolsa eğer kevn ü mekân
Hep Bedahşân gibi la'l-i rahşân

Genc-i Cem künc-i beyâbânda yatur
Sîm ü zer ma'deni yabanda yatur

Sühanın mertebesin gör ki müdâm
Kapışır elden ele hâs-ıla 'ânı

Ölmez, oğul kişiye oldu sühan
Nâmını zinde ider mürde iken

Yakışır la'l-i leb-i şîrîne
Kıymet olmaz sühan-ı rengine

(1685) Âb ü tâb almağ-ıla dürr-i sühan
Çeşme-i Hızır u dem-i 'İsâ'dan

Nükte-i nâdire-i sihr-üslûb
Oldı ser-rişte-i kullâb-ı kulûb

Hüsn-i ta'bîr ile mânend-i havâs
Bîm-i candan niceler buldı halâs

Hâl çokdur sühan-ı fâyıkda
San'at ammâ ki mahal-hânlıkda

Ehl-i dil gâhî idip şûr u şeğab
Bir latîfeyle olur lutfâ sebeb

(1690) Dinle bu nâdire-i zîbâyı
Gör ne dir hâl-i sühan-ârâyı

DÂSTÂN-ı HÂKİM BÎ-EMRİ'LLÂH ve CEVÂB-ı MERD-i KEFŞ-GER

Fâtımiyyûn alayından Hâkim
Mısır'a müstevlî idi vaktâ kim

Oldı zulm-ıla o mülk ma'mûr
Zâr ü bî-berg misâl-i tanbûr

Nesebi gibi müzahref hasebi
Zulm-ıla la'net idi müktesebi

Şu sefâhetleri kim oldu 'iyân
Kıldı iblîs-i la'îni hayrân

(1695) Yazdı târîh-nüvîs-i eyyâm
Devrini sâl-i nev-i fitne-i 'âm

Cümleden biri o şahs-ı cebbâr
Şebi rûz eyledi, rûzı şeb-i târ

Istılah oldu bunun üzre binâ
Kim hatâ eyler-ise vay ana

Şehre tenbîh ü nidâ itdirdi
Cümle âfâka salâ itdirdi

Seherî halk misâl-i encüm
Hep olup gûşe-i kâşânedede güm

(1700) Gice olduğı gibi Őebpere-vâr
Her kişi kârına eylerdi güzâr

Herkesin rûz olup ahşâmı
Günü toğardı görince Şâmı

Kimsenin cânı mı var-ıdı neman
Gündüzün cân gibi olmaya nihân

Mürşid-i rûz-nihân olsa eğer
Katl iderdi bulıcak taşra seher

Bir gün ol zâlim-i tünd ü bed-kâr
Pâsbânlarla idip geşt ü güzâr

(1705) Geldi nâgâh ser-i bâzâra
Halka bî-hûde yire âzâra

Gördi bir merd-i siyeh-rûzı meger
Mîhr-veş Şem' yakıp vakt-i seher

Hücrede kapıyı dîvâr itmiş
Rişte vü sûzını der-kâr itmiş

KeŐŐ-gerlikle olup mest-i nağam
'Âleme tahta kakardı her-dem

Göricek Hâkim anı itdi gazab
Didi kârın ne dükân içre bu Şeb

(1710) Çün yasağım benim olındı nidâ
İtmedin gibi kelâmım iŐđâ

Ne yürekle buna ikdâm itdin
Seher-i 'ömrini ahŐâm itdin

Şeb-i târ içre ne ararsın sen
Şüphesiz sârıka benzersin sen

Merd-i nâzük idip âheng-i hitâb
Hâkim'e virdi nezâketle cevâb

Didi bir merd-i fakîrem bu hakîr
İhtiyâç itdi beni kâre dilîr

(1715) Dehr sermâyemi ifnâ itdi
Dîde-i bahtımı a'Şâ itdi

Baht uyur ben çekerin bî-dârî
Eylerin subha-degin Şeb-kârı

Yohsa ne bûm ve ne hod Őebpereyin
Giceler taşra çıkıp ne arayın

Böylece nükte-i hoş tab'âne
Hoş gelip hâkim-i bî-iz'âne

İtmedi göz göre ma'kûle 'inâd
Derd-mend oldu sitemden âzâd

(1720) Tab'a söz itmemek olmaz te'sîr
Taşa kâr eyleye hüsn-i ta'bîr

SOHBET-i NÜVÂZDEHÜM: RE'Y ü TEDBÎR-i VEZİR BEYÂNINDADIR

Buldı ser-rişte-i 'akl-ıla nizâm
Sübha-i dîn güher-i kâr-ı enâm

'Akldır vâsıtâ'tü'l-'ikd-i ömür
'Akldır 'ukde-güşâ-yı cumhûr

'Akldır pertev-i envâr-ı Hudâ
'Akldır meş'ale-i râh-ı hüdâ

'Akldır hâfız-ı dîn ser-hadinin
'Akldır mesned-i cân maksadının

(1725) Kime kim yâr ola 'akl u tedbîr
Ana ne nîze gerek ne şemşîr

Kuvvet-i 'akl-ıla bir merd-i benâm
Feth ider hâsılı bir mülki tamâm

İtmez ol kârı hezârân 'asker
Belki fikr eyleyemez İskender

Lâzım olmasa eger kim tedbîr
Âsaf olmazdı Süleymân'a vezîr

Olmasa re'y kılıcdan keskin
Husrev olur mu-y-dı pîrâna karîn

(1730) Kuvvet-i hikmet-ile Eflâtûn
Kıldı İskender'e Dârâ'yı zebûn

Zûr-ıla olsa eğer kim teshîr
Kahramân'dan yeg olur-mı-y-dı vezîr

Mülk-i Îrân'da çalışdı Rüstem
Def-i gam kılmadı tîğ-i gam-gam

Güci Sührâb'a yitip itdi helâk
Cigerin kahr-ıla itdi sad-çâk

Kinini alamadı Dârâ'nın
Kanına girdi hemân Sührâb'ın

(1735) Gel gör İskender'i kim olsa revân
Atı önince yürürdi hâkân

Aldı her milkete bir hânı kodı
Ol ne İran'ı ne Tûrân'ı kodı

Oldı Risto'ya mekârın evvel
Hukemâ kavli-y-ile itdi 'amel

Kaydefâ kişverini itdi tebâh
Âteş-i fitneye su saldı o şâh

'Âlemi itdi ser-â-ser teshîr
Oldı tedbîrine hem-ser takdîr

(1740) Oldı destindeki usturlâbı
Fihris-i kâr-geh-i dûlâbî

Ser-be-ser kevn ana pâ-mâl oldı
Âyine-i defter icmâl oldı

Kaç bucağ idigini arz u semâ
Rehber-i 'akl-ıla buldı hukemâ

Şâh kim 'âkil olur kâmil olur Hem-
demi Âsaf-ı deryâ-dil olur

Âsaf'ın re'yi vilâyetler açar
Nâvek-i fikri nüh eflâki giçer

(1745) 'Askeri eylemedin cem'iyyet
Feth ider Âsaf-ı sâhib-himmet

Hak bu kim oldı vezîr-i 'âkil
Kuvvet-i bahta güvâh-i 'âdil

Dinle bu kuvvet-i fehm ü râyı
Gör ne dir kâr-ı cihân-ârâyı

DÂSTÂN-ı GIRIFTÂRÎ-i MELİKŞÂH ve TEDBÎR-i NİZÂMÜ'L-MÜLK

Oldı ikbâl-i Melikşâh füzûn
Toldı nâmı-y-la revâk-ı gerdûn

Saldı bu kubbe-i zer-pervâza
'Adl ü dâd-ıla 'aceb âvâza

(1750) Çün vezir itdi Nizâmü'l-Mülk'i
Buldı eyyâm-ı müsâ'id fülki

Ne vezir ol ki şeh-i ferrub-dem
Pâdişâh-ı vüzerâ-yı 'âlem

Habbezâ Âsaf-ı Cem-isti'dâd
Kemterîn 'abd ana İbn-i 'Abbâd

İtdi te'yîd-i Hudâvend-i kadîr
Hâtemin pertev-i nakş-ı takdîr

Bir zamân eyledi sen 'azm-i vegâ
Ki ide Kaysar-ı Rûm üzre gazâ

(1755) İtdi bir ceş-i girânla seferi
Zîr-i pâyında ağır basdı yiri

Az kaldı ki ola sahn-ı sahrâ
Gavr idip çarh-ı muhaddeb-âsâ

Seyr iden diye sipihrin tabağın
Şimdi buldı dabı çölmek kapağın

Gûş idip oldı müheyyâ Kaysar
Karşı geldi bir iki merhale yer

Hayli yah-âver olup mezra'-ı kîn
Kist-zâr oldı rimâhıyla zemîn

(1760) Gelerek ol iki deryâ-yı nehîb
Oldı mâbeynleri hayli karîb

Her taraf oldı talî'a peydâ
Nûr-ı hür gibi ufukda meselâ

Kaysar'ın oldı karavulları cüst
'Askerin yolına sed çekdi dürüst

Şâh kim taze idi gâfil idi
Gırra-i devlet-i müsta'cil idi

Bir yana çıkdı şikâre tenhâ
Sîr-veş eyledi 'azm-i sahrâ

(1765) Oldı nâgeh karavulda küffâr
Bir iki âdem-ile şâha duçâr

Kaçdı yanındağı hayl ü haşemi
Tutdılar şâh-ıla bir kaç hademi

Kasd idip kendiyi bildirmedi şâh
Sandılar anı perakende sipâh

Bu yana çünki vezîr oldı habîr
Eyledi cezm-ile hüsn-i tedbîr

İtmedi hiç bu sırrı ifşâ
Olmadı kimseye gencîne-güşâ

(1770) Kendiden Kaysar'a yazdı nâme
Bu idi vird-i zebân-i hâme

Ba'de îsâr-ı du'â-hây-ı kesîr
Budur inhâ-yi kesîrû't-taksîr

Tâzedir Husrev-i Dârâ-'azamet
Tâze sultâna güç olur hıdmet

Şîr-dildir katı ol şâh-ı dilîr
Şîr lâ-büd olamaz bî-nahcîr

Gazab itdikçe 'iyâzen bi'llâh
Ana yek-sân görünür kûh-ile kâh

(1775) Sözüni karşılamaz kûh-ı girân
Turamaz hamlesine şîr-i jeyân

Kâsîrû'z-zahr-i ekâsirdir bu
Hân Melikşâh-ı bahâdırıdır bu

Ben ise hidmetin eyler pîrem
Sulh için hîle-ger-i tedbîrem

Sizlerinle gözedip semt-i hukûk
İstemem kim ola fi'l-cümle 'ukûk

Salırsa size bu seyl-i revân
Mülki virân ola 'asker talân

(1780) Olasız çünkü mukâbil şâha
Kârınız kalsa gerek Allâh'a

Bu kühen-muhlis o hâli göricek
Rahm ü şefkat yüregim delse gerek

Şöyle fikr itdi bu 'izzet-hâhân
Ki münâsib budur iy şâh-ı cihân

Sulh için nâmeler eylen irsâl
İdelim nâr-ı niyâzı iş'âl

Belki kalkıp aradan bâr-ı fesâd
Mahv olup fitne halâs ola 'inâd

(1785) Varıcak Kaysar'a bu resme hitâb
Tâcın atdı göge mânend-i habâb

Oy virip nâme anın cânından
Kesb-i şân eyledi 'unvânından

Eyledi ilçiyi irsâle şitâb
Kıldı tennûr-ı recâyı pür-tâb

Geldi çün nâme-ber-i Kaysar-ı Rûm
Âsaf'a oldu kazıyye ma'lûm

Şaha 'arz itdi ke-enne anı
Göre tâ kim ne olur fermânı

(1790) Harc idip arada çok lutf-ı hıyel
Eyledi haylî hakîm-âne 'amel

'Akıbet didi vezîr-i dâna
Müjde kim sulh için alındı rızâ

Kaysar'ın cürmini 'afv eyledi şâh
Zâd'allâh zihî 'afv-ı günâh

İdelim sulhı bu resme bünyâd
Ki ola cümle üsârâ âzâd

Didi elçi ki tılâye seherî
Tutdı bir nice siyâhî nûgeri

(1795) İdelim 'izz ü huzûra îsâl
Belki biz bunda tururken fi'l-hâl

Vâkı'â eyledi ol emre revân
Bir iki hâdimini anda hemân

Geldi kâfirde olan cümle esîr
Hargeh-i şâha gelip kopdı nefîr

İçlerinde göricek sultânı
Gulgule tutdı hemân dîvânı

Vüzerâ eylediler istikbâl
İtdiler pâyına cümle rû-mâl

(1800) Şükr idip Bârî'ye her 'abd-i şekûr
Suladı yollarım eşk-i sürûr

Gün gibi Husrev-i seyyâre-haşem
Tahtına geçdi oturdı ol dem

Göricek nâme-ber ol hâli hemân
Kodı dendânına hayretle benân

Didi ol elçiye şâh-ı İslâm
Yürü var Kaysar'a eyle i'lâm

'Akd-i sulhı dimesin gerçek idi
Garazım kendimi bildirmek idi

(1805) Cizye mâlın eğer itmezse edâ
Hazır olsun demine vardım ana

Akça itmez yalınız sulh u salâh
Cizyesin virmez-ise işte silâh

SOHBET-İ BÎSTÜM: FEZÂYİL-i İNCÂH-ı MURÂD BEYÂNI İÇİNDİR

Eyle dâyim yürü mânende-i mîğ
Maslahat bitmek için sa'y-i beliğ

Nâfi' ol 'âleme mânend-i sehâb
Neyyir-i feyzini kıl 'âlem-tâb

Zâhid-i huşk geçen tâlihidir
Garaz andan 'amel-i sâlihidir

(1810) Eyle encâh-ı murâda ikdâm
Dâyim ol bedreka-i râh-i merâm

Meslek-i ehl-i fütüvvet oldur
Cennet-i 'âlîye toğru yoldur

Himmet erbâbı mürüvvetli olur
Kerem ashâbı kerâmetli olur

Bundan özge dahi devlet nic'olur
Böyle izhâr-ı kerâmet nic'olur

Kalasin şefkati düstûr-ı 'amel
Olasın mezra'a-i tohm-ı emel

(1815) Gele bin 'acz-ile bir ehl-i niyâz
Eyleye keşf-i ser-i hukka-i râz

'Arz-ı hâl ide 'izârın pür-tâb
Ola gark-ı 'arak-ı şerm ü hicâb

İdesin tesliye ol nâlânı
Gele bir pâre yerine cânı

Şevk-ıla gül gibi ikbâl idesin
Rûy-ı dille anı hoş-hâl idesin

Gösterip maslahatında ikdâm
Kılıp itmâmı için sa'yi tamâm

(1820) Anı n'eylersen idesin ya'nî
Sa'yini itmeyesin bî-ma'nî

Boyun ur kârını eyle itmâm
Burmasın boynını karşında müdâm

Herkese lutf u kerem evlâdır
Sa'y kıl sen virici Mevlâ'dır

Ne safâdır ki idip bezl ü 'atâ
Olasın vâsıta-i lutf-ı Hudâ

Ola tevfik kılıp Rabb-i Kerîm
Sende zâhir sıfat-ı hulk-ı 'azîm

(1825) Küremâ eşrefidir insânın
Sâye-i rahmetidir Mevlâ'nın

Kefleri mihr-i ziyâ-güsterdir
Hep yed-i kudrete mazharlardır

Yap gönül ka'belerini yap yap
Anı bil devleti varına sebep

Tutdı bu yolu nice ehl-i sülûk
Oldılar ehl-i sülûk içre mülûk

Şeyh-i ekber gibi 'âlî-server
Bildi bu mesleği hacc-i ekber

(1830) Âdeme nef'dir insâniyyet
Men' olındı bize ruhbâniyyet

'Ardır nef'den olmak 'ârî
Göre bu şeyb-i şefâ'at-kân

DÂSTÂN-ı ŞEYH-i ŞEFÂ'AT-KÂR BÂ-MÜRİD-i SÂHİB-İNKÂR

Oldı bir şeyh-i kavî-isti'dâd
Mülk-i Bağdâd'da meşhûr-ı bilâd

Gün gibi bakmayıp istihkâka
Feyzi yayılmış idi âfâka

Bir yana gitmez idi bâd-ı vezân
Nâmını kılmayıcak hırz-ı emân

(1835) İtdi bir 'âşık-ı irşâd taleb
Şeref-i hıdmet-i şeyhi matlab

Eyledi 'azm-i der-i feyz-gehi
Kat' idip gün gibi yek-mâha rehi

Çün der-i mürşide rû-mâl itdi
Didiler bâb-ı emîre gitdi

Gûş idip ağladı mânende-i mîğ
Bu kadar zahmetine itdi dirîğ

Didi andan ne umar ehl-i hîred
Şeyhe kim dergeh-i mîr ola sened

(1840) Bu elemle dönüp o âvâre
Gezerek geldi ser-i bâzâra

Gör kazâyı ki o şeb zindânı
Nakb idip bir nice merd-i cânı

Kârı ol kavm-i kabâhat eserin
Yüreğin delmiş-idi şahnelerin

Benzer-imiş katı bî-zann ü gümân
Biri zindân delenin ana hemân

Mîrden gelmiş imiş nâme-i kahr
Cüst ü cû üzre imiş şahne-i şehri

(1845) Göricek virmedi küffâra emân
Boğazın aldı anın şahne hemân

Götürüp anı huzûr-ı mîre
Tayanır kârı ser-i şemşîre

Gerçi inkâr ile eyler feryâd
Olamaz dağdağa-sâz-ı cellâd

İrişip şeyh-i kerîmü'l-ahlâk
Emr idip itdirir anı ıtlâk

Dir ki eblehlik idipdir bu fakîr
Cürmi mikdârı olındı ta'zîr

(1850) Vâkı'â hâli olındukda su'âl
Galat olduğu tuyıldı fî'l-hâl

Bî-günâh idigi oldu zâhir
Baş kurtardı belâdan âhir

Yanına aldı anı şeyh hemân
Hâneye oldu rikâbmda revân

Gûşına didi anın pinhânî
İtme ta'yîb sakın merdânı

Varmasa bâb-ı emîre sulehâ
Zulmden bî-güneh olmazdı rehâ

(1855) İtme evzâ-i recâyı inkâr
Nice sen bilmediğin yirler var

SOHBET-İ BÎSTÜYEKÜM: MUHABBET-İ ZEN ÂR-ı MERDÂN OLDUĞIDUR

İy olan mâ'il-i ruhsâre-i zen
Olma 'iffet evine âteş-zen

Zene meyl itme ziyânı çokdur
Karı dünyâ gibi rahmı yokdur

Ol tecerrüdle Mesîhâ-yı zaman
Har gibi çekme yürü bâr-ı girân

Dil virip 'avrata meftûn olma Kays-
veş göz göre mecnûn olma

(1860) Ne safâdır bu ki müfred olasın
Can gibi pâk ü mücerred olasın

Kılmaya fikr-i ma'âş âvâre
Salmaya suhre idip bâzâra

Zâr olup çekmeye zenbûr-âsâ
Bir oğul balı için derd ü belâ

Dürr-i yektâ gibi ehl-i tecrîd
Oldılar kûşe-i vahdetde ferîd

Olmadı dâm-geh-i gaflete bend
Ne gam-ı hâne ne fikr-i ferzend

Alma tuz torbasını boynuna sen
Yüzüne tuzlu sular kor gam-ı zen

Düşürür kayda çok âzâdeleri
Bende eyler nice beg-zâdeleri

Veled olmazsa acırsın mâla
Koyamazsın anı Beytü'l-mâla

Çünkü nâçâr ola terk-i dünyâ
Zeyd ü 'Amr'ın ne irniş farkı sana

Seng ü hâke koyacaksın çün baş
Kalmasın sonraya taş üstüne taş

(1870) Veled olursa eğer hayr-ı halef
Binde bir görmedi âbâ-yı selef

Nâ-halefden kişi bî-zâr olur
Ölüsi dirisi murdâr olur

Pedere “tebbet” okur çok çelebi
Bulsa nâra atar ol Bû-Leheb'i

Gören ecdâdına dek la'net okur
Babasın göz göre ol dûzaha kor

'İbret ehline yiter hisse tamâm
Kıssa-i Hızr-ı Nebî katl-i gulâm

(1875) Olma üftâde-i dâm-ı evlâd
Ekme bu mezra'ada tohm-ı fesâd

Kakma ol bâbı kim ola peydâ
Nice 'uryân iderek vaveylâ

Tutalım kim kimisi ola kerîm
Nâdire hükmi 'adem virdi hakîm

Mekremetle ola ger cândan e'az
'Özr-hâh-ı gam-ı mâder olmaz

Levhaşa'llâh zen-i şevher-mürde
Kâlib-ı mürde gibi efsürde

(1880) Göre çün kim harekâtında fütûr
Bula yâhûd hidemâtında kusûr

Ölüsün ana gele efgâna
İde kâşâneni mâtem-hâne

Ağlamış sûretine itse nigâh
Eyleye tâ niceler istikrâh

Olsa farza ki 'âlâ vefk-i murâd
Belki idman iderek zahm-i ziyâd

Birbirinden mütefâvit göricek
Dahi a'lâsını fikr itse gerek

(1885) Mütesellî idemezler bir dem
Bir yire gelse eğer kim 'âlem

Bâ-husûs olsa eğer evlâdı
Ola ser-fitne-i mâder-zâdı

Alicak cânın- için şehd ü şeker
Ölüsi cânı için sarf eyler

Sen çekersin arada derd ü belâ
Olur etfâline hâzır halvâ

Derd-ile olsa da bin kerre eri
Şefkat itmez ana mel'ûneleri

(1890) Bîve-zen merdek-i nassâba döner
Ölü göre göre kassâba döner

Halel irişse ger endâzesine
Hâzır olur yine bir tâzesine

'Âkile fikr idicek zâhir olur
Ere 'avrat zene şevher bir olur

Olma bî-hûde yire pîç-a-pîç
Hayr ider mi sana il 'avratı hîç

Mâl için itme zem hem-hâne
Mâl cândan diyü kıyma câna

(1895) Tama' ü hırs kılıp rüsvâyî
Başına alma gam-ı dünyâyı

Bâ-husûs ola 'acûze mekkâr
Nice mekkâr garîm-i hûn-hâr

Çeşm-i 'âşık gibi demler sürmiş
Dehrde yaş yaşamış iş görmüş

Mâlî üstine müvekkil cinler
Hey'eti şekl-i tılısm-ı münker

Sarf idip gaflet-ile sermâye
Niceler ser virir ol sevdâya

(1900) Oldı gîsûlarının her tarı Bî-
güneh nice fakîrin dârı

Bîve peyvendine terk it talebi
Nâmedir mâh-ı kelef-dâr gibi

Bakma yüz görmüş olanın yüzüne
Şâ'iri dinle gelirsin sözine

DÂSTÂN-ı 'ÂŞIK-ŞÜDEN-i PÂDİŞÂH-ı MISR ve HIYÂNET-i CÂRİYE-i MA'ŞÛKA

Var-ıdı Şam'da bir vâlî-i pîr
Bir güzel cariyeye oldı esîr

Şeb ü rûz itmiş-idi mûnis-i cân
Nite kim Zühre'sini Zâl-i zamân

(1905) Hüsn-ile şöhre olup âfâka
Velvele salmış-ıdı nüh tâka

Mısr sultânı idip vasfını gûş Nîl-
veş 'ışkı hemân eyledi cûş

Çün muhabbet komadı dilde karâr
İtdi tedbîr-i taleb âhir-i kâr

Saldı ısdâr kılıp fermânın
Pây-ı tahtındaki ser-kaplânın

Nâmenin hâsılı ba'de't-ta'zîm
Yârı kıl nâme-nümâyâ teslîm

(1910) Pehlevâna dahi bu oldı hitâb
Ki müfîd olmaya hiç 'övr ü cevâb

Yâ serin vire yâhûd cânânın
Ya'nî yâ başını al yâ cânın

Hâkim-i Şâm tûyüp ikdâmı
Bildi kim nakz idemez ibrâmı

Gelicek nâvek-i dil-dûz-ı kazâ
Siper olmaz ana illâ ki rızâ

Hâsılı kıssa değil münferide
Ger 'inâd itse gider ikisi de

(1915) İtdi teslim o dem cânânı
Gûyiyâ kâbız-ı rûha cânı

Geldi çün kim yirine emr-i mutâ'
Pehlevândır el öpüp kıldı vedâ'

İtdi nâgâh hatâ-y-ıla nigâh
Eyledi sabrını bir gamze tebâh

Nevk-i tîr-i müjesi cânânın
Oynadı çak cigerinde anın

Câriye dahi görüp bî-tedbîr
Yâl ü bâlına anın oldu esîr

(1920) 'Âkıbet iki gönül bir oldu
Şîr âhû-bere nahcîr oldu

Çadır içre olıcak hem-hâbe
Oldı destûr karâr u tâbe

El urup nîze-i pür-tâbe hemân
Çünki gül-gûnına virdi meydân

Nâgehân özge temâşâ oldu
Anda bir 'arbede peydâ oldu

Halk sandı ki şebî-hûn oldu
Haymeden cümlesi bîrûn oldu

(1925) Ser-be-ser 'askere düşdi efgân
Anda bir hamle hatâ geçdi hemân

Gördiler orduya girmiş bir şîr
Şîr amma ki be-gâyet şerrîr

Yırtıp atmakta ser-â-ser nası
Sanki dükkânçe-nişîn kirbâsı

Kovarak 'askeri bî-sabr u şekîb
Pehlevân çadırına geldi karîb

Çadırı lü'bet-i şahs-ı 'uryân
Şu'bede çadırı itmişdi hemân

(1930) Destesi gürz-i Nerimân kendi
Şekl-i kantâr ile batman kendi

Çıkdı ol hâlde taşra yelerek
Elde şemşîr ü şişi belde yedek

Kuvvet-i baht ana yârî kıldı
Şîri bir hamlede iki dildi

Dönicek kârına tîz-ender-tîz
Komamışdı aşığı rumh-ı sitîz

Câriye gördi beğendi ol ân
Didi kim hâşim-i yek-zarb-ı zamân

(1935) Nereden aldın ola bevvâbı
Rumh-ı ejder dem-i âteş-tâbı

Aslı köki katı a'lâdan mı?
Genc-i Cem dahme-i Dârâ'dan mı?

Özge kibrît-i mücerreden imiş
Mâye-i rûh kıvâm-ı ten imiş

Tarh ider cevher-i iksîr-i hayât
Kâlib-ı mürdeye virir harekât

Vâlî-i Şâm'ı unutdı kâfir
Yedi şâhâne yarakdan vâfir

(1940) 'Âkıbet câriye kim buldı vüsûl
Harem-i pâdişâha itdi duhûl

Göriccek şâh anı mesrûr oldu
Mûsılın hizmeti meşkûr oldu

Yapdı esbâb-ı neşâtı ferrâş
Oldılar şevk-ıla üftân-ı firâş

Şehd-i zevke gelip ol demde kıvâm
Tâbiş-i nakş-ıla vasi oldu merâm

Şâh da girdi hemân meydâna
Çekdi ser-deste-i dervişâne

(1945) Tîr hâzır hedef âmâde iken
Hâsılı kıssa bu arada iken

Nâgehân kürbe çıkıp dîvâra
Sakfdan düşdi yire bir fâre

Dağdağa virdi şehe hâlet-i muş
Süzilüp indi şikâr umduğı kuş

Salınıp turur-iken befteresi Vehm-
ile düşdi hemân şeh-peresi

Göriccek câriyede kalmadı tâb
Gülşen-i handeyi itdi sırâb

(1950) Şâh çün anda bu hâli gördi
Handesinin sebebinden sordı

Semt-i inkâra çekip sedd-i sedfid
İtdi ikrâra nice va'd ü va'id

Câriye gördi ki ihfâsı muhâl
Başladı itmege tafsîl-i makâl

Şâhdan ahd-ile çün buldı emân
Didi bin şerm-ile çün oldu olan

Pehlevân itdi dü pâre esedi
Savul endâze bozarsın dimedi

(1955) Sana merdâne dinir mi el-hak
Hamle-i mûş-ile çün kaldı yarak

Zenlerin çünki anadır nazarı
Ol idi bâ'is olan hande yeri

İtdim üç merd safâsın ammâ
Pehlevânınkine olmaz hemtâ

Evveli vâlî idi âhiri şâh
Ortada hayr-ı umûr oldu güvâh

Aşçı merdânesi gibi el-hak
Ortası idi hemân kollanacak

(1960) İşidip şâh ana hayrân oldu
İtdiği kare peşîmân oldu

Didi derd-i dil-ile eyleyip âh
İtmedi kimse benimdir bu günâh

Gayrın oldum haremine nazır
Bana da oldu hıyânet âbir

Şâhda ser-keş olunca an kez
Mısır şahı kulağına girmez

Çift idip ol segi bir murdâra
Kendisi başladı istiğfâra

SOHBET-i BÎSTÜDÜVÜM: DER MEZEMMET-İ BADE VÜ NASÎHAT-İ EVLÂDIR

(1965) Hazer eyle hazer iy tâze cüvân
Olma ser-mest-i şarâb-ı rahşân

Râh-ı reyhân u şarâb-ı gülgûn
Reng ü bûyına ki eyler meftûn

Eser-i bûyî zükâm-ı hayret
Âhiri renc-i humâr-ı mihnet

İtmesin gûne-i surh-ı sana âl
Oldı merdânelere hayz-ı ricâl

Nerm idip şîri şarâb-ı bâde
Kahraman olsa ider kün-dâde

(1970) Hûblar şâh-ı serîr-i ândır
Şehlere lâzım olan ihsândır

Keyf-i bâdeyle olup şâhenşâh
Zamm olur devletine bir iki câh

Bu safâ üzre iken ehl-i niyâz
İtseler keşf-i serâ-perde-i râz

Virir elbette murâdın kat kat
Saltanat 'ırzına düşmez hisset

Yüzi döymez o gül-i gülzârın
Sözünü redde hezâr âzârın

(1975) Hastasın gamla helak itsin mi
Yine boynın burarak gitsin mi

Rahm idip 'arz-ı niyâzın dinler
Hastalar ana pek ağlar inler

Hâsılı yok diyemez ehl-i sehâ
Cebli kaftan gibi 'özl olmaz ana

Bâdedir cevher-i iksîr-i fesâd
Eğilir olsa da lâ-büd pûlâd

Vaslına bâ'is olur hubânın
Bâdedir vâsıtası rindânın

(1980) İşledir câm-ı meyi al eyler
Âteş-i şevkim iş'âl eyler

Halka-i bezmi olur dâm-ı belâ
Tutulur ayağı ile 'ukalâ

Duhter-i rez-ile boş eyler başın
Eski sermayesidir kallaşın

İbtidâsı şeh-i kişver eyler
Sonra başıyla beraber eyler

Var-ısa zerre kadar iz'ânın
Uğrama dâ'iresine anın

(1985) Levhaşa'llâh olasin tâze 'izâr
Dahi yol bulmaya gülzârına bâr

Nazar itdikçe o perverde göte
Eşkiyânın çenesi çat çat öte

Geh sana bende-i hâlis geçine
Geh muhibb-i mütehassıs geçine

Gele perrende ile sohbetine
Eteği belde tura hıdmetine

Belki peydâ ide bir turfe lakab
Anı andıkça ide şûr u şeğab

(1990) İllere söyler iken şîve ile Dest-
mâln götüre mîve ile

Hayr-hâhın fekke-i her kârın
Kılıcın bende-i cânib-dârın

Sanma kim nân-ıla ni'met gözedir
Koca pîrân gibi fırsat gözedir

Hîç hakîkat mi gelir fâcirden El-
hazer el-hazer ol kâfirden

Baba dostı geçinen bed-mezheb
Derdi sana babalanmaktadır hep

(1995) Bezi idip bî-garazâne pendin
Kendinden atabeg eyler kendin

İlden ayırmaga şirretler ider
Seni incitmege dikkatler ider

Eyleyip sût-re-i levsi 'amelî
İkide birde sorar ak sakalı

Derdi bu gitmeyesin yabana
Hep nasîhatları babayâne

Eline girsen eğer kim tenhâ Koca-
vârî neler işlerdi sana

(2000) Melekiyyetden urup dem niceler
Ger sana 'âşık-ı sâdık giceler

Bil ki öte ucıdır mel'ûnun
Bakma efsûnına ol mağbûnun

Mekr ü telbîsini sâdık sanma
Hây va'llâhi sakın aldanma

Eyleyip cürm ü günâhına cezâ
Koruyacağını kessen meselâ

Seni gördüğü gibi şem'-misâl
Baş vire yine yirinden fi'l-hâl

(2005) Hâsılı tâzeye hürmet olmaz
Öyle kâlâyâ emânet olmaz

Gizle esbâbını bir hoşça götür
Bend idip boğcanı üstine otur

Hep emîn anladığın reh-zendir
Dost sandığın ulu düşmendir

Tek otur 'ırzına ırgirme şiken
'İbret al hâsılı bu hâdiseden

DÂSTÂN-ı CÜVÂN-ı SÂDE-DİL Kİ MEKR-i ŞARÂB İLE HÂLİ HARÂB OLMUŞDUR

Eşkîyâdan bir alay hâne-harâb
İtdiler deyr-i hârâbata şitâb

(2010) Buldılar bir büt-i âzâde-dili
Ya'nî bir sâde-rub u sâde-dili

Midhat-ı bezm-i şarâb eylediler
Zikr-i âheng-i rebâb eylediler

Didiler hayf o nihâl-i şâd-âb
Olmaya bâde-i terden sîr-âb

Ruh-ı gül-rengine iy gonca-i ter
Mey-i gülgûn-ıla vir zînet ü fer

Zen gibi olma mukîm-i hâne
Merd-isen sen de karış yârana

(2015) Ham-ı ebru gibi 'âlem yek-ser
Gamze-i mestine efgende geçer

Küşte-i tîğ-i müjen çok dirler
Kılıcın üzre kılıç yok dirler

Bir senin gibi koçak yollu kılıç
Kahramândan geçecek gelmedi hiç

Dil-rubâ sözlerini gûş idicek
Tatlıca geldi ana ekşi dimek

İtdiler âbir o mâhı tesbîr
Kurdılar meclis-i seyyâre-nazîr

(2020) Camdan rıtl-ı girâne vardı
Giderek kıssa yamana vardı

Tolu kaldırmada ol ehl-i şakâ
Dir idi ya'nî ta'accubla ana

Kimseler eyleyemez taklîdin
Yoksa öz oğlu mısın Cemşîd'in

Kime bahs eyler-ise mülzem ola
Dehmenîlerde meğer Rüstem ola

Cezr ü med gibi çekeydin anı
Bir de sulatmaz idin 'ummânı

(2025) Görmedi mislini bir dahı felek
Yigit olunca senin gibi gerek

Aldanır sâde derûn ol renge
Boyanır hîle-y-ile nîrenge

Düşünür sâye-veş ol serv-i revân
Nakş-ı mak'ad gibi meydâna hemân

Nahlmı hâk-ile yeksân eyler
Mîve-i vaslını erzân eyler

Olur eşhâsa güzer-gâh-ı 'azîm
Karlı tağlar gibi ol kubbe-i sîm

(2030) Kanı ol Rüstem-i destân-ı hüner
Sîh-i düşmen cigerinde oynar

Subh olup tâ ki gider hâb u humâr
Kaldırır başını gün gibi o yâr

'Akd iderler yine bir bezm-i safâ
Yine bir yire gelirler zürafâ

Lîk dilber idip izhâr-ı melâl
Gam çeker şübhe virip ba'zı hayâl

Eşkîyâ virmege ana rağbet
Vasf iderler mey-i nâbı kat kat

(2035) Kimi dir böylece bir ince şarâb
Leb-i dilber gibi oldu nâyâb

Kimi dir hâlis idi hem şeffâf
Hiç görülmiş değil ol bâde-i sâf

İçmesi bûse gibi rûh-efzâ
Tâzeler kalbi çü enfâs-ı sabâ

Rûh gibi hem bedene sârî idi
Hükmi her zaviyede carî idi

Bu kadar olmuş iken merd-efken
Zerre yok şimdilik âsârından

(2040) Kanı evvelki humâr-ı seherî
Çekilirdi nice baş ağrıları

Gûş idip sözlerin ol tâze cüvân
Didi bin hayret-ile iy yârân

Vâkı'â gerçi ki yok derd-i serî
Lîk mu'tâde muhâlif eseri

Oldı her katresi gûya ahker
Mak'adım turmadın od gibi yanar

Hikmetinden de tabîbe soramam
Bir gücüm var ki turup oturamam

(2045) Bu ise âhir-i bezm-i 'işret
La'net ol 'ayş u safâya la'net

Rûh-ı mahz itse serâpâ-yı tenî
Be yürü ana heves eyleyeni

Sâde-dil mağlataya aldıandı
O hararet mey-i nâbın sandı

İşledi ana fitîl-i sûzân
Badenin girdi günâhına hemân

SOHBET-i BİSTÜSEVÜM: el-HARÎS ü MAHRUMUN ve'l-BUHL-i SUMUN MAZMÛNUNCA
LE'ÎM-i MÛBTELÂYA 'AZÂB-ı ELÎM OLDUĞIDUR

Şûmdur haşlet-i hırs-ı mezmûm
Sahibin 'âkıbet eyler mahrûm

(2050) 'Âleme ni'met-i Hak yeksândır
Hırs iden har-sıfât nâdândır

Hisse-i gâyib-i kısmet sana bes Hırş-
ıla eyleme tekşîr-i heves

Oldı çün sofra-i dünyâ seferi
Kani' ol her ne ise mâ-hazarı

Şükr idip feyz-i yem-i ni'metine
Garka ol ni'met-i bî-minnetine

Hırs-ıla tâlib-i emr-i mevhûm
Hâzırından bile oldu mahrûm

(2055) Kesb-ile olsa mukadder efzûn
Hâr-kenler bula genc-i Karûn

'Akl-ıla olsa eğer kesret-i mâl
Olmaya şahs-ı mubassır dellâl

Kesbde medhalı yok tedbîrin
Kimse resmin bozamaz takdîrin

İ'tibâr eyleyicek ehl-i hîred
Bulunur bu söze bin dâne sened

Nice eyle ki sayarsa bin kez
Kendi engüştü hisâbın bilmez

(2060) Bu hamâkatla müreffeh-ahvâl
Sakalı sağışı var mâl ü menâl

Humkına şâhid iken rîş ü râz
Sakalı sağısı var ni'met ü nâz

Nice dânâlar olur efgende
Gûşe-i kahvede yâ külhende

Nokta dökse bilinir bî-şütülüm
Tırnağı üzre hisâb-ı encüm

Koşa her hânesine satrancın
Dirhemin za'f iderek bir gencin

(2065) Bilinir nokta ile bunca 'aded
Kendisi nokta gibi sıfrü'l-yed

Hânesi hâne-i satranc misâl Fakr-
ıla habbeye muhtâc 'iyâl

Yoklasân böyle olan bî-hiredi
Bâ'is-i nekbet olupdur hasedi

Hased ü buhl 'aceb 'illetdir
Derd-i hasret maraz-ı nekbetdir

Ne belâdır il ide zevk ü safâ
Sana ol zevk ü safâ ola cefâ

(2070) Gark ola garka-i envâ'-ı ni'am
Seni girdâba sala derd ü elem

Nice bir bî-hiredi nâ-merdi
Kanda buldun bu dükenmez derdi

Sözüm efsâne değil hikmetdir
Bu meselden garazım 'ibretidir

DÂSTÂN-ı PÂDİŞÂH-İ KERÎM BÂ-NEDÎM-ı LE'ÎM ve BUHL-ı VEY

Var-ıdı bir şeh-i Cemşîd-hisâl
Lutfi meşhûr-ıdı Hurşîd-misâl

Ebr-i hârende gibi şâm u seher
'Âlemi eyler-ıdı gark-ı güher

(2075) Garka-i bahr-ı belâ kim açâ kef
Pür olurdı kefi mânend-i sadev

Bezi idi kendi eli-y-le kârı
Şâh-ı miyve nite kim ezhârı

Sâye-veş câmesin ol nahl-i revân
Hâksâr-âne iderdi ihsân

Kâsesin eyledi pür dürr-i semîn
Şâh-ı nergis gibi bin hâk-nişîn

Nûr-bahş-ı felek-i himmet idi
Lutf ana lâzım-ı mâhiyyet idi

(2080) 'Adl ü ihsân-ıla olmışdı mesel
Tab'ını eyledi Hallâk-ı ezel

Bâğbân-ı çemen-i lutf u kerem
Sarsar-ı gülbün-ı dînâr u direm

Tarh idip kâ'ide-i ma'deleti
Bahş iderdi gehî bir memleketi

Bir nedîmi var-ıdı mahrem-i râz
Şah Mahmûd ile mânend-i Ayâz

Nite kim câm-ı mey-i gam-fersâ
Sohbetinden anın eyledi safa

(2085) Şişe vü cam gibi ülfetde
Virip ağız ağıza sohbetde

Güyyâ taze sebû-yı hummâr
İçdiği ayrı giderdi herbâr

Kılsa bülbül gibi şîrîn nagamât
Şişe-veş eylese rengîn kelimât

Gûş iden gül gibi olup handân
Câm-veş ağzı sulanırdı hemân

Lîk bed-asl idi zâtında nedîm
Hased ü buhl-ıla olmışdı le'îm

(2090) Cûş idip habs-i cibillî her-dem
Lutf-ı şâh anı iderdi pür-gam

Her kime itse leben şekker-bâr
Tatlı cânından olurdu bî-zâr

Bir gün ol bezle ved-i bezm-ârâ
Virdi bir nükte ile bezme safâ

Begenip şâh mahal-hanlığını
Nakl-i bezm itdi sühan-dânlığını

Şöyle 'azm itdi ki ana seheri
Vire hurşîd-veş on bedre zeri

(2095) Çün sabâh oldu yine geldi nedîm
Oldı hem-sohbet-i sultân-ı kerîm

Şâh ana didi gönülden bu geçer
Ki virem bir kese on hemyân zer

Gûş idip anı nedîm-i nâdân
Olmadı vâkîf-ı râz-ı pinhân

Gayrdan men' için itdi feryâd
Kıldı peydâ-gerî-i hubs-nihâd

Didi şer'an olur isrâf ü vebâl
Olmasın mâl-i hazîne pâ-mâl

(2100) Şeh kim itlâf ide beytü'1-mâlî
Âhiretde güç olur ahvâlî

Şâh işitdi sözünü vaktâ kim
Oldı ikrâm-ı nedime nâdim

Sırr-ı ser-bestesini itdi 'iyân
Kasdı kendi idigin kıldı beyân

Tuyacak havsalaya çalamadı
Kendin ol dağdağadan alamadı

Döginüp zâr ü perişân oldu
İtdi kâre peşîmân oldu

(2105) Didi kahr-ıla ana şâh-ı kerîm
İy fûrûmâye-i mennâ' ü le'îm

Hubs-ı merkûzeni i'lân itdin
Buhlunı mâye-i harmân itdin

Sohbetin bana da oldu meş'ûm
Fazl u ihsândan itdi mahrûm

Gördi kim şûmdur erbâb-ı hased
Eyledi şâh anı merdûd-ı ebed

Ya'nî şükrâne-i tâc ü tahtı
Sürdi dergâhdan ol bed-bahtı

SOHBET-i BÎSTÜÇEHÂRÛM: FEZÂYİL-i RIFK BEYÂNINDA VÂKİ' OLMIŞDUR

(2110) 'Akldır cevheri nev'-i beşerin
Sabr-ı mış yüzi suyu ol güherin

Cevher-i 'akl ki kılmaya meded
Bulmaz iksîr-i kerâmâtı cesed

Nefsini bilmege sa'y itdi havâs
Sen dahi sa'y kılıp fitneyi bas

Sabrdır küre-keşi pûte-i hâl
İmtihân âteşi eyler anı kâl

Sabr-ıla buldı bulan maksûdı
Açdı miftâh-ıla genc-i cûdı

(2115) Bir belâ gelse tahammül yegdir
Kudret-i Hakk'a tevekkül yegdir

Rıfkdır çâre-ger-i renc ü sitem
Hoş tutar zahmı mülâyim merhem

Taze şâhı ki eğer bâd-ı şimâl
Kad çeker dilber-i nevreste-misâl

Eğilip buldı selâmet mirfak
Olmasa rıfkı olurdu iki

Şecer-i kûnd ki kendin irmez
Şarsar anı kolayına kıramaz

(2120) Kırılır câm-ı dürüş-t-i fağfûr
Damdan düşse ağırılmaz semmûr

İ'tibâr itdigi ehl-i nazarın
Yüzi yumşaklığıdır verd-i terin

İtdi ol mâ-sadak-ı hulk-ı 'azîm
Kerem erbâbına bî-had tekrîm

Oldı her merd kerîmü'l-ahlâk
Vâris-i hâl-i nebiyy-i hallâk

Hüsn-i hulk oldı 'aceb haslet-i hûb
Ki ider âdemi mahbûb-ı kulûb

(2125) Eyle ahlâkını tehzîb hemân
Tanma şer-gîr olursa nâdân

Şahs-ı şerrîre uyar mı âdem
Def olur şerri olursan ebsem

Kimse gâlib olamaz bed-nâma
Ana uyunca büyür hengâme

Kahraman olsa 'adüvv-i cânı
Sabr iden kimse yenermiş anı

'Av'av itdikçe yol üzre segler
Sâkit olursan o da vaz geçer

(2130) Karşı kodukça segân-ı şirrîr
Sa'y ider olmağ-ıçın dâmen-gîr

Virme şirrîre huşûnetle cevâb
'Aybdır âdeme taklîd-i kilâb

İtse yolsuzluk eğer bahr-misâl
Sen de karşı koma mânend-i cibâl

O bülend eylese sen zîr eyle
Anı ilisân-ıla ta'zîr eyle

Gûş iderken sühan-ı Bû Leheb'i
Ne buyurdu göre 'Îsâ-yı Nebi

DÂSTÂN-ı HAZRET-i «ÎSÂ 'ÂLÂ NEBİYYİNÂ ve 'ALEYHİ's-SELÂM BÂ-ŞAHS-ı ŞERÎR

(2135) Bir zamân Hazret-i İbn-i Meryem
Ya'ni 'Îsâ-yı mübârek-makdem

İtdi bir hittaya tevcîh-i 'inân
Âb-ı cân-bahş gibi oldı revân

Sâyesi nite ki ebr-i rahmet
Düşdügi hâke virirdi bereket

Basdığı hâk bulup hazrâyı
Basma nakş eyler-idi sahrâyı

Güyyâ nefha-i dil-cûy-ı nesîm
Nefes itdigi olurdu pür-sîm

(2140) Kanda kim lutf-ıla olsa nâzil
Oldı pür-nüzl ü ni'amla menzil

Kâlib-ı mürdeye virirdi hayât
Getirirlerdi görenler salavât

Körler tutar-iken elde 'asâ
Açılırdı gözi nergis-âsâ

Olsa ger câme-i tende kelefî
Def' iderdi lekesin degse kefi

Rast geldi ana yolda nâgâh
Bir 'aceb türk-i le'îm ü gümrah

(2145) Sîreti seg sıfatı âdem idi
Rûstâyî har-ı lâ-yefhem idi

İtdi bir nice su'âl-i pertâb
Lutf-ıla virdi Mesîh ana cevâb

Kâni' olmadı velî ol nâ-sâz Nâ-
sezâ sözlere itdi âgâz

Hiddet itdikçe o tünd-i bed-hû
Gül gibi oldı Nebî handân-rû

Seg gibi 'av'avın itdikçe bülend
Gâlib oldı beriden lutf-ıla pend

(2150) Nîş urup eyledi ol kejdümlük
Kıldı bu nûr-ı basar merdümlük

Hâsılı tîşe-i cevr ü sitemi
İtmedi muğber o kân-ı keremi

Bir müselmân görüp ol ahvâli
Didi iy cevher-i pâk ü 'âlî

Sabr ise vasf idemem ancak olur
Hele ahsente kerem ancak olur

Bâreke'llâhu zihî vüs'at-ı sadr
Zerre fark itmeye mânende-i bedr

(2155) Nûr-ı mahz iken ayâ rûh-ı latîf
Virmeye hîç keder ol şahs-ı keşîf

Her sözi olmuş-iken hâr-ı cefâ
Gül gibi siz olasız 'ukde-güşâ

Nâ-kabûl ü hacet-i ebter iken Tîre-
dil olduğu rûşen-ter iken

Bakmayıp sûret-i isti'dâda
Yine sa'y eyleyesiz irşâda

Ebr-i rahmet ide mi taşa eser
Bite mi sahrâ-i sammâda semer

(2160) Sâ'ile virdi cevâbın 'Îsâ
Didi sanma garaz öğretmek ola

Kâsede âb yâhûd çirk ü kazer
Her ne olsa o tereşşuh eyler

Bana lâyıık kerem ü şefkat idi
Ana lâzım sitem ü şirret idi

Zayi' olmaz hikemi Hallâk'ın
Muktezâsı virilir ahlâkın

Gösterir nükte-şinâsân-ı kazâ
Hâr ü gül her ne ise hüsn ü rızâ

SOHBET-i BÎST Ü PENCÜM: DER MEZEMMET-i ZÂNÎ-i ZİYÂNKÂR BEYÂNINDADIR

(2165) Oldı zen-pârelerin hâli tebâh
Sürmeli dîde gibi baht-ı siyâh

Ola çün fîsk u fücür etvârı
İleri vara mı anın kârı

Şahş-ı zen-dôst 'aceb güdek olur
Göz göre kendisine düşmen olur

Şûmdur fi'l-i zinâ gâyet-ile
Ehlinin 'ömri geçer zillet-ile

Ana rağbet iden üftâde olur
Ekser erbâbı zinâ-zâde olur

(2170) Ebr-i nîsân-ıla mânend-i şitâ
Olmadı cem' zinâ-y-ıla gınâ

Tonanıp nice kırık zen-pâre
Alalar geysel dönüp gül-nâra

Düşicek nekbete mânend-i hazân
Solar egnindeki gülgûn kaftân

Geyse arıklasa nâgâh eğer
Câmenin birini elbette kısar

Şıkar ol cübbe anı bir mikdâr
Döşi dellâle düşer âhir-i kâr

(2175) Hasm-ı ferrâce vü destâr olur
Giderek peyk-i sebük-bâr olur

Bir zamân gerçi sergirdir ammâ
Tutulur âhû-yı vahşî-âsâ

Basılırsa göresin seyrânı
Seyr-ider 'âkıbet ol zindânı

Zen gibi zânî-i şûm ahmakdır
Halk içinde yalımı alçakdır

Fi'l-hakîka katı 'âcızlıktır
Özge bî-fâ'ide bırsızlıktır

(2180) Sarf ider mâ-melekin sâde kalır
Kendi başına belâ satın alır

Baka iy zânî-i şûm u bed-bû
Ne denâ'et ne kabâhatdır bu

Sen de insâf idip fikr eyle
İtdigin yüz karasın zikr eyle

Olsa bir kâre tedârük kâbil
Müslim olur mı harâma mâyil

Çünkü mümkün ola ber-vech-i halâl
İhtiyâr itme varıp râh-ı zalâl

(2185) Müslime lâzım olan 'iffetdir
Terk-i 'iffet sebab-i nekbetdir

'İffet ü 'ismeti var eyle penâh
Olma üftâde-i girdâb-ı günâh

Bulmağa bir zen-i bî-pervâyı Fısk-
ıla aralama dünyâyı

Ayağın almağa sa'y itme hemân
Boynuna salma sakın bâr-i girân

Aldanıp rûy-ı dil-i sâhireye
İltifat itme sakın fâcireye

(2190) Aklığı perde-keş-i nâzır olur
Sonra yüzi karası zâhir olur

Humreti gerçi olur pîrâye
Haclete oldı kavî sermâye

Basılırsan biricik pinhânî
Örtüle basıla sanma anı

Götürürler yapışıp dâmâna
Nefse uydum diyerek meydâna

Düşme kan kuyusma gaflet-ile
Girme kanlı kuyuya zillet-ile

(2195) Korkarın kim o silâh-ı esrâr
Hem firengî ola hem cevher-dâr

Gözlerin halkalana zâğ gibi
Pulların mühfelene dâğ gibi

Ola a'zâ-yı vücûdun fâsid
Düşe mânende-i lahm-ı zâyid

Koparıp fitne ara yirde cüzâm
Silmesin burnunu mânend-i zükâm

İtme cerrâha hakâret nazarı
Belki muhtâc olasın düşe yeri

(2200) Anı tut lutf-ıla cânından e'az
Ki burun yüzün olunca düşmez

Mürg-ı zeyrek tutulur pâyından
Gör ne söyler kalem-i nâdire-fen

DÂSTÂN-ı GİRİFTÂRÎ-i ZEN-BÂRE BEDÂM-ı MEKKÂRE BEYÂNINDADIR

Bir yüzi kara seg-i âvâre Bûm-
veş gice kuşu zen-pâre

Üsküdâr'a varıp itmişdi makâm
Hayli sa'y itdi çok olunca cüzâm

Rişte-ber-pây-ıdı mürg-ı bâmı
Kuşu ipli idi ya'nî nâmı

(2205) Lakabın aslını itdikte su'âl
Böyle nakl eyledi bir ehl-i makâl

Ki o zânî-i ziyânkâr ü denî
Zen için yolda idip râh-zenî

Dâ'imâ itmege keşf-i 'avrat
Perde-dârâne idermiş gıllat

Görse her kanda ki dîvâr-ı harem
Anda fûrce gözedirmiş her-dem

Kapıda halka gibi gûşu müdâm
Şeh-nişinde gözi mânende-i cam

(2210) Kankı dîvârda görse sûrâh
Mâr-veş akar-ıymış ol küstâh

Giçse bir tahta harem yanından
Dem ura burgucu dükkânından

Bir gün ol derbeder-i bî-ser ü pâ
Şehrde bir yola gitdi tenhâ

Tahta havlı arasından nâgâh
Görinür şem'a-sıfat bir iki mâh

Şekl-i pervinde bir kaç duhter
Nice duhter ki fûrûzân-ahter

(2215) Gamzesi sûzen-i dil-dûz-ı hayâl
Turreşi tâb-dih-i gonca vü delâl

Önine safhalarını germiş
Yazmış üstâd kabâle vermiş

Turmadın bir birine nakş geçer
Müje süzenleri dâyim işler

Biri biri ile âheng olmuş
Zühre ol dâyireye denk olmuş

Göricek anı delikden o denî
Oldı ol taftanın ağaç kabanı

(2220) Kalmayıp sabrı hemân eyledi 'azm
Ki latif ile ola dâhil-i bezm

Kıssasın âlet-i hengâme ide
Suna tûmârını cer-nâme ide

Buldı bir köhne budak sûrâhın
Sokdı andan öbür yire şâhın

Kızların biri görüp didi be bak
Kiminiki bu kınalı parmak

Birisi didi 'aceb bum mudur
Yobsa bir ucı kızıl mum mudur?

(2225) Biri didi a kız o mum değil
Barmak oldığı da ma'lûm değil

Ne kuş olduğunu bilmem amma
Bir çağa yavriya benzer meselâ

Kimi dir bârî bir oyun idelim
Alalım kukla idip oynadalım

Kimi dir görünce oynar her-dem
Kör yılandır ana ben yapışamam

İçlerinden biri kim 'ârif idi
Ya'nî bu kuş diline vâkıf idi

(2230) Maglata itdi tecâhül kıldı
Anı iğfale teğâfûl kıldı

Hâzır itmişdi kemend-i pür-tâb
Bend-i mahiye birisim kullâb

Didi vehm eyleyene hey ahmak
Yâ nice olurmuş ana yapşıcak

Şîveler itdi o şûh-ı şatır
Sığadı anı toynca vâfir

Bu nezâketle hemân eyledi bend
İpliği ilmek idip atdı kemend

(2235) Çünkü bend eyledi ol mâr-ı bedi
Tîz tutup kellesini igneledi

Karaçı tudağı gibi meselâ
Geçdi bir nakş ki olmaz asla

Gördi kim kurtaramaz çekse eğer
Keskin ibrişim anı iki bölür

İtdi bin derd-ile bî-çâre figân
Turmayıp kaynadı her ignede kan

Tuyıcak geldi segirdip zürafâ
Üşdiler mâ-halaka'llâh ana

(2240) Gördi duhter ki uzandı feryâd
Kuşça cânın anın itdi âzâd

Ol dem igne yemişe döndi köpek
Süpürü tutdı ipin süriyerek

Bu kazıyye olup ifşâyâ sebep
Kaldı ol dem bu zamandır o lakab

SOHBET-İ BİSTÜŞEŞÜM: FEZÂYİL-i MÜDÂRÂT BEYÂNINDADIR

İsteyen genc-i selâmetde huzûr
Eylesin rıfkı ser-cümle-i umûr

Oldılar mâ-hasal-ı haslet-bû
Lutf-ı ahab u müdârât-ı 'adû

(2245) Rıfk-ıla kıl dil-i a'dâyı şikâr
Eyle her emre müdârâyı medâr

Nâz idersen götürür yâr-ı sadık
Hazm ider şîve-i hem-râhı refik

Unudılmaz sitem itsen de hukûk
Eylemez degme belâ-y-ıla 'ukûk

Ne kadar kalbi olursa vîrân
Hatırından yine çıkmaz yârân

Lîk hasmın bed olur ahlâkı
Kalır elbette cerahat bâkî

(2250) Turalım nâzik ü nerm ola sühan
Kocınur lâ-cerem andan düşmen

Olmaz anınla latife câ'iz
Tokınan nükteyi anma hergiz

Dostı lutf-ıla ihyâ eyle
Düşmen-i dûna müdârâ eyle

Dost bî-şübhe muhabbet eyler
Meyline kalbi şehâdet eyler

Bilinir râh-ı muhabbetde sebât
Hiç lâzım değil ana isbât

(2255) Hüner oldur ki idip mekr ü füsûn
İdesin kendine hasmı meftûn

Kılıcın sala hevâ-dârın ola
Hıfz-ı 'ayb ide kafâ-dârın ola

İ'timâd itmese de ide hicâb
Hiç olmazsa ide terk-i 'itâb

Tîrelikden dilini sâf eyler
Bakar evzâ'ına insâf eyler

Nef'i de olmaz ise devletdir
Şerrini def büyük himmetdir

(2260) Bâ-husûs ola 'aduvvi kâhir
Ki ola kahr u cefâya kâdir

Kendini kayda düşürmek ne belâ
Havfi terk eylememekdir evlâ

Lâ-cerem ana müdârât gerek
Terk-i gavgâ vü mu'âdât gerek

Hasma çok hîle dimişler 'ukalâ
Cümleden eslemi terk-i gavgâ

Düşmeni eyle müdârâ-y-ıla râm
Tâ bula şûriş-i fitne-ârâm

(2265) Dostlukdan kime irişdi zarar
İ'tibâr idene bu kışsa yeter

DÂSTÂN-ı KELÂM-ı ERDEŞİR DER-HAKK-ı EMİR-i DİLİR

Erdeşir olmiş-ıdı 'âlem-gİR
Eyledi tevsen-i mülki teshİR

Rub'-i meskûna olup tamga-zenân
Hissesin aldı zen-i dünyâdan

Yedi iklimde Şeh-i kişver idi
Kevkeb ü kevkebede Ülker idi

Cem olup yanma bir gün vüzerâ
Didiler iy Şeh-i iklim-güşâ

(2270) Minnet Allah'a ki ser-cümle cihân
Oldılar halka-be-güş-i fermân

Müş-ile kevkeb-i 'âlî-şânın
Kelle-kûb-i seridir a'dânın

Sana taklîd-ile dir halk-ı cihân
Erdeşir-âne gerek tâb ü tüvân

Lîk bir Őübhelerinde hâlâ
Oldı cümle mütehayyir 'ukalâ

Aslını hikmetini şâh bilir
Çekilen zahmeti Allâh bilir

(2275) Şah sordı ki nedir Şübhe 'aceb
Bu kadar zahmete ne oldu sebep

Didiler hâkim-i ceng-âver-i Rûm
Ne kadar ser-keş idigi ma'lûm

Hâr-veş tünd-iken ol ehl-i sitîz
Salmadı nâr-ı gazab Şu'le-i tîz

Gül gibi handeye destur amma
Nerm-rûluk kılıca oldu hatâ

Goncaya çîn-i cebini vire sân
Gevşedikçe ola kadri erzân

(2280) Kuvvet-i kahire bu hadde iken
Ne revâ olmaya berkende diken

Yoğ-iken kahr-ıla kal'ında ta'ab
Neyiki böyle müdârâyâ sebep

Eger olursa bu resme ihmâl
Korkarın kim vire mülke ihlâl

Gûş idip eyledi aheng-i 'itâb
Viridi ehl-i garaza böyle cevâb

Merd kim ola huşûmetde kavi
Olur elbette muhabbetde kavi

(2285) Âdemin bu iki haslet her ân
Gayret ü himmetine oldu nişân

Hemecün hiç vücûdı olmaz Hubb-
ıla buğzı tefâvüt bulmaz

Düşmen olsa ne zarar idebilir
Dost olmayıp elinden ne gelir

Çünkü hasm olsa ola kâdir-i şer
Dostlukdan ola hayra akder

Mülki ihlâlâe olunca kudret
Hayr-hâh olsa virirmiş kuvvet

(2290) Böyle isbât-i vücûb eyleyicek
Merd imiş ana müdârât gerek

İtmeden dâyim anı düşmen-i cân
Düşmene salsana ol şîri hemân

Tîğî a'dâya ürürken 'âlem
Kılıca kendin ürür mî âdem

Tutalım kim ola ser-bâz ü 'anûd
Hayfdır zâyî' ola öyle vücûd

İtdi ol pâdişeh-i nîgû-nâm
Hâsidi kendi söziyle ilzâm

SOHBET-i BİSTÜHEFTÜM: SEMAHAT ve KEREM BEYÂNINDADIR

(2295) İy olan gılzet-i tab'ıyla mesel
Karış ehl-i dile sen de incel

Vasf-ı gılzette olındı tağlîz
Tünd olup olma şakın fazz-ı ğalîz

Ne revâ cevr ü huşûnetle müdâm
Olasın bâr-ı cefâ gibi be-nâm

Senden iller sakına mâr gibi
Kaçalar gurg-i ziyân-kâr gibi

Siper-i la'net-i yârân olasın
Kalbe tokınmada peykân olasın

(2300) Birisi çalımına gelse hemân
Çalasın virmeyesin hîç âmân

Canavar gibi görinsen her-dem
Ürkişe turmaya halk-ı 'âlem

Sen de fikr it ne şekil insânsın
Hûk-i derrende ile yeksânsın

Gider ol haslet-i mezmûmı meded
Oldı her güne kabâhatden eşed

Saht-rûy olma misâl-i mir'ât
Çünkü yok 'âlem-i sûretde sebât

(2305) Sakla yüz suyunı çün sâgar-ı mey
Edebe oldı nişân haclet ü hûy

Âdem oldur ki ola handân-rû
Hulki da hüsni gibi ola nîkû

Gonca-veş sarmaya evrâka zeri
Gül gibi döke saça mâ-hazarı

Olsa zâtında eğer feyz-i nevâl
Hayr ider güle güle mihr-misâl

Kim bakar itse ne denli in'âm
Ağlamış surete mânend-i gamâm

(2310) Kimde kim ola asâletden eser
Ola mânende-i nahl-i pür-ber

Kıla bî-dağdağa-i zerk ü riyâ
Lutf-ı pinhânını bezl-i fukarâ

İşte ahkâm-ı fütüvvet budur
Mağz-ı ma'nâ-yı mürüvvet budur

İtse 'azm-i çemen-i ni'met ü nâz
Bir yeşil yaprağ-ıla ehl-i niyâz

Eyleye himmet-i bî-endâze
Mîve-i lutf ola her-dem tâze

(2315) Berg-i terreyle gelirse sikke-ger
Eyle i'zâz-ıla kadrin ber-ter

Gösterip tuhfesine rağbetler
Kıl 'uyûbm göricek gafletler

Sen de bir yanadan itme iş'âl
Derd-mende yetire şerm-i su'âl

Kıl cüvân-merdliği endîşe
Hîç semâhat gibi olmaz pişe

Kerem oldur ki ola bî-minnet
Ne hicâb-ı taleb ü ne haclet

(2320) Dinle lutf u kerem-i Me'mûn'ı
Nice olmaya gönül meftûnı

DÂSTÂN-ı SEMÂHAT-ı ME'MÛN DER HAKK-ı A'RÂBÎ

Oldı çün şît u sadâ-yı Me'mûn
Gulgul-endâz-ı verâ-yı gerdûn

'Adl-ile mülk ü milel emn-âbâd
Garka-i lutfi halîc-i Bağdâd

Oldı mıskal 'alem-i 'Abbasî
Sildi âyîne-i menden pası

Saldı âfâka semâhatla sala
Geldi hân-ı ni'ama bay ü gedâ

(2325) Kaht olup bir senede berr-i 'Arab
Oldı nefsi de leb ol mağz-ı tarab

İnmedi hâke felekden bârân
Hâkdan çıkmadı berg-i reyyân

Oldı her dâne-i ber güm-şude-nâm
Ceyb-i anbârda çün birr-i li'âm

Aldı ni'metlerini çarh-ı dijem
Bir birin yirdi elemden 'âlem

Rîg-i beriyyede evlâd-ı 'arab Huşk-
leb kalmış idi nite ki zab

(2330) İtdi ol 'acz-ile bir a'râbî
Fikr-i def-i maraz-ı bî-tâbî

Kandasın bâb-ı halîfe diyerek
Sürdi reh-vârım bir vâdiye dek

Gördi pür-âb-ıla bir turfe ğadîr
Suyı çün âbile-i pâ-yı fakîr

Mâ-i râkid müte'affin-mesken
Nuh Tûfân'ını görmüşlerden

Güyyâ mağsel-i kavm-i Musâ
Şâfi'î havzi yanında deryâ

(2335) Çeşm-i a'ver gibi bî-fer olmuş
Has ü hâşâk ü vesehle tolmuş

Göricek âbı o dem a'râbî
Atdı can ana çü mürğ-ı âbî

Çeşme-i Hızır'a irişdi gûyâ
Satdı İskender'e şad istiğnâ

'Ömrde görmediğin gördi hemân
Girdi câmûs gibi ana revân

Nâ'il-i çeşme-i Hurşîd oldı
Vâsıl-ı dahme-i Cemşîd oldı

(2340) Dirdi vasf eyleyip ol âbı 'arab
İy güzîn şîre-i engûr-ı tarab

Şehd ü şeker gibi pür-lezzetsin
Taze nehrü'l-leben-i cennetsin

Olsa bir katren ile âlûde
Bahr-ı milh ola şeker-pâlûde

Her neye konsan eyâ âb-ı zülâl
Kalb-i mâhiyyet iderdin fi'l-hâl

Laht-i sâbûn ola sabûniyye
Kurs-ı nûnı kıla me'mûniyye

(2345) Lâzım oldı pür idip kurrâba
Gark idem şâh-ı cihâmı âba

Görmemişdir bu dürr-i nâ-yâbı
Kanda gördüğü var anın âbı

Hîç bunun gibi hediye olmaz
Böyle şahane 'atıyye olmaz

Çünkü bu fikreti bünyâd itdi
Kırbayı tuhfe-i Bağdâd itdi

Oldı bahtı 'araba râh-nümûn
Seyre çıkmışdı o semte Me'mûn

(2350) Göricek pâdişehi a'râbî
Pîşkeş çekdi neman ol âbı

'Araba luff-ıla oldı mâ'il
Şu gibi akdi şeli-i deryâ-dil

Didi bu tuhfe değil âb-ı hayât Cân-
fezâ cünbüş ü şîrîn harekât

Beş idi ana safa vü lezzet
'Itra bî-hûde çekilmiş zahmet

Câm-ıla gördi vü koydı yerine
Virdi hıfz itmeg-için çâkerine

(2355) İtdi ihsân-ı ferâvân ana şâh
Oradan kıldı anı rûy-be-râh

Ne 'arab sattı görüp çekdi hicâb
Kimsene âbı görüp çekdi 'itâb

Bâreke'llâh zihî lutf u edeb
Ki ne minnet ne hacâlet ne ta'ab

SOHBET-i BİSTÜHEŞTÜM: RÂHATÜ'L-İNSÂN fî HIFZI'LİSÂN BEYÂNINDADIR

Bed-zebân olma sakın hâr gibi
Talama bulduğunu mâr gibi

Dili ucmdan atarlar tîri
Dil demir-bende kodı şemsîri

(2360) Buldı dilden bu kadar fitne sübût
Ur hemân kapusına mühr-i sükût

Dili çün mâr-ı gezende hallâk
Eyledi mâye-i zehr ü tiryâk

Gâh olur neşter-i nebtîz-i cefâ
Gâh olur merhem-i râhat-bahşa

Döndi ahlâk-ı zemîme mâra
Şâh-ı mârânı anın emmâra

Cümlenin neşteri amma dildir
Dilde zehr olmayıcak kabildir

(2365) Söyleşilmez olıcak zehr-âlûd
Kesmedir ana 'ilâc-ı bihbûd

Tolaşır fûrce bulup âzâde
Ezmedir başını anın çâre

Oldı yârân-ı sitem-pervâze
Hezl-i cid-gûne zebân-i tâze

İsti'ârâtı olunmaz tahkîk
Nite kim tâze-zebân-ı terzîk

Gider ol nükte-ver-i ta'ne-zeni
Tokına kesme gibi her sühani

(2370) Harf atıp eyleme halka azar
Urma ağız tüfeğiyle her-bâr

Ne revâdır olasin kelb-i 'akûr
İde gördükçe cihân halkı nüfûr

Bâde-i kibr-ile olma bed-mest
İtme sagar gibi her kalbi şikest

Ta'nı terk eyle ki 'özü olmaz ana
Olmaz zehirli peykâne devâ

Merhem olmaz sitem ü âzâra
İ'tizâr-ıla onulmaz yara

(2375) Şerbet-i 'özüni eyler pür-şûr
Çünkü der-pey ola nîş-i zenbûr

Çene midir o ki dil-gîr eyler
Âdemi azılı hınzır eyler

Dili deryâ gibi kıl ehl-i sükûn Seyl-
veş çuşışın itme efzûn

Sâkin ü ehl-i vakar ol ya'nî
Olagör târik-i mâlâyâ'nî

Gonca nâzıkdir ider hıfz-ı lisân
Sûsen olmuş turalım tûğ-i zebân

(2380) Oldı hâsıl bu ki nâ-pâk zeban
Lahm-ı zâyid gibi 'ayb-ı merdân

Tutsa ol cânibi hep ehl-i çemen
Gonca gonca yine, sûsen sûsen

Bir içim şu ise olur kâsid
Sözde kim ola latife bârid

Öyle meşreb ki beğenmez bir kes
Âb-ı hayvân ise de kılma heves

Eylemez nâza tahammül zürafâ
Çeşme-i Hızr'a satar istiğna

(2385) Meskenet kıl yürü mânend-i zülâl
Pes değil mi bu mesel sana misâl

DÂSTÂN-ı ÖÂCE NASRE'd-DÎN der HAKK-ı 'AYN-ı MA'ÎN

Hâce-i 'ukde-güşâ Nasre'd-dîn
Oldı bir çeşme kenârında mekîn

Âb-ı sâfi çü dil-i şûrîde
Oldı yir yüzine nûr-ı dîde

Başı çak kulle-i çarha irmiş
Ayağı ka'r-ı zemine girmiş

Her terâzûsı bu nüh tâka 'imâd
Belki elvâh-ı zemîne evtâd

(2390) Âb-ı dil-cûyla meyl-i ma'mûr
Subh-ı şâdıkdâ 'amûd-i pür-nûr

Eylemiş bâd-ıla bahs-ı hiffet
Ki terâzûlara girmiş kat kat

Kulağın bursa kaçan halkın eli
İle tokınmaz-ıdı ağzı dili

Dehenin öpse eğer 'âşık-ı pâk
Dilin ağzına virirdi bî-bâk

Gâh şu serpeceğin alıp ele
Ulaşırdı eyle bu 'işve ile

(2395) Atılıp eyler-idi tanz u fiten
Gâh koynına girürdi yakadan

Sıçrar-ıdı yüzine gâfil-iken
Gah koynma girirdi yakadan

Dilini tutmadığ-ıçın her-bâr
Deheni çöp ile olmuşdı figâr

Hâce kim teşne-leb-i rahât idi
Tâb-ı germâ ile bî-tâkat idi

Göricek çeşmeyi râh üzre hemân
Çeşme-veş ağzı suyu oldu revân

(2400) Dehen-i yâr gibi gördi latîf
Lülesin öpmege kâsd itdi harîf

Çekdi çöpin ki içe âb-ı revân Tîr-
veş üstine atladı hemân

Deheninden ana su püskürdi
Tokınup hayli beri tüşkürdi

İtdi ta'zîr-i lisân oynatdı
Hâceyi hâsılı pek ıslatdı

Akdı su cübbe vü destârından
Gazaba geldi o dem 'ârından

(2405) Çeşmeye itdi 'itâb-ıla hitâb
Hışm-ıla akdi feminden zehr-âb

Didi iy haddini bilmez câhil
Beni itmişdi sükûtun gâfil

Çöpden zahmetine rikkat idip
Yanına gelmiş-idim şefkat idip

Dâ'imâ eylemesen halk-ıla lec
Götüne sokmaz-ıdı kimse ağaç

Bu latîfe sana oldu temsîl
Pertev-i 'aklı yürü eyle delîl

(2410) Dilini zabt idegör sâlim-iken
Çeşme-veş tâ ki başın ola esen

SOHBET-i BİSTÜNÜHÜM : FAZÎLET-i BEYÂNINDADIR

Hiç sehâ gibi fazilet olamaz
Böyle 'ayb örtücü hıl'at olamaz

Oldı her müşkil için 'ukde-güşâ
'Anberîn şâne eylesin sehâ

Gice gündüz koma mânend-i me'an
Elin irdikçe sehâyı elden

Taş u toprağı değil mi kânın
Dür ü gevher didiği dünyânın

(2415) Zer-ile kesb-i sevâb itse fakîr
Bundan özge dahi olmaz iksîr

Yap gönül ka'besin iy ehl-i sehâ
Bir avuç hâk-ile ucuz ma'nâ

Bezl-i zer bâ'îş-i rahmet oldı
Nârdan muhsin ucuz kurtuldı

Yalınız bu ne değer dünyâda
Kul ola lutfuna her âzâde

İ'timâd eylemeyip dünyâya
Kıl tevekkül kerem-i Mevlâ'ya

(2420) Kerem ehli gibi olmaz dervîş
Fikr-i ferda ana virmez teşvîş

İbn-i vakt olup iden bezl-i ni'am
Çekmez ebnâ-yı zamân gibi elem

Gayb gencîneleri vâfirdir
İ'tikâd eylemeyen kâfirdir

Eyleme fikr-i ma'âşa dikkat
Bulmaya dikkat idenler bereket

Can virir akçası üzre nice har
Hafta bâzârcılığın mı eyler

(2425) Harcı dahlına idenler tatbîk
'Ömri de idebileydi tevfiğ

Hâce rikkatle virir cânına tâb
Râst gelmez geh olur sonra hisâb

Katre almak ne imiş deryâdan Bî-
hisâb isteyelim Mevlâ'dan

Meksebinde bu tekellûf ne belâ
Masrafında bu tasarruf ne belâ

Mâlî ider yıl on iki ay sefer
'Ömri hep dâd u sited birle geçer

(2430) Eline girse eğer bir alma
Bir dilimdir kalacak yine ana

Gark-iken mevhibe-i bâriye
Kani' olmak gereke yârîye

Mülk-i hakdır götürü hâk-i felek
Nen var arada tasarruf idecek

Hâk-iken âdem iden Rabb-i ganî
Mâh-veş kâse tehî kor mı seni

Göre ahvâlini her nâdânın
Mühmelâtını virir dünyânın

(2435) Hunfesâ-veş anı ehl-i dünyâ
Götürür çâh-ı mezara güyâ

Ceybdir mevridi şeyü'llâhın
Çoğalır çekmeden âbî çahın

Gönül âyinesini sâf eyle
Çok değil mi gel e insâf eyle

Bu kadar 'ömr için ol dikkatler
Lutf-ı Hakk'a bu kadar hissetler

Sehv-ile masrafa rencûr olmak
İllerin mâlına gencûr olmak

(2440) Mühr-dâr-ı ser-i genc-i zersin
'Acaba ne gününe saklarsın

Yâ virip kuvveti beytü'l-mâle
Hayrı vâsıl olasın bed-hâle

Halefin tut ki sana rahmet okur
Elin alır da seni cennete kor

Yâ idipvakf-ı nükâda tedbîr
Haşre dek devr ide ol hayr-ı kesîr

Dime sonunda idip evkâfı
Sülüşî bârî kalırsa kâfî

(2445) İtme taklîd-i gürûh-ı süfehâ
Sen sen ol eyle elinle 'atâ

Kalacak sana hep ol ihsândır
Gayrîsi dağdağa-i şeytândır

Eylemez kimse senin-çin keremi
Sen sana itmeyicek il ide mi

Arada malın olur hep tâlân
Unudurlar seni bî-çâre hemân

Tokınur vârise de belki zarar
Tek tururken anı şûrîde ider

(2450) Hayr için sakladığın sîm ü zeheb
Âlet-i fîsk u fesâd olur hep

Umma vakfında sebât-ıla bekâ
Biricik kim üşe kuzgunlar ana

Tîz günlerde bula za'f u fesâd
Küşteden hayr ola mı konsa verâd

Üşürürsen o gurâbü'z-zer'i
Gide ber-bâd ola asl u fer'î

Taşı taş üzre komaz merd-i cevâd
Yaparın sandı yıkıldı Şeddâd

(2455) Taşı başa başı taşa ursan
Cûy-veş turma yelip yepirsen

Âsiyâb gibi olur ser-gerdân
Gelse bin sille bulmca bir nân

Yine bezi eyle anın-ıla anı
Eksik itmez uran ol bünyânı

Devr-i dâyımla sipihr-i devvâr
Pes değil mi bize enmûzec-i kâr

İricek deşt-i fena seyl-âbı
Sâzikâr olmaya hiç dülâbı

(2460) Hatim oldu meşel-i dâr ü diyâr
Ne revâkı ne 'imaretleri var

Kalmaya 'âlemi itsen âbâd
Bize bu kışsa yiter pîş-nihâd

DÂSTÂN-ı MU'ÂMELE-i HÂTEM-İ TAY BÂ KAYSAR-ı RÛM

Hâtem olmuşdı cihâna meşhur
Şevk-ıla nite ki mihr-i pür-nûr

Açdı gül gibi kefi himmetini
Saçdı sîm ü zer-i bî-minnetini

Halk olup halka-i gird-i hânı Bedr-
idi hâle içinde nâmı

(2465) Oldı ol vâşitatü'l-'ıkd-i kerem
Kürâmâ saffına fass-ı hâtem

Güyyâ nakş-ı zemîn-i pûlâd
Kodı eyvân-ı felekde bir ad

Oku gör levh-i mezârın ne yazar
Lutf iden sikkeyi mermerde kazar

İtdi ol şâh-süvâr-ı Tâyi
Terbiye hargeleden bir tayı

Yetişip geldi o perî-peyker
Kıldı ardınca çok âhû-yı nazar

(2470) Reng-i müyü ki seçildi çü harîr
Oldı sûretde hemân bir tasvîr

Ağarıp cismi dem-i subh-misâl
Oldı hayt-ı siyeh ol müşgîn-bâl

Teni altın topa benzerdi hemân
Anı tahrike ayağı çevgân

Gerdeni şekli-i kemân-ı Rüstem
İki kat zihle kurulmuş muhkem

Reng-i hınnâ vü nezâketle hemân
Nev-'arûs idi o rahş-ı rahşân

(2475) Çeşm-bendi anın ibrişim bâl
Eylemiş ense saçın 'akla 'ıkâl

Lutf-ı nermi ile vakt-i tek ü dev
Oldı mânende-i mihr-pertev

Kûh şekl-idi karâr itse kaçan
Kıramazdı kılı bin zelzeleden

Kûh iken 'arbede inletmez-idi
Dem-i sûr anı belinletmez idi

Kılsa ejder gibi ş'ol dem ki suheyl
Ger ola gulguleden gûş-i Süheyl

(2480) Düşe zindân-ı Süleyman'a ğırîv
Kıra zencîrini ürküp her dîv

Berg-i ter denli degilken bî-şek
Nazar-ı himmet-i Hâtem'de felek

Oldı çevgânî-i ferhunde-likâ
Dil-i pür-şefkatına gûy-riyâ

Kesb iderdi olup ana nazır
Ferah-ı sîne şafâ-yı hatır

Toldı çün meyli ile kalb-i cihân
Oldı seyyâre-i medhi rûkbân

(2485) Eyledi Kaysar-i Rûm'un bu peyâm
Tevsen-i sevkını efsürde-licâm

Didi Hâtem ki sebâ-güsterdir
İmtihân eyleyecek yerlerdir

Bir recâ-nâme olınsun takdîm
'Aceb olmaz taleb-i lutf-ı kerîm

Görelim itmez-ise anı dirîğ
Fazlı zâhir ola mânende-i mîğ

Cây-ı cân içre iken pinhânî
Çıkarıp virebilir-ise anı

(2490) Bilinir yok yoğ-ımuş yanında
Virir ol başını da cânını da

Vâkı'â sinede cây eyleyicek
Anı ayırmağa doysun mi yürek

Kaysar ol fikre olunca câzim
Oldı irsâl-i peyâma 'azim

Âb-ı rûdan ter idip hâmesini
Yazdı 'izzetle du'â-nâmesini

Saldı bir kâşid-i ferhunde-peyâm
Kıla tâ kim bu mühimmi itmâm

(2495) Tayy-ı râh eyleyerek leyi ü nehâr
Eyledi menzil-i maksûda güzâr

Hâtem-i Tay göricek mihmânı
Der-miyân itdi hemân dâmânı

Aradı matbah u kilârında
Hiç şey bulmadı anbârında

Şöyle bezl eylemiş ol reşk-i bahâr
Olmış ol hâne dükân-ı 'attâr

Kefçe vü tâbesinin elleri boş
Megesi nevhâ-ger-i mürde-i mûş

(2500) Ser-nigûn tencere hâlî kazğan
Şikem-i râhibe dönmişdi hemân

Kûşt derdi komamış gürbede fer
Kendini ceng ile urmağ ister

Gûsfend ü şütürün kelleleri
Cümle virmiş yolına kelleleri

Mâdiyân-ıla nice tevsen-i ner
Oynayıp cümle çulın yırtmışlar

Gâv u büzgâle yiyip cümle bıçak
Kalmamış anda bir ipe takacak

(2505) Gayrıdan istemege gayret var
Belki ne vakt ü ne hûd ruhsat var

Rahşeden gayra çün olmaz dermân Bî-
tereddüd anı itmiş kurbân

Olmadı kâsıd o şeb nâme-güzâr
Gizledi anı misâl-i şeb-i târ

Açmadı gül gibi mazmûnını hiç
Gonca-veş bâtın ammâ pür-pîç

Fikri bu alsa firâsetle haber
Virsem böyle cüvân-merde keder

(2510) Subh kim tîğ-keşân-ı gerdûn
Eyledi rahş-ı şebi garka-i bûn

Mîzbân çıkdı yine mihmâna
Geldi esbâb-ı tarab meydâna

Kâsıd ol nâmeyi îsâl itdi
Öpdi başa kodı iclâl itdi

Tuydı mazmûnını oldı mebhût
Urdu hâtem femine mühr-i sükût

Nâme-ber ol kederi gördüğü dem
Sandı at meyli durur bâdî-i gam

(2515) Başlayıp tesliyeye didi ne var
Vâsita çünki ola kâr-güzâr

Viririz lutf-ı hiyel birle cevâb
Ne keder olsun arada ne hicâb

La'lini hâtem idip gevher-bâr
Eyledi nakş-ı zamîrin izhâr

Didi ol istediğin rahş-ı revân
Tepsi içre dönüp iden cevelân

Gice itmişdi huzûra güzeri
Ol idi sofradaki mâ-hazarı

(2520) Kıssadan gâfil iken ya'nî hemân
Makdemin-çin anı itdim kurbân

Yohsa tâlib buradan boş gitmez
Olan oldı kesilen baş bitmez

Eyleyip kâsıda vâfir ihsân
Virdi raht-ıla nice rahş-ı revân

Nâme-ber hayret-ile döndi o dem
Kaldı bu kıssa çü naks-ı Hâtem

SOHBET-i SİYÜM: TÂBÎ'-i NEFS OLMANIN KABÂYIHIN BEYÂN İDER

İy bilen nefis ü nevâyı düşmen
Hasmına eyle tedârük erken

(2525) Kahr-ıla nefsini tezlîl idegör
Ruhun âdabını tekmîl idegör

Kârı nefsin ki müenneslikdir
İnkıyâd ana muhanneslikdir

'Akl-ı merdâne olup kâni'dir
Nefs-i zen hilkat ü hû tâmi'dir

Kat'-i âletle tavâşî gibi gûl
Harem-i pâdişehe itdi duhûl

Eyleyen kat'-ı 'urûk-ı ifsâd
Bâb-ı Hak'da bulur elbette murâd

(2530) Nefs kim mûcib-i zillet oldu
Âdeme bâ'is-i zillet oldu

Eyleyen Âdem ü Havva'ya fiten
Ol değil mi çıkarın cennetden

İtdiler sonra nedâmetle figân
Ana baba günü idi o zamân

Nice bir kayd-ı zen idip rüsvây
Boynuna ura dü sabâ iki pay

İdip evzâ'-ı garîbe peydâ
Ola cenbinde ser-â-ser a'zâ

(2535) Kendi kendinden utanırdın eğer
İtisen ol hâlde mir'ata nazar

Eyleme fi'l-i zinâ-y-ıla müdâm
Kendini şöhre idip suhre-i 'âm

Şer'-ile lâ-büd olup ana cezâ
Ayağın kalka dem-i zarb-ı 'asâ

Levhaşa'llâh ki ola Lûtî-i şûm
Olasın peyrev-i kavm-i mezmûm

La'net ol mezbelecî kâfirine
Hun-fesâ gibi bine birbirine

(2540) Ekser ol fi'li iden hâne-harâb
Kıldı mestûresin efsürde-hicâb

Çiftin eyler fukarâya nâka
'İffeti olan olur sehhâka

Oldı Hakk'â ki bed-ahlâka nazîr
Zenlerin itdiği fi'l-i tezvîr

Dîk-i bâlîlerini ol iki zen
Ne çıkar ola kapışdırmaktan

'Amelî âlet-ile harbe-zenân
Bir yalancı dögüşe döndi hemân

(2545) Biri birine ider ahengi
Gûyiyâ iki horusun cengi

Sol kebûter gibi kim beglik ider
Biri birisine erkeklik ider

Oldı sehhâkalar ile dünyâ
'Aks-i te'nîs-i cemf'-i eşya

Tevsen-i tündüne kıl sabrı 'inân
Bindi nefis atına şeytâna uyan

Yeder ol 'uzv-i habîsinle seni
Kapı kapı iledir nefis-i denî

(2550) Kıldı cerrâr-ı kesîrû'l-haybe
Seni ol turfe 'aşâ vü 'aybe

Kâr ider dağdağa-i şevk ü tarâb
'İffete gâlib olur sûr ü şağab

Tâb-ı şehvetle olur lâ-ya'kil
Neşve-i şevk-ıla olsan kanzil

Devşirip 'aklını başa ganî
Hele fikr eyle o gökde câhî

Nefsini körelmeg-için mahzâ
Düşme her câha misâl-i a'mâ

(2555) Sana zikr eyleyeyin bir kıssa
'Arif ol kıssadan alıp hisse

DÂSTÂN-ı 'ÂŞIK-ı ŞÛRÎDE Kİ BÂ DUHTER-İ PÂDİŞÂH-İ PERÎ SOHBETİNDEN
DAĞDAĞA-İ NEFS-İ ŞÛM İLE MAHRUM OLMIŞDUR

Böyle nakl itdi sahihin haberin
Birisi 'âşık-ı âvârelerin

Geh şu demlerde ki itmişdi harâb
'Aklı ser-hôş-i mey-i fasl-ı şebâb

Germî-i vakt-i cüvânî ber-ser
Hâlet-i câm-ı muhabbet ser-ber

Bâdenin keyfi de oldı peyvend
Câna kâr itdi müselles-mânend

(2560) Câm-veş dîdede nem sînede tâb
Pür-hevâ kelle nümû-dâr-ı habâb

Çekerek cezbe-i zencîr-i cünûn
Menzilim eyledi semt-i hâmûn

Seyr iderken reh-i dest ü derini
Şeb irip kurdı siyeh çâdırını

Eyledi şu'bede perdâz-ı hayâl
Dil-i sevdâyîye 'arz-ı eşkâl

Zâhir oldı şecer-i Mûsâ-vâr
Gözüme bir yanadan şu'le-i nâr

(2565) Özleyip ol tarafı cân-ı 'alîl
Tutdum anı reh-i maksûda delîl

Gördüm ol şu'le-i sem'-i rûşen
Görinür bir haremin camından

Tolanıp nite ki mihr-i sâ'il
Oldum âhır kapısından dâhil

İçi bir gülşen-i cennet-mânend
Görinür ortada bir kasr-ı bülend

Tâk-ı zer künküre-i pür-envâr
Ferkadân farkına tâc-ı zer-kâr

Kâni'-i lezzet-i dîdâr olasın
Ebedî vasla sezâ-vâr olasın

Ruhsat olmaya gezende mâra
İtmeye vasla gezend emmâra

Didim iy pâdişeh-i hüsn ü bahâ
Heves-i taht ide mi rind-i gedâ

Can u dil bende-i fermânındır
Her ne kim lutf ola ihsânındır

(2600) Gerçi vardım iderek şerm ü hicâb
Câme-hâba giricek kalmadı tâb

Bûseler viridi ki cana lâyıık
Sundi la'l-i lebi şehd-i fâyık

Çeşme-i Hızr-ıla hem-meşreb olup
Sîne-ber-sîne vü leb-ber-leb olup

Her yerin öpdüm ısırđım vâfir
Bulmadı tesliye amma hatır

İnbisâtın göricek ben zâra
Uymadı evdeki söz bâzâra

(2605) Tutdı ol kavli hemân nefsi-i dağal
Şart-ı fâsıd gibi mensûh 'amel

Didi himmet midir iy bi-tedbîr
Olasın beste-i dâm-ı tezvîr

Vuslatın mümkün iken dest-resi
İdesin nakd-i revanı viresi

Sayda mühlet viresin elde iken
Olasın teşne-i sâhil-mesken

Ne tereddüd yiridir iy dil-rîş
Tîr der-şâst u nişâne der-pîş

(2610) Fevt iden fırsatı nâdânlığ-ıla
Geçirir 'ömri peşîmânlığ-ıla

Zen ki zevkinden anın âgehdîr
Pâk-dâmen geçinen eblehdîr

Cân virir ölüsini görse eğer
Bikr iken turşusına aş yirer

Nazara kasrı gider sen de dilâ
Har-ı hayrân dimiş ana zürafâ

Eyledi tab'-ı takâzâ peyvend
Hôşa geçdi bana bu yüzden pend

(2615) Gûş idince sühan ser-tâ-ser
Nefse hoş geldi mü'essir sözler

Ol perî-peykere sıklet itdim
Ya'nî teshîre 'azîmet itdim

Didi iy âdemî-i dîv-likâ
Yoğ-ımuş zerre kadar mihr ü vefâ

Sana bu denli keremler kıldım
Dâhil-i dahme-i gevher kıldım

Bu kadar lutfâ kanâ'at gereke
Katı insâf-ı mürüvvet gereke

(2620) Beni sanma ki zen-i berrîyem
Dubter-i pâdişeh-i perrîyem

Kerem it kılma bu ibrâmı bana
İtme emsâlim içinde rüsvâ

İtmedim 'özü ü niyâzın makbûl
Eyledim maksada ibrâm-ı vüsûl

Bildiğim tutdura mizmâra füsûn
Her ne şeytân olursa olsun

Gazaba geldi didi iy nâdân
Bozarın çehreni va'llâh hemân

(2625) Didim iy şûh olurun mâ-hazarı
Ağzı egrilerinin bende-beri

Hâsılı zûr-ıla zahmet virdim
Egdim ol nahlı çatala girdim

Gördi kim zâyi' olup hep sühanı
Mâdiyân gibi idip çifte zeni

Eyledi 'aklımı baştan zayıllı
Düşdünü ol lahza yere lâ-ya'kil

Cem idip kendimi turdum seheri
İtdim etrafa tahayyür nazarı

(2630) Gördüm ahvâli perişan olmuş
Menzilim berr ü beyâbân olmuş

Zâr olup derd-ile giryân oldum
İtdiğim kâra peşîmân oldum

Çıkdı elden eser olmadı bedîd
Zevk-ı yek-lahzaya 'ıyş-i câvid

Fikri eğlence olup şâm ü seher
O perî hâsılı gözümde uçar

Eyledi nefsi denî tab'-ı le'îm
Menzilim cennet-iken ka'r-ı cahîm

(2635) Haşre dek eyler-isem terk-i hevâ
Olmaya nefsim gönlümce cezâ

SOHBET-i SİYÜYEKÜM : FAZÂ'İL-i İHLÂS-ı 'AMEL BEYÂNINDADIR

Koymaya sikke-i kârında dağal
Eyleyen zer gibi ihlâs-ı 'amel

Rûz u şeb eyle hulûsa verzîş
Kalb hâlîdir olur, gille gış

Maslahat sahibi âgâh gerek
Kişinin her işi li'llâh gerek

Niyyetin hayr ise etvârında
Hasene yazıla her kârında

(2640) Vech-i meşru' ile olan harekât
Niyyet-i hayr-ıla olur hasenât

Her 'amel kim idesin hikmet-ile
Mahz-ı hayr ola hemân niyyet-ile

Fukaraya idicek bezl-i 'atâ
İtmesin hayrını ibtâl riyâ

Viricek lutf-ıla muhtâca selâm
Eyleme minnet-ile kaddini lâm

Keremin derd-ile kahr olur ana
Bir tulum bâl ise zehr olur ana

(2645) 'Amelin merci'i çün Mevlâ'dır
Sırr-ı pinhânın ana peydadır

Lagv idip ol 'ameli 'ucb u riyâ
Kala bir zahmet-i bî-hûde sana

Zî-hamâkat ki çekersin hem-dem
Halka göstermeg-için bunca elem

'Ameli ola ser-â-ser a'mâl
Çıka hep hayret ü hüsrana me'âl

Budur iblîs-i le'înin kârı
Getirir kalbe nice efkârı

(2650) Zâhidin âfetidir 'ucb u riyâ
Yol bulur hatırına mekr ü degâ

Gırra olup 'ameline tayamr
Hale yanında anı bir nesne sanır

'Âbidin bedreka-i İslâm'ı
'Ârifin mazlaka-i akdâmı

Şaşırıp sâliki eyler güm-râh
Necm-i hâdî görünür pertev-i mâh

Ola çün tâbiş-i mahşer peydâ
Yüzi kara koya erbâb-ı riyâ

(2655) İdegör sa'y-ile ihlâs-ı a'mel
Ola hâsiyyet-i ihlâşa bedel

Bir 'amel kim ola hoşnûdî-i Rab
Sebebi dahi sebebli ola hep

Bî-garaz hâkim olanlar hergâh
Her işin ide rızâen li'llâh

Bu ne devlet ne sa'âdetdir kim
'İlm ile 'âmil ola bir hâkim

Sâlik-i râh-ı hüdâ ola müdâm
Katmaya adımına hîç haram

(2660) İtdigi cümle 'ibâdât ola
Sâ'ati bin sene tâ'ât ola

Bu hikâyet ki getirdi hâme
Yetire hâkime Kânûn-nâme

DÂSTÂN-ı EFZAL-ı BENÎ ÜMEYYE HAZRET-ı 'ÖMER bin 'ABDÜ'l-'AZÎZ

Püser-i 'Abd-i 'Azîz oldu meğer
'Adl-ile tâze-kün-i nâm-ı 'Ömer

'Ayn-ı 'adl-ile olup halka 'iyân
Gözedirdi fukarâyı her ân

Emeviyyüne olup hayr-ı halef
Oldı 'özü-âver-i taksîr-i selef

.(2665) Hutbesi âyet-i 'adi ü ilişân
Kârı bâlâ-kün-i hükm-i Kur'ân

Bir seher Şam'da dîvân itdi
'Adlini neyyir-i rahşân itdi

Kıldı bir mücrime âheng-i 'itâb
Eyleyip şer'-ile icrâ-yı 'ikâb

Geldi cellâd o dem meydâna
Kârlar eyledi üstâd-âne

Çın çın ötdürdi urup silleleri
Ensesin dürre-i 'adl-i 'Ömer'i

(2670) Tâziyâneyle çü kânûn-ı tarab
İrladı itdigini bir bir hep

Ye's-ile âhır o şerrîr-i cihan
Tâziyâne gibi uzatdı zeban

Savlet-i gürbe-i mağlûb-sıfat
Başladı yâveye ol bî-devlet

Dinledi çünki halîfe anı
İtdi tabîfsi için fermânı

Oldılar hâzır olanlar hayrân
Didiler cümleten iy şâh-ı cihân

(2675) İşidirken o segin şirretini
Böyle vaz'ın bilmeziz hikmetini

İtdigi kana beraber işdir
Hâsılı ana kerem yanlıştır

Şâh-ı 'âdil idip anlara hitâb
Lutf-ıla sâ'iline virdi cevâb

Didi kim şer'-ile ol şahsa cezâ
Hakk-ı gayr idi olmdı icrâ

İtdi ol demde ki bana düşnâm
Nefse te'sîri değil cây-ı kelâm

(2680) Belki mümted olıcak sonra cezâ
Hazz-ı nefis ola derûnde peydâ

Meze olup hükm-i Hudâ-y-ıla emel
Lavğ ola arada ihlâs-ı 'amel

Ne reva şâyim olup vakt-i nehâr
Bâde-i nâb-ıla itmek iftâr

SOHBET Sİ YÜ DÜVVÜM FEZÂYİL-i EMÂNET BEYÂNINDADIR

İy olan maşlahat-ı halka emîn
İtmesin mekr ü hiyel dilde mekîn

Gelmesin mekr ü hıyanet senden
İdegör gûşe-i kalbi me'men

(2685) Kalbini mehbit-i envâr eyle
Dili gencîne-i esrâr eyle

Dil-i mü'min n'ola olsa bî-'ayb
Oldı gencûr-ı nihân-hâne-i gayb

Sâdıkâne idicek 'ahd ü emân
Hulf-ı va'd eylemez ehl-i îmân

İki kat olsa belâ bârından
Merd olan dönmeye ikrârından

Bâde-i bezm-i elest o kân
Unudur mı göre ol ikrârı

(2690) Oldı gencîne-i esrâr-ı beden
Cân çıkar çıkmaz o hergîz dilden

Cism ü cân oldı tılısm-ı 'irfân
Tâ ki hıfz olma esrâr-ı nihân

Levh-i sîne deri itmiş dîvâr
Kufldur ana içerden dil-i zâr

Bu emânetlere cândır gencûr
Hıfz için genc-i defîn oldı kubûr

Kulle-i dil yiri can hâfızdır
Kuvvet-i hâfıza müstahfızdır

(2695) Olmaya müslimin ikrârı yalan
Hak dimişler bum ikrâr-ı îmân

Merd olanlar sözünün ola eri
Çâre var mı ki sühan döne geri

Bir nefes kim ide mikdârınca
Dönmeğe son nefese varınca

Böyledir kavli cüvân-merdlerin
Bakma inkârına dem-serdlerin

Pend-i pîrân-ı tarîkatdır bu
Râh-ı merdân-ı hakîkatdır bu

(2700) Gerçek erler bu yola mâyildir
Ehl-i dil hep bu söze kâyildir

Buldı sıdkı berekâtında visâl
'Âşık-ı sâdık-ı ferhunde-hisâl

Tîr-veş togru söze tâlib-i hak
Dahi ağzında-y-iken dirse sadak

Lîk bu nüktede ma'lûm gerek
Safha-i hâtıra mersûm gerek

Olmadı devr ideliden meh ü sâl
Çok sühan sâdık u çok mâl halâl

(2705) Kimde kim çoğ ola 'and ü ikrâr
Az olur râstî-i kavî ü karâr

'Ahd ü peymân-ıla hulki bilebilir
Deheni lâf-ıla dibsiz kiledir

Ağzının ölçüsün alsan ammâ
Ola dünyâ tolusu 'ahd ü vefâ

Tecrîbe ehli bum böyle bilir
Kim ki çok söyler-ise çok yanılır

Ehl-i dil fikr iderek dir sühanı
Söylemez turma zebâna geleni

(2710) Kutb-i sâbit gibi erbâb-ı vakâr
Dönmeğe münkalib olsa edvâr

İy hoş ol merd kim itse peymân
Gerden-i himmetine ola 'inân

Her ne kim kavi olına pinhânî
Koduğun yerde bulasın sen anı

Her nefes kim kıla dilden pertâb
Ola mânend-i badeng-i pertâb

Hüsni bu nâdireden zâhir olur
Ki ekâbirde begim söz bir olur

DÂSTÂN-ı PÂDİŞÂH-ı BELH ve BÂĞBÂN-ı GEBR-ı PÎR

(2715) Bir zaman Belb'de bir şehzâde
Serv-veş gamdan olup âzâde

İtmeğe 'âlemi mahfî seyrân
Oldı bir semte sabâ gibi revân

Gördi bir gebr diker bâğa seçer
Şâh-ı kaddin iki bükmişdi kiber

Belde zünnâr-ıla ol işkeste
Çalışır turma şikeste-beste

Belini iki büküp bâd-ı fenâ
Güiyâ olmuş-ıdı bil dü-tâ

(2720) Bende-i devha-i âzâd olmuş
Beste-i turre-i şimşâd olmuş

Eğilip hâke teveccühde hemân
Kalmamış arada çokluk meydân

Nahl için kazdığı çeh dikkat-ile
Ağız açıp dir-ıdı hayret-ile

Mîvesin çünkü yimez toyınca
Bârî kazsa kuyuyu boyınca

(2725) Seyr iden dirdi bu hâletde anı
Hasta kendiye ider gürgeni

Hâsılı uymaz-ıdı tahmine
Görmesi sebzî-i eşcârı yine

Tâ ki pîçîde gibi tûl-ı emel
Eylemişdi anı meşgûl-i 'amel

Kefi lerzân idi hurşîd-âsâ
Kalemi itmez idi yine hatâ

Bakmayıp zelzelesine bedenin
Üstine ditrer-ıdı nârvenin

(2730) Didi şeh-zâde idip pîre hitâb
Nedir iy gül bu bî-hûde 'azâb

Tutalım kim yetiše mîve-i ter
Sen de ol vakte yetişmek ister

Sezmezem kim iriše devr-i sinîn
Sana endîşe yakındır pervîn

Çünkü gayra kalacaktır o ni'am
Yâ ne zahmet il için bunca elem

Eylemiş bu kad-i ham fikret-i hâm
Seni çevgân-ı simâr-ı evhâm

(2735) Terbiyet itmek için oldu ehak
Bir iki şâhı sana tutdurmak

Pîr-i dihkân gülerek virdi cevâb
Didi iy taze nihâl-i şâdâb

İller itdi bize hâzır halvâ
Biz dahi gayr için itsek ne hatâ

İrtenin ıssı var el-hak ammâ
İrgire ol güne de belki Hudâ

Didi şeh-zâde irirsen ana sen
Üç talak boş ola Zühre benden

(2740) Söyleyip bu sözi ol nahl-i revân
Geçdi 'ömri gibi sür'atle hemân

Dönerek taht-ı revân-ı eyyam
Oldı şeh-zâde şehin-şâh-ı benâm

Geçip ol arada bir nice sene
Seyr için vardı hıyâbâna yine

Hâtıra geldi o dihkân ile bağ
Hem anınla olman sühre vü lâğ

Gördi ol bâğ-ı behişt-âsâyı
Bahş ider cennet-ile ra'nâyı

(2745) Şahlar tâze yetişmiş a'lâ
Mîveler cümle irişmiş zîbâ

Pîr ise geçmiş oturmuş handân
Revnağ-ı bağına olmuş nigerân

Ohşar oğlı yetişen pîr gibi
Zekan-ı sîbi 'izâr-ı 'inebî

Kehrübâ kûyı turuncun hoş-ter
Penbeler içre yiri hokka-i zer

Pîr şâhı görüp ikbâl kılır
Gerçi ne şâh ne şeh-zâde bilir

(2750) Evvel ü âhire gafletle meğer
Getirir nice tabak mîve-i ter

Şâh idip her tabaka lutf u kerem
Da'vet eyler yanına anı o dem

Ma'zeret-hâhlık idip şehe gebr
Dir ki farz oldu bana mîveye sabr

Soracak aslını şâh-ı cem-kâh
Virdi nahl-i sühana berg-ile şâh

Didi kim bağı dikerken bu za'if
Geldi bir taze cüvân-merd-i zarîf

(2755) Yiyemez mîve diyü 'abd-i kemîn
Eyledi şart-ı talâk ile yemîn

O zamandan beri gerçi bilemem
Kankı yerlerdedir ol kân-ı kerem

Gözedip lâzime-i 'ahd-i kadîm
Yimedim mîveden Allâh 'alîm

Eyledim sabr-ıla olup mihmân
Ârzûyı kapıdan taşra hemân

Eylemek çünkü helâlini harâm
Küfrdür kişi mürüvvedde tamâm

(2760) Yohsa hasta degilem ben nâcîz
Ki idem mîveye dâyim perhîz

İşidip sözlerini şâh-ı cihân
Vâkı'-ı hâli ana itdi 'iyân

Gördi çün kâr-ı emânetde dilîr
Eyledi koca günah-kârı vezîr

Ol dahi himmet-i şâhı gördi
Kesdi zünnârı ocağa urdı

Eyleyip bâğa olan himmetini
Düzdi az demde şenin milketini

SOHBET-i SÎ YÜ SEVÜM : FEZÂ'İL-i ŞECÂ'AT BEYÂNINDADIR

(2765) Var-ısa dilde şecâ'at güheri
Yürü şemşîr gibi var ileri

Koltuğa sinme misâl-i hançer
Karşı tur düşmene mânend-i siper

Düşmene arkada virseydi dilîr
Yâ gibi yine siper ardına tîr

Böyle tahkîk idîpdir hukemâ
Ki müsellemler tutar anı 'ulemâ

İki kuvvetdir iden her eseri
'Amelîdir biri, biri nazarî

(2770) Nazarın mercî'i 'ilm ü 'irfân
Ki odur cevher-i nev'-i insân

'Amelî oldu dü nev'e kismet
Gazabîyye biri, biri şehvet

Cümlesinin vasatı oldu müfîd
K'ola ifrât-ıla tefrîte ba'îd

Mâr ü tiryâk gibidir meselâ
Zehrdür her yanı ortası devâ

Nazarın cerbezidir iksârı
Eblehin nakıs olur efkârı

(2775) 'İlmdir rütbe-i 'adl-i mergûb
Habbeze'l-maksud ü ni'me'l-matlûb

Şehvet artık olıcak fâcîr olur
Olmasa câmid olup kâsır olur

Mu'tedil vasfı anın 'iffetdir
Sabr u ârâm dem-i kudretdir

Cânibeyni gazabın oldu yaman
Mütehevvir birisi, cebân

İ'tidâl anda şecâ'at oldu
Sıfat-ı sâhib-i himmet oldu

(2780) Bir sıfatdır bu ki zımında nihân
Nice evsâf-ı fütüvvet-'unvân

Evvelîn lâzimesi sabr ü sebât
Saniyen terk-i ser ü bezl-i hayât

Eyleyen 'ömr-i girân kadre sehâ
Göstere meslek-i teslim ü rızâ

İ'timâd itmeye dir' ü sipere
İ'tikâd ide kazâ vü kadere

Sıdk-ıla diye tevekkeltü 'âlâ
Düşmen-i dîne ola tîğ-i belâ

(2785) Kimde kim ola bu vasf-ı ulvî
Bî-tereddüd olur îmânı kavî

Gayreti lâzime-i himmet olur
Hasma za'fi sebep-i kuvvet olur

Cenge âheng olıcak saff-ı cebân
Reme-i vahşî gibi ola remân

Dest-i kudretde iken rişte-i kâr
'Acaba kanda kaçır ol nâçâr

Ceng-i harbî işidip derhem olur
Ana ol sûr-i safâ mâtem olur

(2790) Gûş idip debdebesin tablalarının
Yüregi oynamaga başlar anın

Böyle tahkik ider eşrâf-ı ümem
Ki kerâmetle şecâ'at tev'em

Cengde merd-i şecâ'at pîşe
Ola mânend-i hizebr-i bîşe

Sonını fikr idemez ehl-i vegâ
Yürüse ardına bakmaz meselâ

Bahr-ı hûn içre birer ejder olur
Gûyiyâ tîğlı manîler olur

(2795) Cisme zahm irse dahi gayret ider
Hasma tuyurmamağa himmet ider

Cisme zahm irse de izhâr itmez
Çünkü düşmen ana tîmâr itmez

Az u çok bilmeye olsa pür-pîç
Hasmı âdem yerine saymaya hîç

Hüsn-i zannı kerem-i Mevlâ'ya
Âdemi gâlib ider a'dâya

Kesrete bakma ki sonı yokdur
Hakk'ın az nesnede lutfi çokdur

(2800) Killet-i 'askere gam çekme sakın
Yetire âyeti "kem min fi'etin"

Seyf-i mutlakla idip 'azm-i vegâ
Gâlib-i mutlak olur ehl-i gazâ

Kesret-i saff-ıla a'dâ-yı denî
Hatt-ı câhil-veş olur bî-ma'nî

Kalb-gâha salıcak merd-i hüner
Nevk-i tîği cigerinde oynar

Kuvvet-i kalb-ile sağ u solda
Merd olan gâlib olur her kolda

(2805) İtse kol kol salman tîğ eser
Hamza bulmazdı semend ü ne zafer

Kudret-i Hakk'a tevekkül yegdir
Lutf-ı Bârî'ye tevessül yegdir

İtse ol hâlde rûhın teslim
Gide îmân-ıla ol merd-i kerîm

Gam değil rûhunu itsen teslîm
Sana sermâye yiter kalb-i selîm

Gerçek er olduğına merd-i hüner
Bu sühan tîğ-veş arayı keser

DÂSTÂN-ı HÂKİM-i ISFAHAN MAN-ŞÜR DER CENG-i TÎMÜR-i PÜR-ZÛR

(2810) Bir zaman saldı 'Acem mülkine şûr
'Asker-i mûr-şümâr-ı Tîmûr

Ya'nî tûfân-ı celâl itdi bürûz
Kaynadı fitne hemân rûz-be-rûz

Tîğ-i kahr oldı ol mülke seyl-âb
Üstine dâ'iretü's-sû girdâb

Hep yudı yaykadı seyl-âb-ı sitem
Kalmadı bir yeri sebz ü hurrem

Kıldı tozutmağa âhir niyyet
Isfahan mülkini de kuhl-sıfat

(2815) 'Askeri ebr-i şerer-bâr-ı 'azâb Bî-
günâh itdi ol iklimi harâb

Hançeri katre-i sîm-âb-misâl
Câme-i cismi delerdi fi'l-hâl

Tîr-i ser-tîzi belâ-yı nâzil
Kılıcı şerbet-i zehr-i kâtil

Ebr-i bârende gibi tîr-nisâr
Geldi çatdı nice yüz bin tatar

Bu haber bağrını deldi topun
Yüregi ağzına geldi topun

(2820) Nâr-ı hiddet ki şerer-nâk oldı
Zehresi şukkaların çâk oldı

Oldı çün vâkıf-ı hâl-i Tîmûr
Isfahan hâkimi ya'nî Mansûr

Kaldı bir nice nûgerle tenhâ
Dahı sille yimedın kalb-i kafâ

Dem-i furkat gelip itdi feryâd
Hafakânı ceresın oldı ziyâd

Şehrden çıkağa 'azm itmiş-iken
Gördi bir bîve anı bâmından

(2825) Nite kim Zâl-i sipihr-i kec-bâz
Bâmdan itdi cefâya âgâz

Kahr-ıla ana idip ta'ne-zeni
Didi iy şâh-ı cihân 'ar kanı

Yir iken râtibe-i memleketi
Pehlevân idin o demlerde katı

Bir mehâbetli dil-âver er idin
Menem ol şâh-ı bahâdır dir idin

Merd isen gayret idersin şimdi
Bizi kor kanda gidersin şimdi

(2830) Mâkiyânlar ki 'iyâl oldı bana
Hıfz idip gayra yedirmem kat'â

Haremin gibi iken mülk ü ümem
Vire mi gayra 'iyâlin âdem

Gûş idip şah bu merdâne sözi
Döndi gayretle hemân hasma yüzi

Berk urup dilde şecâ'at güheri
Tîr-mânendî atıldı ileri

Nîze ber-düş o merd-i pertâb
Oldı şâhîn-i terâzû-yı rikâb

(2835) Didi hem-râhına iy merd-i neberd
Düşmen-i dûna zebûn olmaya merd

Ururın kendimi bu düşmene ben
Hâl hâlî değil âhir ikiden

Yâ düşe sâye-i devlet başa
Yâ kona zağ ü zağanlar lâşa

Kime kim havf ü hatar ide hutûr
Gelmesin şimdiden ana destûr

Yâ ser-i taht-ı felek-sîmâda
Hâk u hûn içre yâ zîr-i pâda

(2840) Beni yoklarsa eğer kim yârân
Yoklasın bî-ta'ab ü zann ü gümân

Yâr olan ceş-ile olup peyvend
Düşmene sürdi harîf-âne semend

Didi bismi'llâh eyâ ehl-i vegâ
Bize bir ni'met-i hakdır bu gazâ

El-vedâ' iy ser-i bâlîn-i safâ
Merhaba kabza-i tîğ-i heycâ

Dest-hoşdur siper ü gürz ü gümân
Bize râhatındadır zill-i sinân

(2845) İltifat eylemeziz düşmene biz
Kârını gürze havâle ideriz

Şerhâdan münşerih olsun hâtır
Kesr-i 'uzv olsa Hudâ'dır câbir

Merd-i meydân ki çeke tîğ-i hadîd
Olur elbette ya gâzî ya şehîd

Size de hâb gibi itdi safâ
Kılıcı üzre olan ehl-i gazâ

Zen gibi pisteri üzre ölmek
Merd-i meydâna musîbetdir pek

(2850) Ne safâdır ki girip meydâna
Boyana gül gibi cismi kana

Farkını lâle-sıfat çâk ideler
Bedenin kana yuyup pâk ideler

Şâhdan gûş idicek bu sühanı
İtdiler cümle gönül birliğini

Urdılar düşmene merd-âne süyûf
Mıstar-ı mesnevîye döndi sufûf

Yem-i mevvâc-ı sufûfi dem-i ceng
Yardı geçdi nice kerre o neheng

(2855) Mühreler kazdı gırîvân oldu
Surb-ı zenbûr hurûşân oldu

Hûn-ıla turna teli âl-i şî'âr
Oldı güyâ varak-ı zülf-i nigâr

Tel-ile kana yunup kelleleri
Erguvân açdı çemen telleleri

Nice kez düşmene vardı geldi Tîğ-
veş süre süre inceldi

Eyledi hasm-ıla merdâne neberd
Kalmayınca haşeminden bir ferd

(2860) İtdi üç kerre o ser-bâz-ı dilîr
Fark-ı Timur'a havâle şemşîr

Bir baş-ıla ana bulmuşdı zafer
Tutmasa karşı silâh-dârı siper

Göriccek şîr-sıfat hamlelerin Kalb-
gâh içre degışdirdi yerin

Bulmayıp hasmı yerinde âhir
Döndi ol nerre hizebr-i kâhir

İtmedi cür'et içinden biri
Ki ola seg gibi dâmen-gîri

(2865) 'Akıbet bulmağ-ı için râhat-ı can
Oldı bir gûşe-i tenhâya revân

Güm idip genc-i nihân gibi yerin
Bend idip turur-iken yârelerin

Nâgehân vâkıf olup ehl-i fiten
Anı bend eylediler gâfil iken

Peyrev-i şâh-ı şehîdân oldı
Ya'nî hak yolına kurbân oldı

Oldı şâhân cihân içre temâm
Hasmı hayf-ıla o seyf-ile benâm

(2870) Can virip eyledi nâmın ihyâ
Gafara'llâhu lehû fî'l-'ukbâ

SOHBET-i Sİ YÜ ÇAHÂRÜM FAZÂYİL-İ EŞ'ÂR-İ ÂBDÂRİ İŞ'ÂR İÇİNDİR

İy kılan gavta-i deryâ-yı sühan
Tâlib-i gevher-i yektâ-yı sühan

İt yûri hâme-sıfat gavvâsî
Kıl 'Aden sâhili bezm-i hası

Sühânın reşk-i dem-i 'İsa'dır
Nây da nağme-i rûh-efzâdır

Zâhir oldı dem-i 'İsâ sende
Bi'llâh iy hâme nefes payende

(2875) Cân-fezâlıkda o magz-ı cânın
Nefes oğlu dirilir 'İsa'nın

Rişte-i nazma dizip dürlerini
Göster ehl-i sühana cevherini

'Ukde-i bâd-ı sabâdır o güher
Girih-i rişte-i câna benzer

Güyyâ rişte-i rindân yiri
Oldı deryâ-yı letâfet güheri

Sözdür ol ni'met-i hân-ı melekî
Ki anın vezn-ile konmuş nemeki

(2880) Eser eyler dile her satr-ı latîf
Tîrdir kim ola peykâmı redîf

Kâfiye virse o satra zîver
Şîve-i gûşe-i ebrûya döner

Oldı şâhîn-i terâzû-ustûr
Seng-i mizânı der-i pâk-i buhûr

Nev'-i insân ki ser-efrâz oldı
Gayrıdan nutk-ıla mümtâz oldı

Nazm-ıla ş'ol ki sühan-perverdir
Cümleden rütbesi bâlâ-terdir

(2885) Vezne geldi nice dürr-i meknûn
Oldı sermâyesi tab'-ı mevzûn

Nev-'arûsân-ı ma'ânîye cihâz
Câme-i lafz-ı pesendîde-tırâz

Hey'et-i hattı şebistân-ı sürûr
Birbiri üzre anı dizdi sûtûr

Şi'rdir gonca-i dil-beste-i râz
Şi'rdir tuhfe-i erbâb-ı niyaz

Şi'rdir zemzeme-i tâ'ir-i rûh
Şi'rdir evvel-i âsâr-ı fütûh

(2890) Şi'rdir nâdire-i 'âlem-i gayb
Şi'rdir 'ukde-güyâ-yı lâ-reyb

Gâh olur vâsıta-i lutf-ı habîb
Gâh olur terceme-i sevk-ı garîb

Gönül eğlencesidir ehl-i dile
Eglenir 'âşık ol efsâne ile

Gördi nâz-ıla söz açmaz dildâr
Söyleşir kendi ile 'âşık-ı zâr

Zikr-i vuslatla virir nazma nizâm
Hoş gelir kendiye gönlince kelâm

(2895) Didi ta'rîf iden erbâb-ı fûnûn
Şi'r için 'arz-ı niyâz-ı mevzûn

Şi'rdir nağme-i nâzûk-peyvend
Nefese göre olur kadri bülend

İricek makta'a 'ömr-i şâ'ir
Andırır nâmını şi'r-i fâhir

Zemzemeyle pür ider âfâkı
Eseri haşra dek olur bâkî

Bula âhir nefes ol hüsn-i hitâm
Koya nazm içre mu'ammâ gibi nâm

(2900) Kalbi ilhâmın olur cilve-gehi
Sanma kim şâ'ir olan ola tehî

Bu ma'ânî yoğ-iken buldı vücûd
Oldı hayret-dih-i erbâb-ı şühûd

Nereden geldi nazar kıldın mı
Sözümüz kanda gider bildin mi

Bu kerâmet şu'arâya besdir
Pâye-i himmeti gerdûn-resdir

İtse da'vâ-yı kerâmet 'ulemâ
Şi'r ü inşâ iki şâhiddir ana

(2905) Yazdılar her birinin evsâfin
Bilmezsin kangı birini diyeyin

Farkı ammâ ki değil cây-ı makâl
Mâ-i râkidle bir olur mı zülâl

Şu'arâ gark-ı yem-i na'mâdır
Âyet-i lutf-ıla müstesnâdır

Zü'l-fikâr oldu çün illâdaki lâ
Kesdi arayı kelâm-ı Mevlâ

Gider inkârı eyâ tünd-'anûd
İtdiler kadr-ıla isbât-ı vücûd

(2910) Oldı iclâl-ile kavm-i şu'arâ
Nâz-perverd-i gülîstân-ı safâ

Ravza-i Kuds'ün olur güstâhı
Koparır mîve eğip her şâhı

Dest-i endîşe olur gevher-i pâk
Gayb gencînelerinden bî-bâk

Oldılar mahrem-i râz-ı melekût
Kıldılar seyr-i serâ-yı lâ-hût

Açılıp perde-i şekk ü evhâm
Tercemân oldu arada ilhâm

(2915) Şi'rdir çünkü şi'âr-ı ebrâr
İdelim şemme-i hâlin iş'ar

DÂSTÂN-ı KIZIL ARSLAN BÂ-ŞEYH NİZÂMÎ KUDDİSE SIRRAHU

Kıldı çün küncde gencîne-güşâ
Hazret-i Şeyh Nizâmî'yi Hudâ

Oldı erbâb-ı dile hâdî-i reh
Kuddise'llâhu ta'âlâ sırreh

Şi'r-ile kadri irip Şa'râ'ya
Virdi feyzi şu'arâya vâye

Çünkü güş itdi Atabeg anı
'Asrının ya'ni Kızıl Arslanı

(2920) Cân-ıla mayıl olup sohbetine
Eyledi da'vet anı hazretine

Didiler şeyh idip halvet-i hâs
Bahr-ı vahdetde olupdur gavvâs

'Aklı var gelmez anın divâna
Halvetinden olamaz bî-gâne

Güş idip didi şeh-i ferruh-fâl
Tağ gelmezse yürüsün abdal

İtdi gerçi taleb-i 'izz-i huzûr
Hâtırında var-ıdı kibr ü gurûr

(2925) Garazı görmede bezm-i hâsın
İmtihân itmek idi ihlâsın

Ya'nî âsâr-ı riyâ var mı göre
Hâli akvâline uyar mı göre

Şeyhe de mün'akis oldu ol ân
Kıssa envâr-ı kerâmetle hemân

'Âlem-i gaybdan itdi izhâr
Zerre enmûzec-i feyz-i envâr

Şah gördi bir ulu tâk-ı refî'
Kalb-i mü'min gibi gâyetde vestî'

(2930) Ehl-i dîvânı müzeyyen saf saf
Câmeler zer-keş ü envâ'-ı taraf

Ortada taht-ı murassa' pâye
Ferkadan farkına salmış sâye

Zer ü gevherle örilmiş bünyâd
Şeb-çirâğ olmuş ana rûkn ü 'imâd

Üstine geçmiş oturmuş bir pîr
Lem'a-i vechi ziyâ-bahş-i serîr

Fark-ı pâkinde murassa' bir tâc
Kürsî üstinde sirâc-ı vehhâc

(2935) Dîdeler sa'sa'asından hîre
'Akıllar dağdağasından tîre

Berk ürür yüzde şu'â'-ı meliki
İtmiş etrafı müşa'sa' milki

Göricek haşmetini şâh-ı cihân Bî-
tereddüd ayağa düşdi hemân

Eyledi şeyh o hâli zâ'il
Gözini sildi şeh-i deryâ-dil

Gördi bir gârın öninde bir pîr
Post üzre nite kim merd-i fakîr

(2940) Künc-i gâr içre turur âmâde
Taşt ü ibrîk-ı vuzû seccâde

Nesne yok hergiz öninde illâ
Mushaf u mimber ü tesbih ü 'asâ

Bildi kim pâdişeh-i ma'nîdir
Târik-i sûret-i lâ-yâ'nîdir

Eyledi sıdk-ıla izhâr-ı velâ
İstedi himmet-ile hayr du'â

Şeyh idip şâh-ı cihâna ikbâl
İtdi himmet nazarıyla hûş-hâl

(2945) Nâmına yazdı anın penc kitâb
Eyledi şöhretini 'âlem-tâb

Ögerek göge çıkardı anı
Şîr-i çarh itdi Kızıl Arslan'ı

Oldı ol şöhret-i hurşîd-nazîr
Pençe-i hamse ile 'âlem-gîr

Bâreke'llâh hüner-perver imiş
Başı devletli şeh-i kişver imiş

Ki ana şeyh gibi nâdire-senc
Oldı gencûr-ı güher hâne-i genc

(2950) Olmadı hiç buna lâyıık bir şâh
Giyeli tâc-ı zer-endûzını mâh

Gûş iden bu sühanı 'ârif olur
Şâ'irin rütbesine vâkıf olur

O kerâmet ki görüpdür anı şâh
Nazmına nisbet-ile bürke-i gâh

Şeyh ol mertebede itmeye 'âr
Eyleye kâ'ide-i şî'ri şî'âr

Bize yitmez mi şeref kim her-bâr
Ana taklîd idevüz tûtî-vâr

(2955) Ta'n iden kendiyi eyler rüsvâ
'Av'av-ı segle bulanmaz deryâ

Buradan bil sühanın rütbesini
Şâh-ı 'ışkın okınan hutbesini

Şu'arâ oldı mey-i ma'nîye hum
Raziya'llâhü ta'âlâ 'anhum

SOHBET-i SİYÜ PENCÜM KAZÂYA RIZÂDAN GAYRI ÇÂRE OLMADUĞIDUR

Çün kaza târi ata kavı-ı kader
Ne basîret meded eyler ne basar

Gelmeyince görinüp sehm-i kazâ
Kaçınıp turmağ-ıla umma devâ

(2960) Yed-i kudretten irişdikçe hadeng
Bilmeyen hasmı ile eyler ceng

Siper-âsâ yüzün eyler pür-pîç
Neye uğradığını bilmez hîç

Nâvek-i âh gibi kılta nişân
Nâgehân urduğunu tuya hemân

Kim savar lutf-ı Huda'dan gayrı
Nesne yok elde rızâdan gayrı

Olıgör her ne gelirse şâkir
Cebr-i kesr itmeğe Mevlâ kâdir

(2965) 'Usr ile yusrı odur tev'em iden
'Âlemi mâye-i derd ü gam iden

Rûz-ı rûşenle misâl-i şeb-i târ
Müte'âkıb olıcak 'usr u yesâr

Şu ki insaf ide ehl-i dildir
Her kişi nevbetine kavildir

Kim ki Hak'dan bile her ahvâli
Kalbini eyleye gamdan hâlî

İncinir mi ne kadar çekse batar
Âşinâ vaz'ına hiç 'ârifler

(2970) Ürküdür mi seni seng ü nâvek
Nereden geldiğin idrâk idicek

İricek câzibe-i hükm-i kazâ
Çâresi cân-ıla teslim ü rızâ

Huşk ü ter olmaya gark olsa yeme
Çâre yok huşkî-i ceffe'l-kaleme

N'eyleye fikret-ile rây sana
Anlara kalır ise vây sana

Dest-i kudrettedir iklîd-i umûr
Anı feth eyleyemez himmet ü zûr

(2975) İricek hükm-i Hudâvend-i kadîr
Vire can nakdini birbir takdîr

Eyledi çünkü Hudâ-yı 'allâm
Levh-i mahfûzı rü'ûs-i ahkâm

Başı bin kerre urursan taşa
Ne yazılsa gelecekdir başa

İy geçen bahr-ı fenâda gavvâs
Dest ü pâ urmağ-ıla umma halâs

Çekdi ka'ra nicesin bu girdâb
Görinür fark-ı seri sanma habâb

(2980) İdemez vakti tecâvüz bir kes
Ki 'adedle alınır anda nefes

Bî-mededdir bu yem-i nîlî reng
Ki görünmez gelicek anda neheng

Nice cân-bâz kim olsa der-kâr
Eyleye târ-ı şihâb üzre güzâr

Uğrasa sille-i dest-i kadere
Bisterinden düşe boyınca yere

İşte vardım dimez irdikçe kazâ
Bir delil ister-isen işte sana

DÂSTÂN-ı ZÂHİD-İ EHL-İ DİL BÂ HÜDHÜDÂN-ı GİRİFTÂR

(2985) İtdi bir zâhid-i pâkize-nazar
Ser-i bâzâra kazâ ile güzër

Eylemişdi dilin ol şeyh-i ferîd
Bülbül-i gülşen-i râz-ı tevîd

Mantıku't-tayr'ın olup nükte-veri
Hâl-i mürgândan alırdı haberi

Gördi bâzârda bir sayyâdı
Eylemiş bend nice âzâdı

Bir kafes içre iki hüdhüdi var
Her biri turma ider nâle vü zâr

(2990) Âşiyân hasreti itmiş mahzûn
Kebg-i kühsâr gibi gözleri hûn

Göricek eyledi zâhid şefkat
İtdi mürgânı halâsa niyyet

Virdi sayyâda iki dirhem sîm
O da hüdhüdlere itdi teslîm

Getirip şehri kenarına hemân
Eyledi ikisini de perrân

Bir harabe var-ıdı anda meger
Kondı dîvârına ol hüdhüdler

(2995) Olup âzâd ol iki bî-çâre
Birisi geldi o dem güftâra

Didi iy zâhid-i ferhunde-kadem
Bâreke'llâh ne keremdir bu kerem

Görmedik böyle hisâl-i melekî
Eyledin bezl bize mâ-meleki

Zulm-ı bi-dâdı görüp dâd itdin
Kuşça cânım benim âzâd itdin

'İvaz olur mı bu lutfâ dünyâ
Hele ma'zûr buyur icmâla

(3000) Var durur pür-güher-i dürr-i semîn
Zîr-i dîvârda bir genc-i defîn

Kimsenin mâlı değildir bu menâl
Yürü bizden sana ber-vech-i halâl

Didi ol zâhid-i pâkize-sirişt
Nefesin var ola iy mürğ-ı behişt

Lîk bir şübhe olupdur lâyh
Lutf idip anı da eyle vâzıh

Zîr-i dîvârda genci bilesin
Damdan nice tegâfûl kılasın

(3005) Müşt-gâh içre olan mûy-ı dü-tâ
Sana lâyık mı ayak bağı ola

Didi ol mürğ ki lutf-ı Mevlâ
İtdi bu hâşiyeti bana 'atâ

Egnime nakışlı hil'at virdi
Başıma tâc-ı kerâmet virdi

Ser ü ser-defter-i mürğân oldum
Mahrem-i sırr-ı Süleymân oldum

Lîk pâ-bend idicek hükm-i kazâ
Yedilür bir kıl ile ehl-i rızâ

(3010) Nâvek-i tîz yine olmaya siper
Kimse karşı koyamaz zerre kadar

Kör ider can gözini tîr-i kazâ
Halka-i mîme döner pehn-i kazâ

SOHBET-i SİYÜ ŞEŞÛM: TERBİYET-i HİDEM ve EVLÂD BEYÂNINDADIR

Edeb insâna 'aceb zîverdir
Nûrdan tâc-ı kiyâ-güsterdir

Lîk ol kisvet-i vâlâ-yı edîb
Başı devletlilere oldu nasîb

Olamaz kimse o câha lâyık
Kişi taklîd-ile olmaz 'âşık

(3015) Oldı sermâyesi feyz-i ezeli
Kâbiliyyet gerek olmağa velî

Olsa zâtında eğer isti'dâd
Kesbe muhtaç değil neyl-i murâd

Şive sanır anı nice çelebi
İtdi tahsîl-i edebde edebi

Hadd-i zâtında şu kim ola edîb
Gayrıya ola şî'ârı te'dîb

Budur ehl-i edebin bürhânı
Ki müeddeb ola hep a'vânı

(3020) Lâ-cerem eni ü 'iyâl ü evlâd
Olalar de'b-i edîbe mu'tâd

Bunların zâhir olan ahvâli
Kendinin oldı delîl-i hâli

Kadr-i 'âlî ile her sadr-nişîn
Oldı hurşîd-i ziyâ-bahş-ı güzîn

Eli altında olanlar her-bâr
Terbiyetle olalar berhûrdâr

Eyleye pertev-i feyzi memdûd
Gün gibi vire o zerrâta vücûd

(3025) Terbiyet itmelidir ebnâyı
Andırır rahmet ile babayı

Vire mânende-i âsâr-ı cemîl
Veled-i sâliha Hak 'ömr-i tavîl

Lutf-ıla bî-kese eyle ihyâ
Ölmez oğuldur ider celb-i du'â

Terbiyet ide şu ki huddâmı Hayr-
ıla yâd olur anın nâmı

Levhaşa'llâh ki ola bed-ahlâk
Sebeb-i la'net olur bende-i 'âk

(3030) Hadem insâna cevârih gibidir
Bed olan âlet-i cârih gibidir

Şu ki 'aklınca anı ide çerâğ
Yaka zulmetle dil-i 'âleme dağ

Nâ-halef oldı hilâf-ı bî-ber
Ekser itdigi olur zahm-ı ciger

Ne sa'adettir o kim âkil ola
Edeb ü dîni ola kâbil ola

Bir tedârûkle ide müşkili hal
Nâmı dillerde kala darb-ı mesel

DÂSTÂN-I MERHÛM MERHABÂ EFENDİ VE NEZÂKET-İ KETHUDÂ

(3035) ‘Ulemâdan biri bundan akdem
Aldı bir ‘abd-i mübârek-makdem

‘Abd anın kârını te’yîd itdi
Şeklini gördüğü dem ‘îd itdi

Yitişip oldı o nahl-i hurrem
İstikâmetde nezâketde ‘alem

Der-i Mevlâ’dan anın bahtı sa’îd
İtdi Keyvân gibi kadrini mezîd

Giderek hâdimi mahdûm-ı kerîm
Cümletü’l-mülk idip itdi terkîm

(3040) Devr-i eyyâm-ıla ol merd-i benâm
Oldı Mollâ-yı hükûmet-gehi Şâm

Kedhudâlıkla olup hizmetde
Oldılar devlet-ile ‘izzetde

Azdırıp âb u havâsı Şâm’ın
Oldı mahdûm esîri câmin

Hasta-i ‘ışk idi kılmağa devâ
Güyyâ eyledi tebdîl-i hevâ

Eyleyip gül gibi tertîb-i dimâğ Lâle-
veş yoğ-idi sevdâ-yı ferâğ

(3045) Bezmin esbâbı be-şart-ı ihfâ
‘Uhdesindeydi anın subh u mesâ

Gözedip ‘arz-ı velî ni’metini
Sıdk-ıla eyler-idi hizmetini

Sırr-ı ser-beste-i câm-ı rahşân
Dil gibi kat kat olurdu pinhân

Şîşe vü câm olup işrâkı
Kulkulın anlayamazdı sâkî

Çıkmayıp mutrib u nâyın nefesi
Gizli idi çü kelâm-ı nefsi

(3050) Ya’nî ol bezm-i harîm-i hürmet
İtdi rez-duhterin ehl-i ‘iffet

Dil-i 'âşıkda çü la'l-i dilber
Enderûnîde idi ana makar

Her kaçan kim ilişirdi dem-i 'asr
Fâzıl-ı 'âlim olurdu cem-i 'akr

Kedhudâlık olup ol hizmet-i cüst
Hâzır eylerdi mühimmâtı dürüst

Getirip bir siniyi hâle gibi
Zeyn iderdi gül-i pür-jâle gibi

(3055) Ya'nî mînâ vü tabakla kat kat
Pür idi tabla-i 'attâr-sıfat

Yine bir gün oturur-ken tenhâ
Didi gelsin beri esbâb-ı safâ

Kedhudâ müşteğil-i hıdmet idi
Gûyiyâ hükmi-kazâ gaflet idi

Bir mühim ile ana bî-hengâm
Geldi bir muhteşem-i kişver-i Şâm

Gurre-i dâniş-i hâdim mahdûm
Hâl ise ana değıldi ma'lûm

(3060) Piş-hânın donadıp oldu revân
Piş-keş tablasına döndi heman

Lem'a-i şîşe-i mey 'âlem-gîr
Sanki hinnâ gicesi şem'-i münîr

Oldı bu hâl ile nâgeh peydâ
Ne dem-i 'özü ü ne tâb-ı ihfâ

Hayret ol şahsı idip dağdağa-nâk
Hâkim oldu bu hacâletle helâk

Kedbudâ hâli idince iz'ân
Kıldı ol arada bir hîle hemân

(3065) Kapıdan girmede irkilmedi hîç
Oldı mahdûmı ile pîç-â-pîç

Didi hânende fulân-ile fulân
Fısk iderler diyü itdikçe figân

Garaza hamı idip inanmaz idin
Bendeni râst-sühan sanmaz idin

İşte bu def'ada var mı inkâr
Eyledim meclisi ile ihzâr

Beğenip mağlatayı 'allâme
Kendi de kordı 'acep hengâme

(3070) Gördi hâkimde çün âsâr-ı gazab
Turmadı gitdi o Mollâ-yı 'Arab

Bu nezâketle olup def-i keder
Kaldı dillerde bu ahvâl-ı semer

SOHBET-İ SÎYÜ HEFTÜM: FEZÂHAT-İ NAKZ-I 'AHD BEYÂNINDADIR

Yürü iy 'ahdine turmaz bed-mest
İtme peymâne-i peymânı şikest

Kim ki ağzından ala ikrârı
Ne ise yok dime bezi it varı

Va'din incâzına kıl sa'y-i belîğ
Çekse dendânını da itme dirîğ

(3075) Hâme-veş gerdenine alınca
Sa'y kıl iki dişin kalınca

Vireceksen yürü eyle ikrâr
Yoksa yum kıllıyı açma zinhâr

Nâdim olup urıcak kef-be-kef
Diş sırtıma ile mânend-i sadef

İrmesin sâgar-ı peymâne zarar
Olsa işkeste eğer kâse-i ser

Olma çün 'ahd-şiken mest-i harâb
Ki gehi and içe geh bâde-i nâb

(3080) Dönme ol rind-i kadeh-peymâye Nakz-
ıla 'ahdi ola hem-sâye

Eyle peymâne pür olmca müdâm
Nakz-ı 'ahd itmemege sa'y-i tamâm

Âdem oldur ki ola 'ahdine cüst
Gelse bin ta'ne taşı tura dürüst

Çözmeye 'ukde-i târ-i sühanı Bend-
ber-bend kesilse bedeni

İtmeye cür'a-keş-i bezm-i elest
'Ahd-i evveldeki ikrârı şikest

(3085) Gözleyip encüm-i bî-dâr gibi
Dönmeye gerdiş-i devvâr gibi

Gerçek erdir o cüvân-merd-i kerîm
Ki ide sıdk-ıla cânın teslîm

'Ahdini lâzime-i 'ahde bile
Baş vire virmeye ser-rişte ele

Deyndir zimmete şey-i mev'ûd
Hulf-ı va'd oldu hilâf-ı ma'hûd

Kizbi terk it zen-i muhtâle gibi
Hulfi ko gûdek-i nev-sâle gibi

(3090) Pâkdır mendlerin meydânı
Oğlan oyuncağı sanma anı

Subh-ı sâdık gibi ferbunde-dem ol
Kûh-veş tut sözi sâbit-kadem ol

'Ahdını eyle dürüst itme güzâf
Hîzler san'atıdır sözde hilâf

Ne safâdır ki idip 'ahd ü emân
İ'timâd ide sana pîr ü cüvân

Lâzım olsa nite kim genc-i defin
Koduğı yirde bula ola emîn

(3095) Olasın kâr-ı emânetde mesel
İdeler kavlini düstûr-ı 'amel

Sözi ikrârına olur üstün
Kâfirin olsa eğer 'ahdi bütün

Viresiye inanır hem-nefesi
Deyndir zimmet-i merde viresi

Nakz-ı 'ahd ey leşe de kim ne alır
Kendisi yüzi karasıyla kalır

Nakz-ı 'ahd-ile olur hâli tebâh
Karaman oğlu gibi rûy-ı siyah

DÂSTÂN-ı İBN-i FERMÂN ve CEVÂB-ı REH-NÜMÂ

(3100) Karaman oğlu olup ehl-i nifak
Dâyimâ olur idi 'âsî vü 'âk

Âl-i 'Osman'ın olup makhûrı
Bende-veş olmuş-iken me'mûrı

Gözedip fırsatı 'ayyâr gibi
Gürbe-i cüst ü ziyân-kâr gibi

Rûm'a itseydi gazâ şâh-ı cihân
Anatoli'yı iderdi vîrân

Ric'at itse yine Şah Mansûr
Kaçmadan kaçmaz idi ol makhûr

(3105) Güç olur kişide 'ar olmayacak
'Uhde-i kavî ü karâr olmayacak

Nice kez görmüş o yoldan kahrı
Eylemiş mülkini vîrân şehri

Yine ma'kûl söze uymaz imiş
Yenilirken güreşe toymaz imiş

Karaman halkı mürüvvetsiz olur
Nâmı seg kendi hakîkatsiz olur

'Ahd ü peymânma yok zerre 'amel
Karaman bahşîşi meşhur mesel

(3110) Farz olur anda şahâdet kizbe
Ehl-i gayret dinilir ol hizbe

İçlerinden yürür ahkâmı anın
Karaman gayretidir nâmı anın

Molla hünkâr güvâh-ı 'âdil
Çeşme hûd kâbil-i inkâr değil

Hâsılı şâh-ıla İbn-i Karaman
Nice kez itmiş-iken 'ahd ü emân

Yine ikrârı hebâ olmuş-ıdı
Milki bir özge belâ olmuş-ıdı

(3115) Sıkılıp eyleyicek âh u figân
'Afv iderdi suçını şâh-ı cihân

Mülkini yine idip kendiye hâs
'Abd-i muhlis gibi bulurdı halâs

Böyle mülki yedirirdi o sege
Konya halvâsı gibi döge döge

Yine bir gün şeh-i mansûr-livâ
Cânib-i Rûm'a idip 'azm-i gazâ

Vardı Eflâk ilin itdi gâret
Karaman oğluna degdi fırsat

(3120) Bursa'nın şehrinin tâlân itdi
Dil-i 'âşık gibi vîrân itdi

Oldı çün şâha kazıyye ma'lûm
Şîr-veş kıldı o rûbâha hücûm

Pîç ü tâbından olup kameti lâm
Düşdi at boynına mânend-i licâm

Kaçarak düşdi yolu küh-sâra
Râh-ı firkat gibi seng-i hâra

Her şerer kim çıkarır kebkeb-i peyk
Dirdi gûyâ ana fâhla' na'leyk

(3125) Na'l-i rahş olmuş-ıdı âteş-i berg
Bu belâdan ayağın eyledi terk

Senglâhı dem idip ma'den-i lâl
Meh-i nev oldı şafakda her na'l

Şiddet-i râh-ıla tefsîde-lebân Reh-
nümâyâ didi İbn-i Karaman

Semt-i vâdîde iken râh-ı 'ubûr
Böyle sa'ba niçin olında mürur

Var-iken râh-güzer her koldan
Gitmedik hayf ü dirîğ ol yoldan

(3130) Reh-nümâ kim usanıp cânından
Zâr idi hâl-i perişânından

Zahm-ber-zahm olup ana bu 'itâb
Şâhına virdi bu vech-ile cevâb

Nesne fevt olmaz a iy şâh-ı cihân
Devletinde var-iken dahi zamân

Âl-i Osmân-ıla düşmen olıcak
Eksik olmaz bize dâyim kaçmak

Bir kaçışda dahi andan geçelim
Sizi ol yoldan alalım kaçalım

SOHBET-i SÎ YÜ HEŞTÜM: FEZÂYİL-i İSTİKÂMET BEYÂNINDADIR

(3135) İstikâmet bir ulu devletdir
Tâze serv-i çemen-i 'izzetdir

Tîr-veş toğru olan menzil alır
Eğriler yay gibi bend içre kalır

Müstakim olmağ-ıla nîze-i tîz
Dil uzadır kime kim itse sitîz

İstikâmetle olan tîz-lisân
Sözi geçgin ola mânend-i sinân

Gûş iden dir ki sözünün yeri var
Bilir aslında anın cevheri var

(3140) Toğruluk mertebe-i vâlâdır
Toğrusın mı diyeyin a'lâdır

Süzilen laşe Karakuş gibi
Yalımı alçak olur mûş gibi

Müfte konmağı iden kendiye kâr
Gördüğün bâz gibi görse şikâr

Şûm olup hırs anı ac eyler
İllerin destine muhtac eyler

Bâz kim kâr ide hûn-hârlığı
Çok yaşatmaz anı gaddarlığı

(3145) Mâkiyân meyli düşerse câha
Tilkilenmek görünür rûbâha

Gâv-ı dihkâne hıyânet nazarı
Gürbeden bed-ter ider şîr-i neri

Eyledi lâzime-i baht-ı nigûn
Seglere gürg-i ziyânkârı zebûn

Hâne-i gayra giren bî-mezheb
Ne arar komadığı yerde 'aceb

Bulduğun alır ider tuğyanı
Sanasın kodı eli-y-ile anı

(3150) Yire bakmaktadır eğmiş serini
Gözedir mekr-ile fırsat yerini

Bilinir düzdi müzahref san'at
Ki düşer üstine züll ü nekbet

İltifât itme tabasbus-kâre
Uğrıdır hâsılı yâ zen-pâre

Gürbe-i cüst gibi segisi olur
Bir gün elbette cezâsını bulur

İstikâmet ki ola tab'a medâr
Toğru yoldan çıkamaz cedvel-vâr

(3155) Serika şâ'ire de nekbetdir
Çoğı cerrâr-ı denî-himmetdir

Ehl-i tab'a hiç olur mı lâyük
Özr idip diye tabî'at sârik

Eli uzun olanın tâk-misâl
Yüzi yaprak gibi olur pâ-mâl

Belki kahr-ıla bükerler belini
Komayıp sonra keserler elini

İ'vicâc üzre ise şâh eğer
Sâhibi nâr-ıla ıslâh eyler

(3160) Bu cefâ kim olunur şâh-ı tere
'Âkil isek sana 'ibret yetire

Remz-i hikmet diyü tut bu sühanı
Pende meylin var-ısa dinle beni

DÂSTÂN-ı İ'TİBÂR-ı 'AYYÂR ez KELÂM-ı ZEN-ı BÎ-'ÂR

Bir zaman Mısır'a varıp bir 'ayyâr
Çeşm-i dilber gibi oldu mekkâr

Ceyb-der kîse-bür ü şâtır idi
Gönül uğrılamağa kâdir idi

Göricek gin yakadan kîse-i zer
Câme-i cisme açardı yakalar

(3165) Kîse-i nakdi çalardı her-bâr
'Âşıkın sabrını gûyâ dil-dâr

Ceybe itmekde o cüst-i ser-bâz
Oldı çün zülf-i siyeh dest-dırâz

Hançeri hâr-sıfat elde idi
Gözi yolda eteği belde idi

Bir gice yine idip 'azm-i şikâr
Sindi bir gûşeye çün gamze-i yâr

Gördi nâgâh giçer şahne-i şehri
Baskın itmiş bir iki kahbe-i dehr

(3170) Sürüyüp anı 'ases-i mûy-keşân
Turma derd-ile ider âh ü figân

Şahmeden şefkat umup ol nâ-şâd
Didi iy vâlî-i kâhir feryâd

Ne sebep var bu kadar bî-dâda
Kanlı hırsız degilem dünyâda

Bana bu cevri nedendir bilsem
Şükür Allah'a harâmî degilem

Gûş idince bu kelâmı 'ayyâr
İtdi peykân gibi çak cânına kâr

(3175) Fıkr idip hâlin o düzd-i nâkes
Didi hakka ne hevesdir bu heves

La'net ol kâra hezârân la'net
Ki ide kahbeler andan nefret

Olalar şöhre-i şehri ü bâzâr
Mesele-i 'âlem olup gâv-süvâr

Eşeğe bindiğin ikrâr ideler
Anı andıkça velî 'âr ideler

Var-ımuş tevbeyle isti'dâdı
Oldı bu söz sebebi irşâdı

(3180) Uğrın uğrın çekilip hânesine
Oldı nâsîh dil-i dîvânesine

SOHBET-İ Sİ YÜ NÜHÜM: ŞÂHİD-İ BÂZÂR SERMÂYE-i FEZÂHÂT ü DEMÂR
OLDUĞINDADIR

Eyleme şâhid-i bâzâr-ıla kâr
Seni cânından iderler bî-zâr

Olma üftâde-i her nahl-hırâm
Ki anın kuş kona üstine müdâm

Kâkül-i dil-keşe olma mayıl
Virme her saçı kesik kahbeye dil

İtme sarkındı ruh-ı cânâna
Turre-veş pâyını çek dâmâna

(3185) Düşme ter-dâmene mânend-i gubâr
Leke götürmez imiş câme-i 'ar

Gider ol 'ılkı ki kuyruk bulaya
Zülf-i gec-bâz-veş ayak tolaya

Seni başdan çıkarır âl eyler
Ser-i zülfi gibi pâ-mâl eyler

Pâk-dâmen geçinen hîz-i denî
Dâmenin kaldırıcak görsen anı

Sanma pîrâheni zer-târîdir
Olup âlûde-çir şikârîdir

(3190) Zerd olur nahl-i hazân-dîde-misâl
Güyyâ kesret-i âb-ıla nihâl

Bir içim su ise dahı çek al
N'eyler anı çün ola müsta'mel

Akma ol câh-ı cahîme iy dil
Meyli ko âb-ı revân gibi çekil

Basma ol turfe gazâlin izine
Ki çökesin softânın dizine

Siper-i âynesine arkalana
Gözi mânend-i zırh halkalana

(3195) Nîze alsa ele her dîvâne
Bir gümüş halka dikip meydâna

Hâtemin ide nişâne tîre
Geçire ol da okın zihgîre

'Ahdin unutmaya diyü sakınır
Parmağa 'aksine hâtem takınır

Muğlimân 'âşık-ı bî-tâbîdir
Hîz-ı nâ-pâk kazık bâbıdır

Oldı çün pey-rev-i nefis-i mağbûn
Fâsidin öte ucıdur mel'ûn

(3200) 'Aşk eğer böyle ise vâveylâ
Seg-i sahrâ ola Kays-ı şeydâ

Götürür bunu 'aşkın nâmı
Geçe yaban eşeği Behrâm'ı

Hâşeli'llâh k'ola bunlar 'âşık
Sana 'ıkd-i güher olmaz lâyık

Hayf u sad hayf ki ol kavm-i le'îm
İtdiler bir hüneri cürm-i 'azîm

Çekdiler nâmını 'ışkın bu ferîk
Tek tururken varıp azıtdı tarîk

(3205) 'İşk-ı pâki kim iderse bühtân
Sorusın vire kıyâmetde hemân

Dağ yaksa kolına her ebter
Bil hemân sağ değıldir ol har

Kimisi şerha çeke sînesine
Nesine yaraya anın nesine

Kimine vesvese virir şeytân
Şerhası gibi burur gözini kan

İdip ibrâm ile yârı bî-zâr
Nefsin öldürmek için cânâ kıyar

(3210) Telef-i nefis ider âhir sürerek
Var durur hasılı çok öldürecek

Çoğu yok yire satıldı gitdi
Eblehin birisi de gör n'itdi

DÂSTÂN-ı 'ÂŞIK-ı BÎ-HÛŞ BÂ FERDÎ-i 'ÂŞIK-KUŞ

Var-ıdı şehr-i Sitanbul'da meğer
Bir sitem-dîde-i âlûde-nazar

Gözi bâzîçe-i gilmânda idi
Dil-i âvâresi yabanda idi

Sadme-i 'ışk-ıla pâ-mâl olmuş
Derd-ile muztaribü'l-hâl olmuş

(3215) Nâhegân bir meh-i ferhunde-likâ
Saldı şehr içre 'aceb şît u sadâ

Şîve-i kaddi kıyâmet kopdı
Mûy-ı dil-cûları âfet kopdı

Elif-i kadd-i safâ-perverdi
'Âlem-i hüsn ü bahânın Ferdî

Dürr-i yek-dâne idigin bilmiş
Mahlas-ı pâkini Ferdî kılmış

Kadd-i mevzûnı nihâl ü gül-had
Hüsn-i matla'da dü ebr ü müfred

(3220) Lîk hiddetde hemân âteş idi
Tünd idi şu'le gibi ser-keş idi

Mihr-veş ıssı idi hayli yüzi
Zerrece görmez-idi halkı gözi

Gamze-i mestine içmek bin kan
Kan bulaşmakla olurdu yek-sân

Gönli bî-rahm idi çeşmi hûn-rîz
Tab'ı tîr-müje gibi nebtîz

Mübtelâ eyledi âhir devrân
Bu sitem-kâre o nâ-şâdı hemân

(3225) 'İşkdır câzibe-i hükm-i kazâ
Eksik olmaz dil-i 'uşşâka belâ

Hâlini 'ışk dıger-gûn itdi
Anı günden güne mecnûn itdi

Sûzişin eyler iken dilde nihân
Şu'le-i âhdan uc virdi hemân

Buldı şehr içre muhassal şöhret
Düşdi erbâb-ı nifâka bidmet

Giderek sa'y-i hasûd-ıla meğer
Gûş-i cânâneye değdi bu baber

(3230) Tünd olup saldı girin kaşlara
Kasdı hod tağlara taslara

Gör kazâyı ki giçerken ol mâh
İtdi ol hasta-i sevdâ-zede âh

Kime kim tâli'-i bed rehber olur
Nereye gitse belâsını bulur

Âh-ı serd ile o dil-hasta-i gam
İtmeyip def-i harâret ol dem

Sâye-veş rûyın idip pây-endâz
Eyledi 'arz-ı niyâza âgâz

(3235) Didi iy şâh-ı cihanım Ferdî
Güneşe lâyıq olur mı serdî

Mâhsın kahr-ıla bed-mihr olma
Mihrsın tîregın-çehre olma

Sen şeh-i 'âlem ü ben rind-i gedâ
İtme bî-hûde yire istiğna

Zerreye mihr çekip nâvek-i tîz
Mûra hançerle olınsun mı sitîz

'Işk-ise ben kula ger rençiş-i şah
Gamze-i mestin olupdur o günâh

(3240) Gamzenin mekri de olmaz ebedî
Ur didi-y-se sana öldür dimedi

Dil-i pür-tâb ise bir mûy-i dü-tâ
Kati çok dikkate toymaz cânâ

İstemezsen eger âh ü efgân
Gamze-i mestini zabt eyle neman

Sineni gerd-i kederden sâf it
Elini göğsüne ko insâf it

Suç kimindir idelim gel isbât
Hâkem olsun aramızda mir'ât

(3245) Mülzem itmez mi idi bizi sizi
Dişe al 'ışkını vir gönlümüzi

Âteş oldu o gül-endâm bu kez
Didi il bana ne virdi alamaz

Nazra kâyiliz ibrâma ne borc
Halk-ı 'âlemde ya bu nâma ne borc

Kahr-ıla söylediği gibi hemân
Gûy-veş itdi fakîri galtan

Pîç ü tâb idip ana urdı leked
Sürüdi balçığa mânend-i nemed

(3250) Sille urdukça o tünd-i ser-keş
Çıkdı yaş yirine gözden âteş

Yir yir ol pençe-i mihrin eseri
Mâhda şehper-i cibrîl perî

Tokunup hâtem-i elmâs-şiken
Şeb-çerâğını düşürdi gözden

Eyledi hâme-i engüşti hatâ
Safha-i ruhda bozıldı ol hâ

Çünkü bir dîdesi pür-hûn oldu
Çeşm-i ha surh-ıla gül-gûn oldu

(3255) Oldı hûn içre ki çeşmi nâ-yâb
Gûyiyâ söndi şarâb içre habâb

Tâ nazar kılmaya mihrin yüzine
Yâr mühr urdı eli-y-le gözine

Gark-ı hûn oldu çün ol âvâre
Geldi bir pare nedâmet yâre

Bu yana 'âşık-ı pür-şûr u şeğab
Eyledi şevk-ıla izhâr-ı tarab

Yârda merhamet âsârı görüp
Hakk'a hamd itdi yüzün hâke sürüp

(3260) Bu hukuk ana bahâne oldu
Dâhil-i meclis-i cânân oldu

Bir zaman itdi mürüvvet kârın Gam-
güsâr eyledi ol gam-hârın

'Akıbet yâra göz açdırmaz olup
Gözlerinden gözünü ırmaz olup

'Ayb-ı kâşâne-i cânân oldu
Bezmede hayli girân-cân oldu

Âhır ağız bir idip yârânı
Didi iy hüsn ü bahânın hânı

(3265) Ne revâ bezme gele böyle harîf
Bed-nümâ bed-reg ü bed-hulk u kesîf

'Ömrümüz hâsılına bir gevden
Vâv-ı 'Amr ola zevâyidden iken

Emr idersen anı itsin yârân
Gözi gibi kapıdan taşra hemân

Çünkü âzâra rızâ virdi habîb
Sürdiler taşra hemân bî-takrîb

Lîk olmadı halâsa imkân
Zerre gibi bacadan düşdi hemân

(3270) Şehdi arar bulur âhir zenbûr
Tatlıdan men' olunur mı hiç mûr

Def' için bir yere geldi nice bas
Men' olunmadı ol üftâde meges

Şeb ki mânend-i tılısm-ı Cemşîd
Ursalar kapıya bin yerde kilid

Hem-çû pervâne-i şem'-i rahşân
Başı ucında bulunurdu hemân

Anı gencîne gibi bin ejder
Subha dek halka olup bekleseler

(3275) Bulmurdu yine ol 'âşık-ı zâr
Pâyına sarılı mânend-i süvâr

Kîmiyâ-y-iken o şûha vuslat
Sîmyâ-y-ıla bulurdu fırsat

İtseler kapıyı dîvâr eger
Ana her sû açılırdı kapılar

'Âciz oldu o kamer-ruhsâra
Gördi yok hiç halâsa çâre

Göklere çıksa eger mâh gibi
Yol bulurdu felege âh gibi

(3280) İz azıtsaydı tih-i 'ummânda
O da lâ-büd bulunurdu anda

Düşdi can havfma âhir cânân
Başladı lutf u müdârâya hemân

Eyledi nâzı koyup 'arz-ı niyâz
Didi iy 'âşık-ı cüsd ü ser-bâz

Bildim üftâdeligin sâye-misâl
Çâre yok derdine illâ ki visâl

Lîk bir pâre te'emmül eyle
'Acele itme tahammül eyle

(3285) İller içre beni itdin bed-nâm
'Irz u nâmûs işi höd oldu tamâm

Çekile sen de behey âvâre
Çekerek kullanalım bir pâre

Kavl idip gizlice bir hâl idelim
Bir zaman 'âlemi iğfal idelim

Sabrı kıl tevsen-i ibrâma 'inân
Nesne fevt olmaz a öldün mi hemân

Gerçi bend itdi sevâba girdi
Kendiye yok yire zahmet virdi

(3290) Hiç aldırmaııp ol âvâre
Didi efsûn yaramaz bîmâra

Tâkatim kalmadı yok sabra mecâl
Münhasırdır iki şikka ahvâl

Yâ serim tîğ-ile galtân eyle
Çeşm-i bîmârına kurban eyle

Yâ çekip şû'le-i bâra şikeni
Tîğ-i gayret ne seni kor ne beni

Beni öldür yürü bul sen de rehâ
Ya'nî kurbân ile it def'-i kaza

(3295) 'Akıbet kıldı o bûn-bâra kıyâm
'Âşıkın itmeğe kârın itmâm

İtdiler hâsılı bir kavl u karâr
Ki ola gûşe-i tenhâda bu kâr

'Âşık ol va'de ile itdi safâ
Güyyâ va'de-i vasl oldu ana

Kıldı encâzına ş'ol denli şitâb
Ric'at eyler sanasın 'ahd-i şebâb

Eyleyip nağme-i şevk-ıla semâ'
Vardı ahbâbına hep itdi vedâ'

(3300) Didi bir yola azîmet düşdi
Fâlımız sûret-i rihlet düşdi

Eyleniz cân-ı hazînin hoş-hâl
Âhiret hakkın idin bana helâl

Didiler tanz-ıla gam-hâr gibi
Yine dîvâne sefer var gibi

Yakdı yandırdı muhabbet şereri
Sabra âhir bedel itdin seferi

'Âkil olan didi vardır bir hâl
Katı bî-hûde değildir bu makâl

(3305) Olmadı hiç birisi vâkıf-ı sır
Sözleri oldı bu resme âhir

Var-ıdı taşrada bir karye-i dûr
Baba Nakkaş dimekle meşhur

Şehrin olmışdı teferrüc-gâhı
Halk seyrine varırdı gahı

Bir mesîre var-ıdı ana karîb
Şeref-i manzarı nezzâre-firîb

Çeşmesi çeşme-i hurşîd gibi
Kemter âvâresi Nâhîd gibi

(3310) Sûr nahli gibi zîbende nihâl Pür-
safâ sâyesi çün şâm-ı visâl

Oldı el-kıssa ol iki hem-râz
Berg-i râha giceden tehyi'e-sâz

Seheri çünki sipihr-i hûn-rîz
Şafak u mihr-ile gösterdi sitîz

Oldı ol 'âşık-ı âvâre hemân
Kûy-ı cânâna sabâ gibi revân

Ak sâde-y-ile tonatdı bedenin
Ölmedin geydi eliyle kefenin

(3315) Bâr-ı ümmîde olup dîde-güşâ
Pür-şükûfe seçer idi gûyâ

Bindi gerdûneye ol ser-gerdân
Gitdi bir kâlib içinde iki cân

Bundan özge dahı vuslat nic'olur
Böyle bir gûşe-i vahdet nic'olur

İtdiler çeşme kenârın menzil
Ol perî ile bu sevdâ-zede dil

Geldi esbâb-ı tarab meydâna
Sundi yâra bir iki peymâne

(3320) Çünkü yârın gözine geldi şarâb
Viridi tîğ müje-i tizine âb

Gördi sevdâ-zede bu ahvâli
Âlem ağyardan olmuş hâlî

Kimsenin ana tokınmaz nazarı
Munkatı' rişte-i nûr-ı basarı

Düşdi pâyına o dem nâle-künân
Didi fırsat demidir virme âmân

Ağlayıp derd-ile mânende-i mîğ
Berk-veş çekdi çıkardı bir tîğ

(3325) İline eyledi yârın ol ân
Didi gel 'ahde vefa eyle hemân

Merhabâ didi o tünd ü âfat
Aldı hançer ele Mirrîh-sıfat

Zahm urup boynma kanı akdı
Sanki yâkût kılâde takdı

Zulm-ıla kıldı o nâ-kâmı şehîd
Saçdı la'lin kesilip habl-i verîd

Gözini dikdi ruh-ı yâra hemân
Cânını itdi bu hâletle revân

(3330) Zevk-i didâr-ıla ol mest-i nazar
Tuymadı can acısın zerre kadar

Âb-ı şemsîr-ile kıldı çün pâk
Genc-i 'ışk-ıdır yirin eyledi hâk

Lîk fi'l-hâl peşîmân oldu
Mâtemin eyledi giryân oldu

Eşk-i çeşm-ile idip hâkini ter
Bitdi üstinde o dem nergisler

Bakmaga ol çemen-i ümmîde
Hâkda oldı ser-â-pâ dîde

(3335) Allah Allah ne temâşâdır bu
Levhaşallâh ne takâzâdır bu

Çok zaman geçmedin âhir bî-bâk
Çekdi pehlûye o sîmîn-teni bak

Sırrına mahrem olan yârânı
'Âşıkı yanına gömdi anı

Şimdi ol hâk ziyâret-gehdîr
Gam-ı 'ışk ehline hâcet-gehdîr

Bir zaman düşmüş-idi anda güzer
Sordum ol iki mezârı didiler

(3340) Birisi Ferdî-i 'âşık-kuşdur
Biri kurbânı olan bî-hûşdur

Şimdi ol çeşme-i pâke iller
Nâm-ıla Ferdî bunarı dirler

SOHBET-i ÇİHİLÜM: TELBÎS-i-'ACÛZ-i FERHÂD-KÜŞTEN HAZER BEYÂNINDADIR

Zen-i mekkâreden it havf u hazer
Koca baykuş gibi 'ömrüne konar

Kullanır gâhî idip merk ü feni
Depesin döge döge kûh-keni

Toğar andan fiteni devrânın
Âhîret anasıdır şeytânın

(3345) Zâl-i dehr-ile cefâda ortak
Çarh-ı bed mihre vekîl-i mutlak

Oldı sermâye-i kârı telbîs
Mekr ü telbîsde nakd-i iblîs

Hemser-i nefis-i bed-endîş ü le'îm
Nefs oğlıdur anın diyü rahîm

Her biri 'âkile-i nâ-ma'kûl
Gösterir gûl-i beyâbânîye yol

Bükse kaddin sitemi devrânın
İki kat oldı fesâdı anın

(3350) Eğridir kâbil-i ıslâh olmaz
Yaşadıkça güc olan toğrılmaz

Rûzgâr-ıla olup pîç-â-pîç
Girecek yirini fikr itmez hîç

Baş eğip talşa yem-i 'isyâna
Hile ta'lîmin ider şeytâna

Sanma ditrer başı mânende-i bîd
Sabakın bilmese eyler tehdîd

Yüz ağardır dime meşşâtalârı
Şişesi mahbes-i dîv ü perrî

(3355) Yüzin açar nice mestûrelerin
'Aybm örter gehi meşhûrelerin

Kız iken delle-i muhtâl eyler
Yüzine kir getirir al eyler

Her zen-i tâzeye kim ola karin
Arkası üzre yatar dîv-i le'în

Şevheri şîr-iken olur âhû
Dir hemân 'iffet ü 'ismet yâ hû

Germ ider istese mânend-i temûz
Düşürür araya ki berd-i 'acûz

(3360) Sevk ider şefkat idip pinhânı
Cânına her ne sığarsa ânı

Adı yâ hâce yâhûd hâcıdır
Âhîret hatunı bir bâcıdır

Eylemek bir kişiyi hâne-harâb
Köprü yapmak gibi yanında sevâb

Giricek destine ser-rişte-i kâr
Yedilir bir kıl-ıla taze nigâr

Eyleye hîle vü mekr-ile müdâm
Zümre-i nâkışatü'l-'akh tamâm

(3365) Olup andan yana hep laklaka-zen
Boş gelir nefesine 'aklınca sühan

Resm-i temsîl-ile itdim imlâ
Bunu gûş eylediğim gibi sana

DÂSTÂN-ı MERK-i PÎRE-ZEN ve İFTİVÂN-i 'ARÛS-ı PÜR-FİTEN BEYÂNINDADIR

Bir zaman oldu Silistre bana câ
İtdim ol hittada tenfîz-i kazâ

Rûy-ı handân-ı zemîndir o makam
Tuna'nın sahili sağr-i İslâm

Göricek sandım anı huld-i berîn
Sanki ol nakş-ı zamândır bu zemîn

(3370) Hâhiş-âmâde müretteb ni'met
Müte'âkib çü nevâl-i cennet

Tuna küffâr arasında berzâh
Dûrdan bakar ol ehl-i dûzah

Var-ıdı bir zen-i muhtâle misâl
Delleyi satmağa belki dellâl

Yoğ-ıdı 'aybı o şehrin ebedî
Var-ısa ancak o menhûse idi

Gözinün birisi olup câmid
Oldı şeytanlığına bir şâhid

(3375) Dîde-i a'veri tarh olmuş-ıdı
Zûr-ı şâhid gibi çarh olmuş-ıdı

Gösterüp nat'-ı basîretde sebât
Tarh-ıla eyler-idi 'âlemi mât

Vâhidü'l-'ayn idi deccâl-sıfat
Yoğ-ıdı bir gözi olsa hürmet

Geçse bir hâne öninde meselâ
Haşre dek çıkmaya andan gavğa

Girse bir kapıya nâgâh ol şûm
Müjde eylerdi hemân bâmina bûm

(3380) İndirip sihr-ile gökden ayı
Zühreyi eyler idi rüsvâyî

Oldı çün ma'nî-i bîkr-i şâ'ir
Duhterân içre bekâret nâdir

Olsa ger kabile ol âlet-i şer
Anadan süfte toğardı duhter

Vaz'-ı haml idene itseydi 'ilâc
Mümkün olmazdı nice gün ilâc

Açsa efsun u fesâneyle makâl
Feth ola nice tılısm-ı eşkâl

(3385) Eyler idi urıcak sübhaya el
Ser-i engüşt-ile şad 'ukdeyi hal

Nâgehân bir zen-i zîbende-cemâl
Oldı mahlûle-i güm-geşte helâl

Niceler tâlib olup vuslatına
İrmediler harem-i hürmetine

Bir helâl ister idi devlet-mend
Himmeti kadri gibi ola bülend

'Acem içre nite kim Hâcî Kıvâm
Rûm'da misli bulunmaya tamâm

(3390) Ola bir kelle eri dünyânın
Her biri ola mükemmel anın

Geldi mahlûl işidip anda hemân
Bir felâket-zede kallâş-ı cihan

Gönderip 'avrata bin dürlü haber
İtmedi hiç birisi ana eser

Yek bin san'atın itdi der-kâr
Ol hümâ olmadı dâm-ıla şikâr

'Akıbet düşdi harîfe gayret
İtdi ol delle-i 'asra minnet

(3395) Boynına aldı güneş gibi hemân
Oldı sür'atle kazâ gibi revân

Vardı ol meh-veşeye virdi selâm
Hatırın sordı idip bast-ı kelâm

Didi bir âh-ıla giryân giryân
Hak sabırlar vire iy rûh-ı revân

Yavru şahin gibi aldırдын eşin
Bu kadar yaşda neler gördi başın

Acırın sen büt-i meh-sîmâyı
Çekemezsin bu demirden yayı

(3400) Tulluğun zahmetini ben bilirin
Âteş-i hasretini ben bilirin

İt kadar rağbeti olmaz tulun
Yıldızı düşkin olur ma'zûlun

Ne safâdır kişinin ercegizi
Yâr olup cennet ola yircegizi

Olalar çifte gögercin gibi yâr
Kılalar yavruların zîb-i kenar

Er olan evde begim devlet var
Hiç değil arada bir hikmet var

(3405) Giderek tulluğun olur sonı kem
Altın adın bakır eyler âdem

Bir sinek denli nihâdı olsun
Tek hemân evde âzâdı olsun

İtdi bu resme hezârân nîreng
Ağladıp anı da oldu âheng
Sonradan itdi tecâhülle sü'âl
Ki f ulan kesden işitdim bir hâl

Taleb itmiş seni iy zühre-cenâb
Tuymadım ana ne virildi cevâb

(3410) Didi cânâna idip 'arz-ı celâl
Öyle mechûli neden bana sü'âl

Şahs-ı bî-gâneye gördün mi revâ
Bir münâsib bulamadın mı bana

Gûş idip anı o muhtâle-sıfat
İtdi izhâr-ı sürûr-ı behcet

Sanasın mürde idi cân buldı
Nâgehân genc-i ferâvân buldı

Didi iy duhter-i ahter-şânım
Şükr kim yirine geldi cânım

(3415) Aldayıp buğz u bir-ile zürafâ
Hele gafletle olinmadı hatâ

Gerçi kim mâl u menâl efzûndur
Yere giçsin turalım Karun'dur

Dirliği dahi yirinde dirler
N'eyleyin âb-ı hayât olsa eğer

Ne kadar olsa sipâhîliği çok
'Avrata zerre kadar fâ'ide yok

Ocağa yansın o mülk ü ol mâl
Adama olsa münâsibce helâl

(3420) Karımın bu sühan-ı bü'l-acebi
İtdi hayrân o büt-i gonca-lebi

Didi iy mâder-i şefkat-pîrâ
Yâ nedir 'aybım bilsek 'acabâ

Didi âh eyleyip iy gonca-dehen
Yavrucaksın ne bilirsin dahi sen

İbrişim gibi yigitdir kendi Cân-
fezâdır leb-i şeker-handi

Tab'ı nâzük sühan-ı nermi harîr
Sûret-i dil-keşi güya tasvir

(3425) Lîk bir hâli 'iyâzen bi'llâh
Canım ürkütüdi tuyınca nâgâh

Ben de dirdim orası olmasa ger
Hiç sana olmaz-ıdı böylece er

İtdi bu hile nigârı meyyâl
Başladı itmeğe dikkatle sü'âl

O perîye idip efsûmı eser
Girdi ol dem içine şeytânlar

Koca iblîs ise aslın dimedi
Yimişin yi ağacın sorma didi

(3430) Çün kızışdırdı anı nâr-ı firâk
Didiler âhir işidenler ırak

Koruyacağı 'aceb 'ibret imiş
Üç ayaklı gibi bir hikmet imiş

Senin ol gül gibi nâzik bedenin
Piç ü tabına tayansın mı anın

Neylesin şîr-i ner âhû-beresin
Çifti kendiye münâsib arasın

Gûş idip bu sözi ol şûh-ı cihân
Saht olup başladı efkâra hemân

(3435) İtdi ber-vech-ile güftârı tamâm
Ki ne tasdik ne yârâ-yı kelâm

Kodı ol hâlet-i hayretde anı
Beriyе geldi didi müjde kanı

Kutlu demdir bu zamân-ı hurrem
Gönderin şimdi nikâha âdem

Varıcak istemeğe ehl-i recâ
Eyledi istemedin 'arz-ı rızâ

Hibe kâbînden evvel oldu
Müjdesi mehr-i mü'eccel oldu

(3440) 'Akd-için itdi şu denli şenlik
Viridi hep mâ-melekin ergenlik

Didiler istemeziz hengâme
Kalmasın sûr-ı safa ahşâma

Hâdişe şevkına viridi varın
Görmeğe uydı metâ'-ı yârın

Sâ'atinde olup âmâde murâd
Mekr-i muhtâl-ıla oldu dâmâd

Vardı söz âhire bu kıssa ile
İrdi maksûdına ol bizde bile

HÂTİMETÜ'L-KİTÂB

(3445) Minnet Allah'a tamâm oldu kitâb
Toğdı dilden bu meh-i 'âlem-tâb

Şeb-i yeldâ-yı sevâd-ı erkânı
Oldı bir rûz-i mübârekde tamâm

Sübha-veş nazmını hem-vâr itdim
Nâmını “Sohbetü'l-Ebkâr” itdim

Nite kim sohbet-i hâs-ı ahbâb
Sâgar-ı feyz-ile oldu pür-tâb

Yine tertîb-ile okındı havâs
Kıldı ebkâr-ı sühan meclis-i hâs

(3450) Her biri sâhire-i behcetdir
Cedvel-i dâ'ire-i da'vetdir

Ma'nî-i bikre safâdır vuslat
Anı teshîrde ammâ sohbet

Ele girince bu şûh-ı dil-cû
İtdi hindüvî kalem çoh tek ü pû

Görmedi nâdire bînân-ı kühen
Böyle cem'iyet-i ebkâr-ı sühan

Oldı minvâl-i yerâ'-ı pergâr
Perniyân-bâf-ı mülemma'-evtâr

(3455) Yaraşır olsa bu mensûce-i râz
Nev-'arûs-ı sühana pây-endâz

Saflara döndi hutût-ı mıstar
Nükteler pusuya girmiş 'asker

Görinürden ki görünmez çokdur
Gizli ma'nâlarına had yokdur

Döndi bir mezra'aya safha-i râz
Ki ola hasılı çok yazısı az

Görinür safhaları şâne gibi
Hey'et-i satr-ısa dendâne gibi

(3460) Sanma kim hatt-ı siyah var anda
Kaldı pür-'ukde olan târ anda

Safha âyîne-i eşkâl-nümâ
Görinür anda nukûş-ı ma'nâ

Rûşenâ lafzda 'inde't-tahkîk
Görinür mü gibi her fikr-i dakîk

Çekdi her satrı 'adûya sâtûr
Bağlasın zahmı hasedden nâsûr

Safha-i nazmı gibi ser-tâ-ser
Harf-i gîrânı iki pare ider

(3465) Tek tur iy hâsid-i efsürde-dimâğ
Dem-i serdinle söyünmez bu çerâğ

Iztırâbın yine imdâd itdi
Âh-ı reşkin anı îkâd itdi

Oldı bin nükteye her nokta medâr
Haberin yok ki tutuşdı bu şerâr

Tokinursa nefes-i 'uşşâka
Az zamanda yayılır âfâka

Lâf urup eyleme bahs-i ma'nî
Yürü var söyleme mâ-lâ-ya'nî

(3470) Hem-ser olur mı Süheyl-ile Sühâ
Zahmete girme söz anlar zürafâ

Hâsidi itdi bu kilik-i hôş-dem
'Akıbet kendi sözi-y-le mülzem

Tir urduk ciger-i hâside tîr
Besdir anlarsa bu denli ta'zîr

Hâcet olmaz sitem-i üstâda
Kendi derdi yetire hussâda

Hasıl itdim bu büt-i tâze-resi
Gönüne düşdi seyahat hevesi

(3475) Aldı götürdüğü denli güheri
İhtiyâr eyledi 'azm-i seferi

Cümlesi dürr-i girân kadr ü semîn
Kendisi yeyni bahâsı sengîn

Ehl-i dil sohbeti için mahzâ
Gurbete düşdi bu tıfl-ı zîbâ

Umarın kim ide yârân ikbâl
Olmaya mü'tekif-i künc-i melâl

Alalar lutf-ıla gönlini ele
Açılıp şevk-ıla güftâra gele

(3480) Nükte-verlikde nazîri yokdur
Söyledirlerse letâyif çokdur

Gâh rindâna mahal-hânlık ide
Gâh 'uşşâka gazel-hânlık ide

Her taraftan virir ahbâba haber
Yaraşır dense ayaklı defter

Oldı hâsiyyeti def-i teb-i gam
Nüshasın almağa tâlib 'âlem

Hıfz ide anı hatâdan Bârî Bâ-
husûs iki belâdan bârî

(3485) Dâd-ı feryâd iki şahs-ı nâdân
Oldılar düşmen-i cân-ı 'irfân

Biri ol kâtib-i tashîf-nüvîs
Ki virir ma'nîye hükm-i telbîs

Nâsîh-i nüsha-i asl ola müdâm
Kavm-i mensûha döne harfî tamâm

Hâ yazarsa döne 'ayn-ı bakara
Başını yara gözünü çıkara

Fasl u vaslı ola nâ-bercâ hep
Belî bal eyleye gâhî Ebî Leb

(3490) Kalemi kâfe keşîde çekicek
Ola gûyâ kef-i kâfirde tüfek

Elifi kim gec idip yazsa du'â
Sarığın egmiş ider 'azm-i veğâ

Geh siyâkat-veş ider terk-i nukat
Geh rakam gibi yaza nokta fakat

Nice olmaya mu'allim nâdim
Derd-mendin adın eyler muğlim

Satırını eğri ide yay gibi
Uymaya zîr ü bem-i nây gibi

(3495) Yaza mısra'ını artık eksik
Bîve dendâni gibi ola gedik

Döne hayyât-ı hıyânet-kâra
Hem boza hem çala andan pâra

Dili çalıp kalemin Hindî-vâr
Ola çün mest-i perişân güftâr

Sübha-i târ-ı güsiste gibi hem
Uymaya birbirine harf-i rakam

Biri ol tâ'ife-i nâ-mevzûn
Ki ide nazmın işin dîger-gûn

(3500) Gire bir surete şî'r-i Fâhir
Ki anı bilmeye görse şâ'ir

Köhne câme gibi lafzı sökile
Hırkadan zer gibi ma'nâ dökile

Sıka işkence idip mışrâ'ı
Gire biri birine azlâ'ı

Harf-ı zâyidle döne kuş diline
Âhiri kâfiyesinden biline

Çekile cevri-ile mahbûs gibi
Özge şekle gire câsûs gibi

(3505) Bu ağızla yine 'ârif geçine
Nükte-i nâzına vâkîf geçine

Bikr-i ma'nâya tasarruflar ide
Düzmede boza tekellüfler ide

Gül görüp eyleye feryâd hezâr
Hatt-ı sebzi kazıyıp eyleye hâr

Kasd idip hüsn-i tenâsüb ya'nî
Şâ'irin kasdı ola bî-ma'nî

Cümle âsârımıza ola penâh
Şerlerinden süfehânın Allah

(3510) Nâvdân-ı dil-i fevvâre-feşân
İtdi ser-çeşme-i hayvânı revân

Ser-kalemde yine tab'-ı dür-bâr
Ber-i şâh-ı hüneri itdi nisâr

Erba'îni iricek itmâma
Haylice çille çıkardı hâme

Cehl-i sohbet ki olındı itmâm
Kırklar menzili oldu bu makâm

Kesret-i feyz-nisâr-ı ma'nâ
Oldı hayret-dih-i tab'-ı dâna

(3515) Feyz pey-der-pey ü hırs efzûn-ter
Bahr cûşende vü ben teşne-ciger

Lîk hâme kalem-i cedvel-vâr
Başladı çizmege sür'atle kenâr

Kalmadı hâsılı ikbâl-i 'amel
Sohbetin âhiridir geldi kesel

Şehr-i Tırhâla'da bu nazm-ı benâm
Bin otuz beş senesi oldu tamâm

Ya'nî nüzhet-geh-i ejderhâda
Oldı bu genc-i hüner âmâde

(3520) El açıp bu eşer-i bî-hemtâ
Oldı deryûze-ger-i hayr-du'â

Ehl-i dildir bilen anın dilini
Ehliden ğayrıya açmaz elini

Umarın kim idip ana ikrâm
Hâkdan ref ide düşdükçe kirâm

Hayr-ıla nâzımını yâd ideler
Cân-ı mahzûnumuzı şad ideler

Sanmanız kim garazım şöhretdir
Belki bezl-i sühan-ı hikmetdir

(3525) İy kılan hâk-i siyahı cevher
Vir 'Atâyî sözine kadr-i güher

Nâz-perverd-i harîm-i lâ-hût
Kıldı çün 'azm-i fezâ-yı nâ-sût

Her ki ikbâl ide bulsun ikbâl
Olsun ol nâme gibi ferruh-fâl

Neyyir-i kadri felek-seyr olsun
Âhiri 'akıbeti hayr olsun

Sübha-sıfat Sohbetü'l-ebkâr'da
Oldı ma'ani güher-i tâb-nâk

(3530) Didi uran 'ukde-i hatmin anın
Nazmına târîh “zihî nazm-ı pâk”